

**Стратегија развоја Града Београда до
2027. године
-део 2-
Анализа развојних приоритета и циљева**

Београд,
Јануар, 2022. године

Садржај

Садржај	
Увод	Error! Bookmark not defined
Методологија.....	5
Анализа постојећег стања и потенцијала развоја Града Београда.....	8
Основни подаци	8
Природне карактеристике подручја.....	9
Становништво	9
Јавне финансије Града	12
Јавна и јавна комунална предузећа	15
Привредна структура и потенцијали развоја привреде на подручју града Београда	15
Привредна структура	15
Потенцијали и конкурентност кључних делатности привреде Београда	17
Стране директне инвестиције	25
Оцена стања фактора животне средине и енергетске ефикасности	26
Енергетска инфраструктура и енергетска ефикасност	34
Институције, инфраструктура и услуге социјалне заштите	35
Анализа развојних праваца	42
Дефинисање визије.....	45
Развојни изазови	45
Потреба за визијом	49
Формулисање визије	50
Анализа и дефинисање циљева.....	51
Развојни приоритети Града	55
Развојни приоритет: Конкурентна и иновативна економија заснована на знању.....	56
Приоритетни циљ: Развој економије засноване на знању са високом додатном вредношћу	57
Приоритетни циљ: Конкурентна и отворена привреда Београда	59
Приоритетни циљ: Развој креативне индустрије	62
Приоритетни циљ: Развој предузетништва и МСП	64
Развојни приоритет: Стабилна финансијска ситуација и висок ниво инвестиција у јавном сектору и привреди Града	66
Приоритетни циљ: Стабилна финансијска ситуација буџета Града, општина, јавних и јавних комуналних предузећа	68
Приоритетни циљ: Повећање обима, динамике и ефеката инвестиција	71

Развојни приоритет: Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентности привреде	75
Приоритетни циљ: Унапређена економска структура становништва	76
Приоритетни циљ: Образовни систем и образовна структура усклађени са потребама привреде и јавног сектора.....	78
Приоритетни циљ: Подршка запошљавању теже запошљивих категорија становништва ..	80
Развојни приоритет: Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости	82
Приоритетни циљ: Унапређена демографска структура становништва	84
Приоритетни циљ: Социјална заштита, сигурност и равноправност.....	85
Приоритетни циљ: Град без баријера	87
Приоритетни циљ: Град за младе.....	89
Приоритетни циљ: Друштвена инклузија и партиципација	92
Развојни приоритет: Развој социјалне инфраструктуре	93
Приоритетни циљ: Изградња, опремање и унапређење услова рада образовних установа	94
Приоритетни циљ: Брига о јавном здрављу и институцијама здравствене заштите.....	96
Приоритетни циљ: Развој социјалне сигурности становања.....	98
Развојни приоритет: Развој урбане заједнице на темељима културе, традиције, слободе и здравих стилова живота	100
Приоритетни циљ: Развој културе, културног наслеђа и традиције Града	101
Приоритетни циљ: Заштита културног наслеђа и традиције Града.....	104
Приоритетни циљ: Подршка здравим стиливима живота становника	105
Приоритетни циљ: Београд, град спорта	106
Развојни приоритет: Саобраћај по мери човека	108
Приоритетни циљ: Одржива урбана мобилност.....	109
Приоритетни циљ: Безбедност саобраћаја и јавних простора	112
Приоритетни циљ: Развој саобраћаја и логистике у функцији подршке привреди.....	113
Развојни приоритет: Планирање и развој одрживог града и урбане инфраструктуре	115
Приоритетни циљ: Доношње и спровођење урбанистичких планова развоја Града.....	116
Приоритетни циљ: Развој обухвата и квалитета комуналних услуга.....	118
Приоритетни циљ: Јачање конкурентности грађевинског сектора	120
Приоритетни циљ: Примена концепта паметног града за одрживи раст и развој Града ..	122
Приоритетни циљ: Енергетска стабилност, ефикасност и развој инфраструктуре	123
Развојни приоритет: Одрживи раст и развој урбаног окружења	125
Приоритетни циљ: Заштита и унапређење квалитета ваздуха	126
Приоритетни циљ: Заштита и унапређење квалитета вода и водених токова.....	128
Приоритетни циљ: Заштита од буке	130

Приоритетни циљ: Повећање ефикасности у управљању отпадом	131
Приоритетни циљ: Развој циркуларне економије	133
Повезаност развојних приоритета са најважнијим ЕУ документима	135
Приказ приоритетних циљева, мера и активности по развојним приоритетима	151
Спровођење Плана развоја	152
Прилози	Error! Bookmark not defined.
Прилог 1: Анализа стања градских система и евалуација степена остварености приоритетних пројеката развоја раније усвојених стратегија	Error! Bookmark not defined.
Прилог 2: Стратешка процена утицаја Плана развоја на животну средину.	Error! Bookmark not defined.
Прилог 3. Акциони план за спровођење плана развој	Error! Bookmark not defined.

Методологија

На основу Закона о планском систему Републике Србије, Град Београд је у обавези да планира јавне послове у својој надлежности. Посебно место у хијерархији планских докумената заузима План развоја, као документ највишег реда развојног планирања за чију припрему, усвајање, спровођење и праћење је надлежан Град. План развоја је дугорочни документ који усваја Скупштина Града на предлог надлежног извршног органа јединице локалне самоуправе.

Овај документ је у потпуности израђен у складу са смерницама датим у Закону о планском систему и уредбом Владе којом се утврђују обавезни елементи плана развоја јединица локалне самоуправе. У складу са тим, план развоја садржи преглед и анализу постојећег стања, визију, односно жељено стање, приоритетне циљеве развоја који се желе постићи, као и преглед и кратак опис одговарајућих мера које се даље разрађују документима јавних политика и средњорочним планом јединице локалне самоуправе.

Садржај и поступак припреме овог документа су у складу са чланом 9. Закона о планском систему. Процес израде обухвата следеће фазе:

- Припрема и организација процеса;
- Преглед и анализа постојећег стања;
- Дефинисање визије, односно жељеног стања;
- Дефинисање приоритетних циљева;
- Дефинисање мера;
- Дефинисање оквира за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање Плана развоја;
- Усвајање и објављивање Плана развоја.

Кроз цео процес израде документа спроведен је интензиван консултативни процес укључивањем различитих заинтересованих страна, као што су органи Града, Скупштина града, Градоначелник, Градска управа, јавна предузећа, професионалне асоцијације, академска заједница, организације цивилног друштва и грађанске иницијативе и други актери јавних политика на подручју Града. Прикупљене су и обрађене велике количине података које су од суштинског значаја за квалитет финалног документа, а процес прикупљања и обраде података се спроводио кроз све претходно дефинисане фазе израде.

Основни циљ овог документа је да послужи као планска основа, са временским хоризонтом до 2027. године, помоћу које ће органи Града, Скупштина града, Градоначелник, Градска управа, јавна предузећа и други актери јавних политика на подручју Града, моћи да доносе и усклађују своје развојне планове, буџете и пројекте имплементације усвојених стратешких докумената и планова.

За потребе израде документа, одлуком Градоначелника формирана је радна група и секторски тимови задужени за израду делова садржаја коначног документа. Циљ радне групе је да, између осталог, кроз радне састанке и радионице, прати израду плана развоја, координира са релевантним институцијама у поступку прикупљања података и размени информација, разматра предлоге и решења, даје инструкције и смернице за израду свих елемената документа, разматра и одлучује о свим осталим кључним питањима везаним за консултативни процес и саму израду документа. С обзиром на укључивање широког круга учесника у процес предлагања елемената плана, све време је била активна техничка, комуникациона, координациона и стручна подршка од стране тима у саставу Градске управе, Секретаријата за привреду.

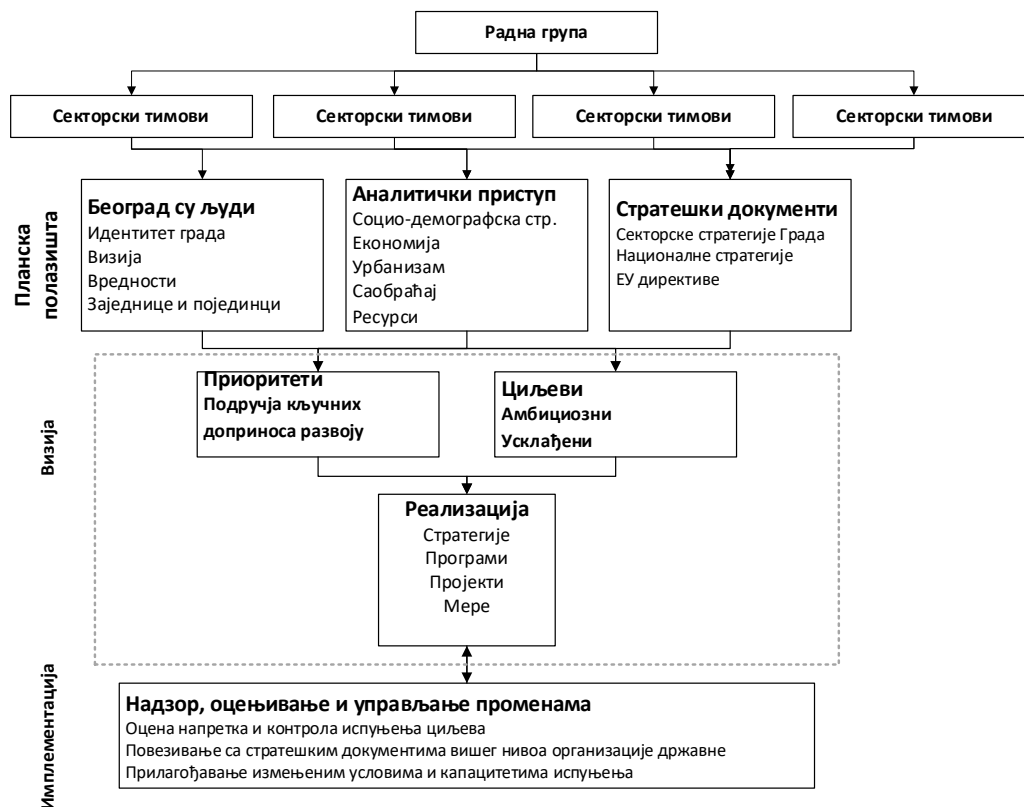
Улоге чланова радних група и секторских тимова су подразумевале следеће:

- Обезбеђивање примарних и секундарних извора података – постојећи извештаји и анализе, постојећа и важећа стратешка и планска документа, документа у процесу усвајања, усвојени пројекти, итд;

- Приступ кључним експертима за област – унутар Градске управе, из кругова експерата укључених у раније пројекте;
- Формална комуникација према спољним учесницима на пројекту – дописи, организација састанака;
- Учешће стручних представника секретаријата и дирекција у радионицама, округлим столовима и интервјуима;
- Примарна евалуација предлога везаних за област експертизе;
- Ауторизација (одобравање) коначних предлога, текстова и пројеката.

Методологија рада на изради документа је усклађена са најбољим праксама инклузивног и итеративног процеса планирања развоја локалних самоуправа, чији се модел може приказати на следећој слици.

Слика 1 Методологија рада на изради Плана развоја

Град Београд, као одговорна институција јавне управе и највећа локална самоуправа у земљи, на професионалан и систематичан начин је приступила спровођењу одредби Закона, већ од самог успостављања радне групе за израду Плана, формирања тима за подршку и секторских тимова за рад на изради и усвајању елемената Плана, па све до спровођења консултативног процеса кроз све фазе израде овог документа.

Реализација овако сложеног процеса подразумевала је неколико логички повезаних група задатака које је требало да испуне чланови тима за подршку у оквиру Секретаријата за привреду и чланови Секторских тимова и Радне групе:

- **Управљање пројектом.** Успоставити и усвојити заједничку, поткрепљену визију развоја Београда директним ангажовањем кључних заинтересованих страна и експерата, а у складу са дефинисаним роковима, улогама, секторским доменима и међусекторском условљеношћу.
- **Управљање комуникацијом.** У сарадњи са заинтересованим странама идентификовати и анализирати кључна стратешка питања и будуће технолошке, социо-

економске, транспортне, урбанистичке, еколошке и друге трендове од значаја за развој Града.

- **Обезбеђење посвећености.** Осигурати укљученост институција и кључних заинтересованих страна кроз широки портфолио модела укључивања и повезивања.
- **Израда стратешких анализа и процена.** Координирати израду документа и анализу и процену приоритета истовремено пружајући основу за доношење одрживих и реалних одлука.
- **Писање кључних елемената Плана развоја** (визија, развојни приоритети, приоритетни циљеви, мере, акциони план, показатељи учинка).
- **Укључивање шире јавности.** Упознавање шире јавности кроз друштвени дијалог о визији и приоритетима развоја у форми јавних консултација и јавних расправа.

Анализа постојећег стања и потенцијала развоја Града Београда

Преглед и анализа постојећег стања је суштински прва фаза процеса израде Плана развоја. Обухвата документ под називом "Анализа стања градских система и евалуација степена остварености приоритетних пројеката развоја раније усвојених стратегија, који је дат у прилогу Плана развоја, као и Анализу постојећег стања и потенцијала развоја Града.

С обзиром да је анализа дата у прилогу посебну пажњу обратила на раније усвојене стратегије, у овом поглављу детаљније су обрађени елементи постојећег стања који нису покривени претходним стратегијама нити анализом стања градских система. Детаљније су обрађени подаци у вези са становништвом, јавним финансијама, привредном структуром и конкурентношћу, јавним и јавно комуналним предузећима, потенцијалима и конкурентношћу кључних делатности привреде Града, страним директним инвестицијама, факторима животне средине и енергетском ефикасношћу, институцијама и услугама социјалне заштите.

Подаци приказани у овом поглављу заједно са подацима у прилогу 1 чину интегрални преглед и анализу постојећег стања, која је послужила као основа за дефинисање кључних проблема, визије, развојних приоритета и циљева.

Основни подаци

Београд је административни, економски, културни, научни и саобраћајни центар Републике Србије. Као главни град и административно седиште кључних институција Републике Србије, Београд је и финансијски центар, привредно средиште, ризница културе, креативности и научних потенцијала, као и ослонац свих мостова према региону, Европи и свету. Због тих својих особина представља и гравитационо подручје првенствено за становништво осталих делова Србије, земаља региона, али и читавог света.

У Београду се може становати у преко 140 насеља, у једном од 700 хиљада домаћинстава, радити у некој од преко 70 хиљада фирми, које стварају преко 40% бруто домаћег производа Републике Србије. Али ништа не описује тако добро његову величину и лепоту као било који од његових 1.694.000 становника. Функционално-економски и административни простор Београда данас чине административна подручја Града и његових 17 општина, са различитим степеном развијености и насељености.

На простору који чини мање од 4% површине Републике Србије живи готово четвртина укупног становништва земље. У Београду се школује половина будућих академских грађана и лечи половина становника Србије.

Град Београд има неоспоран утицај и на друге општине и градове који се са њим граниче или се налазе у његовој околини, и који свој развој заснивају на економском повезивању са Београдом и његовом привредом. Таква веза је посебно изражена у случају Панчева, Инђије, Смедерева, Шапца и других, али се протеже и дубље у територију Републике Србије, посебно дуж све већег броја модерних саобраћајница.

Природне карактеристике подручја¹

Географски положај. У географском смислу град Београд смештен је у југоисточном делу Европе, на ушћу Саве у Дунав, на коси између алувијалних равни ових река. Просторно ширење Београда омогућило је да је он данас смештен на шумадијској, сремској и банатској страни, као и у посавском и подунавском појасу. Просечна надморска висина Београда је 132 mпч, најнижа тачка се налази на територији Гроцке и износи 71 m, а највиша на планини Космај (628 m).

Клима. Подручје града Београда се налази у области умерено-континенталне климе, са локалним варијететима. Средња годишња температура ваздуха износи 11,7°C, али се температура мења услед антропогених утицаја урбаног подручја. Просечна годишња количина падавина је 659 mm. Кише има највише у месецима када је то за вегетацију најпотребније (у мају и јуну).

Природно окружење. Природне потенцијале Београда чине водни ресурси (пре свега транзитне воде – реке Сава, Дунав, Колубара и Тамиш, неколико површинских акумулација, са преко 200 km речних обала), значајне минералне сировине (пре свега резерве лигнита у Колубарском басену), пољопривредно земљиште (67,7% укупне територије града) и шумско земљиште (највеће површине су у општинама Лазаревац, Палилула, Сопот, Барајево и Обреновац). Ови ресурси представљају потенцијал на коме се уз постојеће људске ресурсе заснива економски и привредни развој Београда. Екосистемски диверзитет, диверзитет флоре и фауне представљају развојну предност у односу на друге велике градове у централној и западној Европи. Услед бројних антропогених утицаја, природни екосистеми/предели су у прошлости знатно модификовани, тако да данас преовлађује: урбани, субурбани и култивисани предео.

Ради очувања природних екосистема града Београда, поред очувања заштићених природних добара, пажњу треба посветити и аутохтоним екосистемима, пре свега, карактеристичним и релативно добро очуваним шумским екосистемима на Авали, Кошутњаку, Губеревачким шумама, али и у плавној зони Дунава. На територији града се налази укупно 46 заштићених природних добара, од чега су три локалитета предели изузетних одлика (Велико ратно острво, Космај и Авала), 36 споменика природе (ботаничке вредности) категорисаних као природна добра од великог значаја или значајна природна добра, пет локалитета су заштићени као споменици природе геолошког карактера и два локалитета резервата природе. Заштићена природна добра заузимају 1,76% укупне површине града.

Становништво

Према најновијим проценама надлежних институција, на подручју Београда живи око 1.694.000 становника. Број становника се с годинама увећава, али не захваљујући природном прираштају, већ пре свега миграцијама становника из других делова земље у њен главни град.

Према ниским стопама наталитета и морталитета Београд се не разликује значајно од остатка Србије. Негативне стопе природног прираштаја град Београд почео је да бележи од 1992. године, најпре у ужем градском подручју, а затим и у општинама шире зоне.

Све до почетка новог миленијума стопа природног прираштаја непрекидно опада, када следи нови период осцилирања са благим поправљањем од 2009. до 2016. године. Тако да можемо рећи да се стопа природног фертилитета поправља, али не довољно да би се могло рећи да долази до природног обнављања становништва. Број који би обезбедио просту репродукцију

¹ Преглед већине чињеница, навода и показатеља који креирају природно и друштвено окружење од значаја за постојећи ниво и будуће правце развоја Града Београда је преузет из ранијих стратешких докумената од којих издвајамо: СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ГРАДА БЕОГРАДА – СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ДО 2021., посебно прилог 1: Анализа стања, Град Београд, Градска управа града Београда, Секретаријат за привреду, 2016.г; ЛОКАЛНИ ПЛАН УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ ГРАДА БЕОГРАДА 2021-2030., Град Београд, Градска управа града Београда, Секретаријат за заштиту животне средине, 2020.г; ПЛАН КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА У АГЛОМЕРАЦИЈИ БЕОГРАД, Град Београд, Градска управа града Београда, Секретаријат за заштиту животне средине, 2021.г;

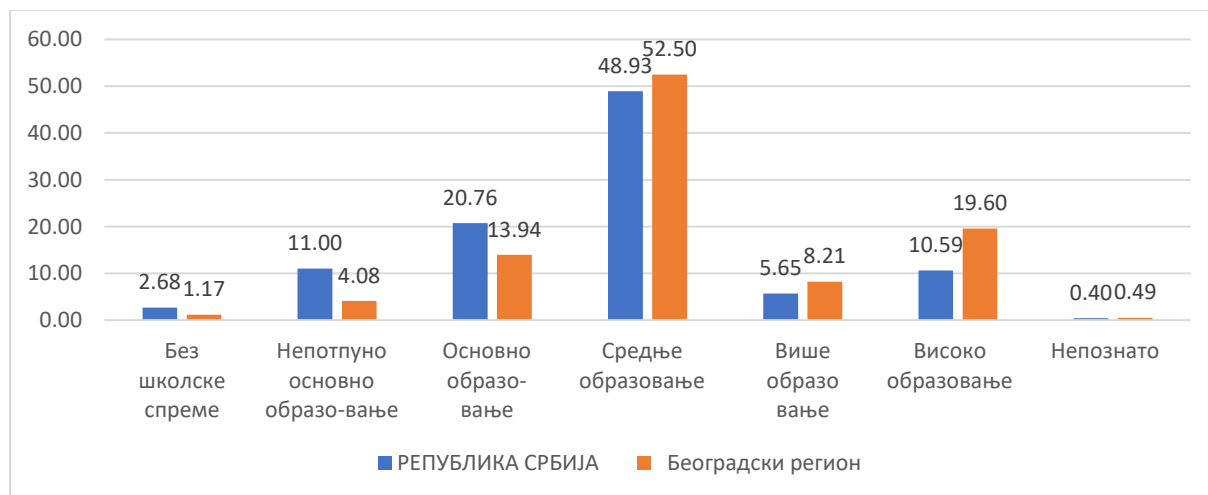
становништва је 2,1 дете по жени. Међутим 2011. године у Граду Београду он је износио 1,44 док је 2019. повећан на 1,53.

Низак ниво рађања и продужетак животног века старог становништва доводи до тога да се удео младих континуирано смањује, док је, истовремено, све израженији пораст удела старих. Наиме, за непуну декаду просечна старост становника Града Београда повећала се за готово читаву годину (са 41,7 на 42,5). Најугроженији је Сопот, где је 2019. године просечна старост прешла 45 година. Неочекивано, смањење просечне старости (од око пола године) бележе једино централне градске општине – Врачар, Савски венац и Стари град, што је резултат унутрашњих померања становништва и миграционих прилива нових становника Београда.

Захваљујући досељавању, првенствено из других делова Србије и са простора бивших југословенских република, Град Београд успева да одржи раст броја становника. За Београд је такође карактеристично присуство великог броја привремено присутних лица, као и дневних миграната. Пописом 2011. обухваћено је око 55.000 дневних миграната, односно лица која због рада или школовања свакодневно долазе из свог места становања и у њега се враћају.

Образовна структура становништва Београда је значајно повољнија од републичког просека. Према подацима Пописа 2011. године, у Београду је удео необразованих и лица са завршеном основном школом готово занемарљив (испод 5%), док је је удео лица са средњим, вишим и високим образовањем у Београду већи у односу на републички просек.

Слика 2 Становништво према највишој завршеној школи, Попис 2011.

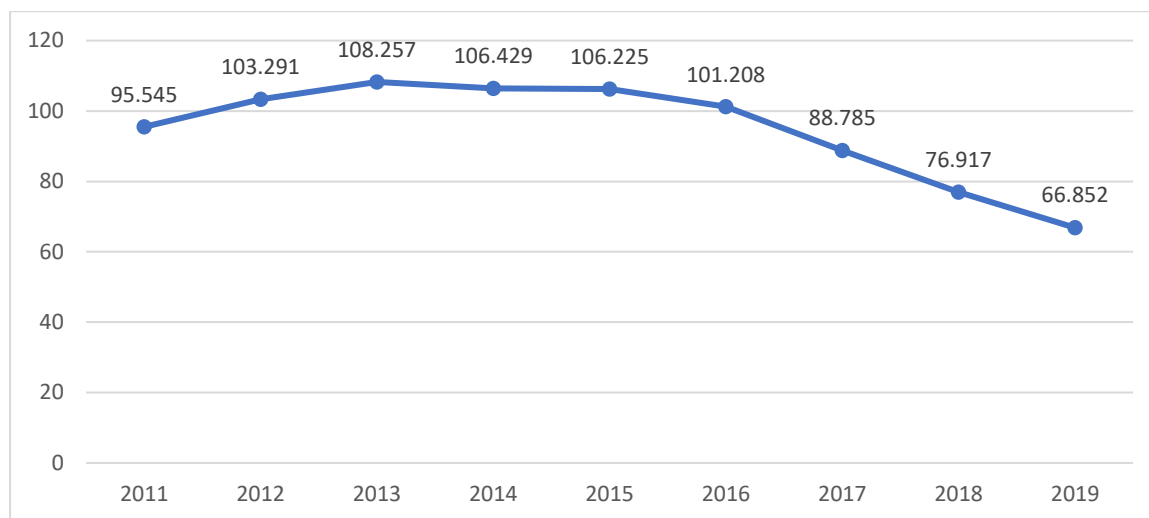

Средњи ниво стручне спреме доминантан је, као и у читавој Србији, с тим да је према подацима за школску 2018/19 у Београду чак трећина свих средњошколаца завршило гимназију. Удео високо образованих са годинама се увећава, с обзиром на то да просечно преко 20 хиљада студената годишње заврши своје школовање. Број високо школованих је већи од 300 хиљада, а скорашњи попис ће показати за колико, али свакако биће значајног увећања.

Однос старијег становништва (65 и више) према становништву које припада радном контингенту (15-64) представља индекс зависности и показује оптерећеност радно способног становништва, односно притисак на пензиони систем и систем социјалних давања. У Граду Београду је, са 6,6 лица радно способног узраста на једно лице старије од 65 година у 1991. години, тај број пао на 3,3 у 2019, док се очекује да до 2031. падне испод 3. Међу европским престоницама најмање оптерећење трпи Париз где је на једно лице старије од 65 година, према подацима из 2017, долазило 4,3 лица из радног контингента, а најстарије становништво има Лисабон у којем је тај однос један према 1,8. Најсличнији Београду по овом параметру су Берлин, Праг и Љубљана.

Стопа незапослености се у Београду континуално смањује последњих година. Анкетном методом која се у континуитету примењује у складу са методологијом Еуростата², утврђено је да је до 2020. године смањена на ниво од 8,2%, што је најнижи ниво у последњих 30 година. Број незапослених је на крају 2019. године смањен на ниво испод 67 хиљада становника.

Слика 3 Број незапослених на подручју Београда (Извор: НСЗЗ), извод из Локалног акционог плана запошљавања за Београд, 2020 године

Кључни допринос смањењу незапослености је дала повећана економска активност и раст запослености који је био изузетно динамичан од краја 2016. године, тако да је данас преко 720 хиљада становника запослено.

Посматрано према нивоу образовања, у Београдском региону 2019. године више од половине укупног броја запослених чине лица са средњим образовањем, око 380.000 лица, што је благи пад, од око 2.400 лица у односу на 2018. годину. Око 320.000 запослених је са високим образовањем и то је највећи раст у односу на 2018. годину од готово 20.000 лица. Свега 5,5% запослених лица у Београдском региону има ниже образовање.

Иако укупан број становника Београдског региона континуирано расте, контингент младих, односно лица између 15 и 24 године у благом је паду, из наведених разлога. Стопа активности младог становништва релативно је стабилна и износи око 26%, што је врло ниска стопа за европске стандарде активности младих.

Удео младих који нити раде нити се школују у укупној популацији младих од 15 до 24 године (стопа NEET) 2019. године износио је 15,3%, што је у односу на претходну годину мања за 1,2 п.п. али свакако значајан проценат који се може повезати са различитим проблемима младих људи, попут раног напуштања школе, обесхрабрења на тржишту рада и сл., питањима која захтевају већу пажњу друштва. У том смислу треба додатну пажњу посветити и транзицији од образовања до запослења, за коју је глобално гледано, потребно у просеку 19 месеци³.

Значајан напредак жена у образовању, није се претворио у упоредиво побољшање њиховог положаја на послу, тако да је већа вероватноћа да ће жене бити незапослене, радити ниже квалитетне послове или да ће бити мање плаћене. У Београдском региону је 2019. године број запослених жена у радном контингенту за око 9.400 лица већи него у 2018. години, када је износио 345.200 лица, а број незапослених је за готово једнак број смањен, са око 45.000 у 2018, на око 36.000. У 2019. години је по први пут запослен већи број жена са високим образовањем, него мушкараца. Број запослених мушкараца са високим образовањем повећан је

² Анкета о радној снази (АПС) коју спроводи Републички завод за статистику је истраживање којим се на најпотпунији начин сагледавају карактеристике радне снаге и дешавања на тржишту рада. Методологија по којој се спроводи АПС је у складу са методологијом Међународне организације рада (ILO) и EUROSTAT-а (European Statistical Office)

³ ILO, Global Employment Trends for Youth 2015

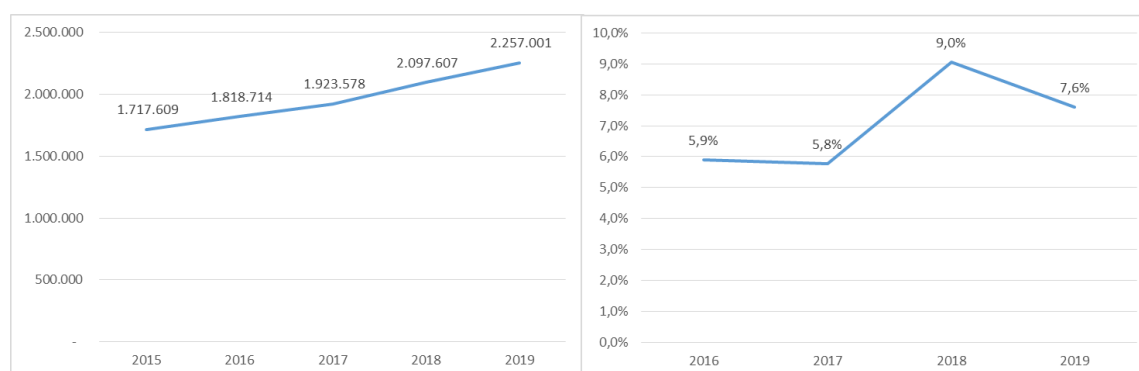
за 5.700, са средњим за 1.000, а оних са нижим образовањем за 3.300 лица. У женској популацији пораст броја запослених забележен је једино у контингенту високообразованих и то за нешто више од 14.000.

Могућност остваривања веће зараде значајно је већа у Београду него у другим деловима земље. Просечна месечна зарада на крају 2021. године је износила око 82 хиљаде динара, што је за око 16.000 више од републичког просека⁴. У појединим градским општинама просечна зарада је још и већа, тако да је на Врачару, Старом граду и на Новом Београду виша од 100.000 динара месечно.

Јавне финансије Града

Просечна стопа раста БДП на подручју Београда је расла у свим годинама периода на који се односи претходна Стратегија развоја града Београда.⁵

Слика 4 Кретање вредности и стопе БДП за регион Београда, изражено у милионима РСД и % (извор: РЗС)

Гране које су у највећој мери допринеле оствареном расту су грађевинарство, трговина, образовање, прерађивачка индустрија и саобраћај.

У поређењу са 2016. годином највећи раст догодио се у сектору административних и помоћних услужних делатности и то за 18.000 запослених лица, у привредним субјектима стручне, научне, иновационе и техничке делатности, за готово 10.000 лица и у сектору саобраћаја и складиштења за око 9.600 лица. Поред тога значајан раст бележе сектори здравствене и социјалне заштите и информисања и комуникација где је број запослених порастао за по 5.400 лица. Раст запослености у сектору здравства је након 2019. године евидентан, али је статистичким извештајима још непотврђен. Пад броја запослених бележе делатност домаћинства као послодавца (-7,3%), финансијске делатности и делатност осигурања (-3,2%), као и уметност, забава и рекреација (-2,1%).

Буџет града Београда се увећава из године у годину и од 2013. године је у суфициту. Финансијска стабилизација није остварена на уштрб повећања захватања од привреде и грађана, већ на основу општег просперитета и раста мереног широком скалом економских показатеља на националном и градском нивоу. Било је поплава, сушних година, пандемије COVID-19, избора, али политика одговорности према трошењу јавних средстава се није мењала.

⁴ Статистика запослености и зарада, РЗС

⁵ Регионални бруто домаћи производ – Региони и области Републике Србије, 2019. Републички завод за статистику

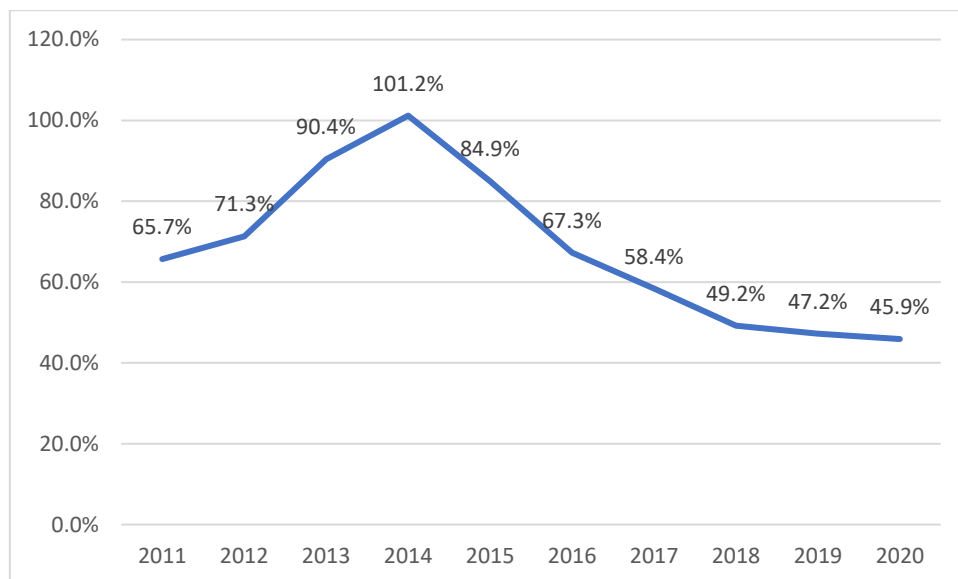
Слика 5 Кретање остварених прихода и примања и расхода и издатака Града Београда, у хиљадама РСД (извор: Одлуке о завршном рачуну Града, по годинама)

Фискална консолидација је довела до увећања буџета, смањења дуга и повећања инвестиција. Буџет је развојна полуџа града Београда, извор социјалне сигурности и раста укупних инвестиција на подручју града.

Изразитом расту инвестиција на подручју Београда је значајно допринела успешно спроведена фискална консолидација градског, али и републичког буџета. Након неколико година ограничавања расхода, самим тим и инвестиција, Град Београд је почео да увећава обим буџета, смањује задуженост и увећава удео инвестиција у расходима. Беџет се у претходном осомогодишњем периоду увећао са око 61 милијарде динара у 2014. години, на преко 135 милијарди динара у 2021. години, уз додатних 15 милијарди динара буџета градских општина, што је раст од преко 100% у посматраном периоду.

Слика 6 Кретање степена задужености Града Београда (извор: Кредитно мишљење – Извештај Mood'ys за 2016/17, 2020, 2021. на <https://www.beograd.rs/lat/gradska-vlast/1764921-kreditni-rejting-beograda/>)

Кредитни рејтинг Града Београда (Ба2 стабилни од 17.03.2021. године) указује на промишљено фискално управљање које је резултирало здравим фискалним учинком . Почев од 2015. године, дуг је смањиван, као и његова цена, реструктурирањем закључених кредитних аранжмана.

Град Београд је и 2021. године године издвојио више од 33 милиона евра на враћање кредита, тако да ће дуг на крају године износити тачно 281 милион евра на име кредита.

Политика растерећења зарада од пореза и доприноса се спроводи дужи низ година, али брзина раста запослености је допринела да се то у приходима буџета не осети, мада је у структури прихода видљива промена. Од 2013. године су приходи од пореза на доходак грађана смањени са 45,5% учешћа у буџету, на 35,8% у 2019. години, уз напомену да је у том периоду знатно увећан број запослених, тако да су примања по том основу и даље расла. Од пореских извора буџетских средстава све значајнију улогу имају приходи од пореза на имовину (порез на имовину, порез на пренос апсолутних права и порез на наслеђе и поклон). Учешће прихода по том основу се увећало са 9,7% у 2011. години на 16,4% у 2019. години, док је 2020. године проценат учешћа износио 18,8%.

У претходним годинама се унапређује и структура расхода буџета у смеру увећања улагања у инвестиционе пројекте и вредности јавних добара. Консолидовано, Град, градске општине, јавна и јавно комунална предузећа су увећала улагања у капиталне пројекте за више од 50%.

Слика 7 Кретање капиталних инвестиција Града и ЈКП и ЈП Београда (извор: подаци предузећа, прибављени посредством одговарајућих секретаријата)

Са динамичним плановима улагања у инфраструктурне пројекте, који су усаглашени на нивоу Града и државе, раст обима инвестиционих улагања тек треба да се оствари.

Инспирисан пионирском иницијативом бразилског града Порто Алегре, који је још 1989. године увео принцип партиципације грађана у избору пројеката који се финансирају из буџета, Париз је увео сличан програм 2014. године и тада спровео преко 2.500 пројеката. У оквиру новог буџета до 2026. године, Париз планира да 5% годишњег буџета, односно 100 милиона евра, буде потрошено на пројекте које одреде грађани, а који морају да прођу студију изводљивости пре гласања. Са 45 евра по становнику, Париз је град са највећим партиципативним буџетом на свету. Овакав вид учешћа грађана у одлучивању о инвестиционом делу буџета уведен је и у Милану, Глазгову, Мадриду, а од пре две године и Београду. Градски јавни портал, јавне расправе и отворена врата општина и градске управе су модел остварења партиципације грађана у одлучивању. Кроз тај допринос је спроведено усвајање првог трогодишњег Плана јавних инвестиција, који сада важи до 2023. године, и чија је вредност преко 1,2 милијарди евра.

Јавна и јавна комунална предузећа

За стабилност стања у буџету Града врло је значајно пословање јавних и јавно комуналних предузећа чији је Град оснивач и власник. Сва јавна комунална и јавна предузећа (ЈКП и ЈП) чији је Град оснивач су у потпуном власништву Града, и у тој мери је преузета одговорност за управљање њиховим радом, пословањем и улагањима.

Градска и општинска ЈКП и ЈП запошљавају више од 20 хиљада запослених. Пет највећих предузећа, ЈКП ГСП Београд, ЈКП „Београдски водовод и канализација“, ЈКП „Градска чистоћа“, ЈП „Градске електране“, ЈП „Зеленило Београд“, имају преко 12 хиљада стално запослених, а поред тога ангажују и око 1.200 запослених на основу уговора о привремено-повременим пословима. Зараде у овим предузећима се исплаћују редовно, у складу са колективним уговорима.

Унапређење организације, техничке основе рада и оперативног управљања ресурсима ЈКП и ЈП Града је резултирало и унапређењима у показатељима пословне ефикасности. У највећем броју предузећа повећани су пословни приходи, успостављена је контрола трошкова пословања, што је довело до раста укупног пословног добитка на нивоу сектора. Отворена питања око оправданости раста добитака, уместо смањења цена услуга комуналног сектора за грађане, нису никада одбачена, али су амортизована поправљањем пословних резултата предузећа и увећањем улагања у одржавање јавне инфраструктуре и повећањем квалитета пружених услуга.

У периоду од 2012. године добит јавних предузећа која се уплаћује у буџет је увећана десет пута, са 500 милиона, на 5 милијарди динара, а инвестициона улагања су увећана са 3 милијарде у 2015. години, на 12 милијарди динара у 2019. години.

Корист од добити јавних предузећа би била значајно већа да је успостављен одржив модел функционисања ЈКП ГСП Београд, јер се целокупна добит на крају прелије у субвенције пружаоцима услуга јавног превоза. Главни извори проблема овог предузећа су оперативна неефикасност и изузетно низак степен наплате пружених услуга, што је повезано и са лошим навикама корисника да избегавају плаћање услуга, али и слабостима у моделу продаје и наплате услуга.

Привредна структура и потенцијали развоја привреде на подручју града Београда

Привредна структура

Промена производне структуре која се одвија под утицајем технолошког напретка и глобализације је повезана са новом индустријализацијом заснованом на примени најновије генерације технологија, којој претходи деиндустријализација, чиме се ствара капацитетни и кадровски потенцијал за прелазак на повезане технолошке платформе урбане привреде засноване на услужним делатностима.

Садашња привредна структура Београда је резултат оријентације развоја привреде према делатностима које стварају више вредности, ангажују мање ресурса и енергије, чиме се остварују основна начела одрживог развоја, односно одрживе економије, каква по својој природи јесте економија знања.

Регион Београда је неприкосновени економски, финансијски и привредни центар Србије, и региона. Привреда београдског региона учествује са 41,3% у стварању БДП Републике Србије, са вредношћу бруто друштвеноног производа од 2.095.911 милиона динара у 2019. години, што је увећање за 9% у односу на 2018. годину. Са 1,24 милиона динара БДП по глави становника, Београд је најпродуктивнији регион у земљи, и то за 70,8% више од републичког просека. Са својих преко 742 хиљаде запослених, и са просеком зарада већим од 80 хиљада у 2020. години, Београд представља и главни покретач тражње производа широке протрошње и услуга.

Табела 1 Структура запослености и бруто додате вредности у региону Београда 2020. године (извор: РЗС)

Делатност	БДВ у Београдском региону	Учешће БДВ делатности у укупном БДВ Београдског региона	Број запослених
Укупно	1.736.133	100%	742.123
Пољопривреда, шумарство и рибарство	19.823	1,1%	6.043
Рударство, Прерађивачка индустрија, Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром, Снабдевање водом и управљање отпадним водама	278.213	16,0%	94.225
Грађевинарство	119.288	6,9%	41.419
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила, Саобраћај и складиштење, Услуге смештаја и исхране	409.440	23,6%	198.059
Информисање и комуникације	187.204	10,8%	40.714
Финансијске делатности и делатност осигурања	103.364	6,0%	23.843
Пословање некретнинама	144.101	8,3%	3660
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности, Административне и помоћне услужне делатности	211.255	12,2%	131.948
Државна управа и обавезно социјално осигурање, образовање, Здравствена и социјална заштита	203.873	11,7%	171.057
Уметност, забава и рекреација, Остале услужне делатности	59.572	3,4%	31.155

Примарна производња и индустрија учествују у креирању Бруто додате вредности (БДВ) са 17,1%, док услужне делатности, укључујући грађевинарство, учествују у стварању БДВ са 82,9%. У овим подацима, као и у подацима о структури запослености по делатностима, има и одређених недоследности које није могуће отклонити без спровођења општег пописа, јер добар део производње и потрошње електричне енергије, нафтних деривата, спољне трговине и још неких делатности, и са тим повезане запослености, према важећој методологији евиденције прихода, приписује се месту седишта фирме. Ипак, наведени подаци се на тај начин прикупљају и користе деценијама, тако да се већина закључака може сматрати објективно поткрепљеним.

У привреди Београда, без обзира на сталан раст капиталних инвестиција из јавних извора, више од половине инвестиција су резултат улагања приватних компанија. У претходном петогодишњем периоду забележен је раст инвестиција у привреди са 309 милијарди динара, на 453 милијарде динара.⁶

Потенцијали и конкурентност кључних делатности привреде Београда

Основу конкурентности урбане економије чине креативност, иновације, штедљивост и одрживост оперативних процеса. У привредној структури доминирају услуге и високе технологије. Квалитетна физичка инфраструктура, образовне институције, финансијске услуге, отвореност тржишта, политичка и друштвена стабилност, су само неки од предуслова. Индустрију великих градова у развоју карактерише висока додатна вредност готових производа, штедљива употреба обновљивих извора енергије, и велики обим рециклабилних материјала.

Привреда Београда још није у пуној мери достигла описане циљеве развоја економије засноване на знању и иновацијама, али тенденције приближавања су евидентне. Смањује се учешће индустријских грана, посебно енергетике, у стварању додатне вредности, пре свега због раста привредних делатности из сфере услуга, као што су трговина, саобраћај, образовне услуге, рачунарске услуге и телекомуникације.

Трговина

Трговина је врло динамична и растућа делатност, чија структура по свему добија карактеристике какве има у другим развијеним земљама. Смањује се број малих маркета, а повећава број великих. Све је више промета, дисконтних центара, шопинг молова и међународних трговинских ланаца који су присутни на тржишту Београда.

⁶ Према подацима РЗС за посматрани период

Слика 8 Пословни приходи трговине на велико и мало на подручју Београда, у хиљадама РСД

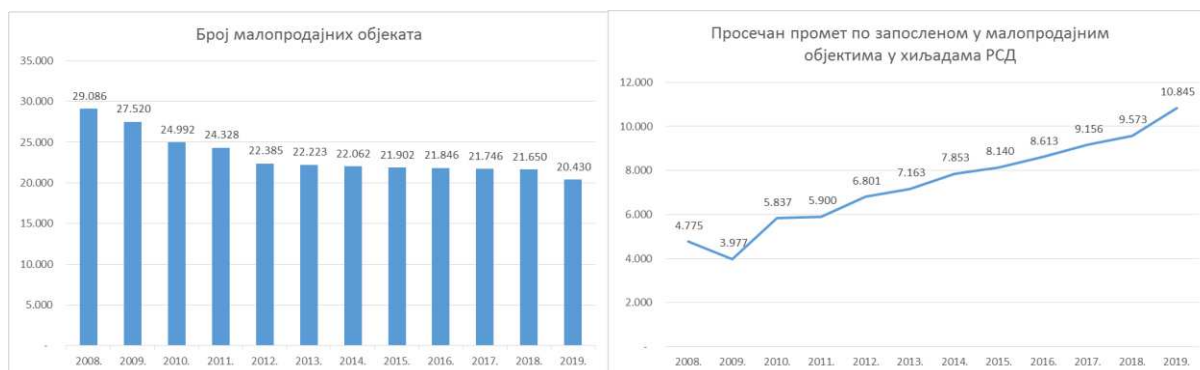

Док број правних лица врло умерено расте, за мање од 5% за последњих пет година, дотле је раст њиховог промета био врло изражен, са укупном стопом од близу 40%. То јасно говори о томе да долази до консолидације у овој делатности.

Бруто додата вредност трговине учествује са око 17% у укупно створеној вредности на годишњем нивоу. Дакле, ради се о радно интензивној грани, али са изразито повољним трендовима транзиције ка вишим стопама профита и улагања у даљи развој. У последњих пет година профит у трговини је увећан за више од 65%, на преко 90 милијарди динара (преко 700 милиона евра). У последњих пет година, број запослених у трговини је порастао за око 25%, са 100.000 на преко 125.000, што је остало стабилно учешће од 25% укупног броја запослених у Београду.

Број трговинских објеката опада, као и запосленост у малопродајама, али зато значајно расте продуктивност по запосленом, с обзиром на то да се стално увећава промет у малопродаји.

Слика 9 Кретање продуктивности трговине Београда (извор: РЗС и АПР)

Улазак страних трговинских ланаца може да се у одређеној мери доведе у везу са нарушавањем спољнотрговинског биланса трговине, с обзиром на то да је раст увоза много динамичнији од раста извоза.

У Београду се остварује највећи део промета преко интернета у Републици Србији. Због недоступности података само за подручје Београда, наводимо да је у Србији број трговинских трансакција преко интернета увећан пет пута у односу на преиод пре пет година, посматрајући

2020. годину, а вредност плаћених рачуна три пута. Већ сада преко 5% плаћања се обави преко мобилних апликација. Раст пласмана преко овог канала продаје ће наставити да расте и да мења структуре трговине, посебно у сектору малопродаје.

Туризам

Београд, његово богато културно-историјско наслеђе, природне лепоте, културни, спортски и конгресни догађаји, постојећи туристички капацитети, средства и напори који се улажу у привлачење туриста, већ сада су забележили растућу тражњу за боравком, одмором и проводом туриста.

Туризам доприноси са 4,4% нивоу градског БДП и 5,7% нивоу запослености. У туризму Београда непосредно је запослено преко 26 хиљада људи, а у летњој сезони се тај број увећава и на 40 хиљада.

Стопе раста у делатности туризма у Београду су готово двоструко више од просека раста туризма у Европи. Посебно ваља истаћи чињеницу да расту посебно доприносе управо страни туристи, јер у укупном броју туриста у Београду они чине преко 80% укупног броја регистрованих посета. Број страних туриста се у периоду од десет година утростручио, тако да је пре избијања пандемије висуца COVID-19 био већи од милион годишње.

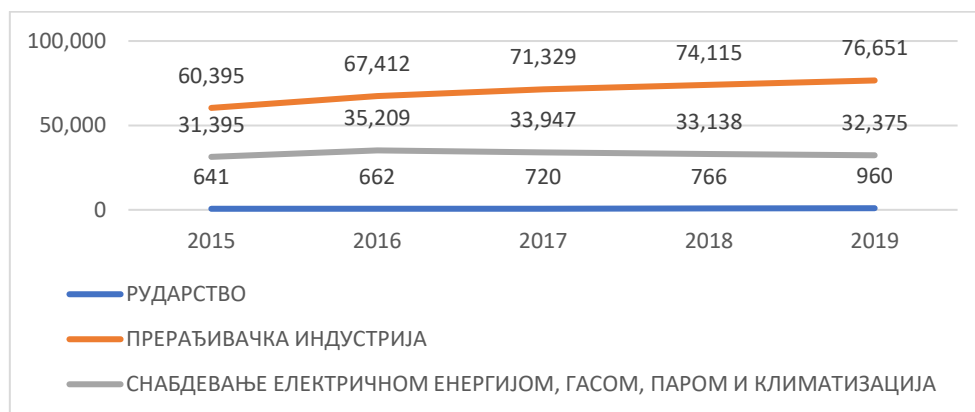
Наведена структура односа броја страних и домаћих туриста је у складу са структуром која се бележи у градовима који су водећи у погледу обима туризма у Европи (Лондон, Истанбул, Барселона, Амстердам, Праг), у којима приходи од туризма износе и 10% њихове економије. У тим градовима годишње борави три до пет пута више гостију од броја становника, што ствара посебан економски и животни амбијент њихових житеља, од којих многи живе боље због туризма.

Кључни туристички производи Београда су и даље: градски одмор (*City Break*); манифестације – музичке, спортске; пословни туризам + *MICE* (*Meetings, Incentives, Conferences & Exhibitions* – скупови, мотивације, конференције, изложбе); кружна путовања (културне туре у комбинацији са осталим етно-гастрономским и амбијенталним вредностима); наутика – туризам на рекама.

Базна и прерађивачка индустрија

Београд, са своје стране, у својој богатој историји никада није имао обележја класичног индустријског града, такође, друштвена и привредна транзиција оставила је дубок траг на привредној структури Града. Тако да се може рећи да је тек последњих година започео опоравак ове делатности.

Слика 10 Кретање запослености у индустрији Београда (Извор: РЗС)

Индустрија учествује у БДВ привреде Београда са око 27%, а у запослености са око 16%. Више од половине излаза креира прерађивачка индустрија, што је чини једном од најважнијих делатности у привредној структури.

У структури прерађивачког сектора се одвојено прате различите 23 делатности. Класификацијом се могу свести на мање, тако да буде лакше за анализу. Најзначајније је учешће металске индустрије, која ствара око 40% укупних ефеката, затим је прехранбена са више од трећине утицаја, док је на трећем месту хемијска индустрија, са четвртином утицаја, док су текстилна, кожна и дрвопрерађивачка индустрија од све мањег значаја.

Како се ради о сектору који ствара такозвана разменљива добра, чији обим, квалитет и конкурентност имају значај и на светском тржишту, ова делатност је важан чинилац извоза привреде Београда. Преко 65% извоза привреде Београда, у вредности од око 3 милијарде евра, се оствари пласманом производа прерађивачке индустрије на страна тржишта, што је повећање стопе учешћа за више од 50% у последњих пет година.

Пољопривреда

Допринос пољопривреде и шумарства развоју економије Града је много већи него што о томе сведоче проценти учешћа у приходима, запослености или извозу. Пољопривреда ствара тек 1,1 одсто БДВ градске привреде, запошљава нешто више од 6,5 хиљада људи, а извоз је нешто већи од 25 милиона евра. Међутим, значај пољопривреде за прерађивачку индустрију, ефикасно коришћење расположивог земљишта и снабдевање становника Београда свежим производима је изузетно важно.

Укупна површина коришћеног пољопривредног земљишта износи 152.787 ha (47% површине Града Београда). Највећи део (око 80%) је у приватном власништву, док се остатак путем закупа уговорених на основу јавних позива уступа на коришћење заинтересованим пољопривредницима. Претежни део површине (75%) се користи за узгој ратарских култура. Све већи удео покривају засади воћњака (10%). Засади цвећа, винограда и поврћа су на површинама од око 5%, док је остатак под сталним травнатим покривачима (10%).

Највећи део биљне производње Београда обавља се на територији градских општина Палилула (19,6%), Обреновац (18,9%), Сурчин (14,0%), Младеновац (13,9%) и Гроцка (10%). Од укупно 33 хиљаде регистрованих пољопривредних газдинстава, готово половина се бави воћарством, а преко три хиљаде виноградарством. Укупна површина под воћем је већа од 12 хиљада хектара, док је под виноградима нешто мање од хиљаду хектара. Најзначајнија воћарско-винарадска градска општина је Гроцка са учешћем у укупној површини Града Београда под воћњацима од 60,4%, а под виноградима са 63,3%. Дobar део производње се извози, што јасно говори о квалитету и обиму воћарске производње у засадима око градског језгра Београда.

У сточарству обим производње опада, тако да је број крупне стоке за последњих десет година опао за око 25 хиљада.

Укупна површина земљишта под шумом је већа од 60 хиљада хектара. Према својини, превладавају шуме у приватном власништву (око 75%).

На подручју АП Београда наводњава се само око 5.000 ha, што је око 2-3% укупних површина. Реалне могућности су да се наводњава и до 40% површина, различитим типовима система за наводњавање, имајући у виду близину река и постојећи систем канала.

Пољопривреда Србије, али и Београда, има врло низак *Product Complexity Index (PCI)*, односно ниво финализације производа. Продаја пољопривредних производа са „земље или стабла“ је најмање исплатива. Само у неким делатностима повртарства је она неизбежна и доноси највише, под условом да се ради о органској производњи, а она је, такође, тек у зачетку развоја, с обзиром на то да је и локално тржиште органских производа тек у раној фази формирања.

Буџет Републике Србије, надлежна министарства и институције државе координирају и спроводе најопсежније мере подршке пољопривреди. Поред тога Град пружа свој допринос

увећању подстицаја, тако да су издвајања за субвенције у пољопривреди увећана за пет пута у претходних пет година.

Продаји свежих пољопривредних производа доприноси опремљеност градских пијаца. Преко 30 пијаца, на површини већој од 170 хиљада квадратних метара, од којих је четвртина под затвореним објектима намењеним продаји домаћих производа, док се на остатку површина налази преко 6 хиљада отворених тезги. Такође, велетржница има све инфраструктурне предуслове за рад и даљи раст. Велетржница је искористила само део својих потенцијала, просторних и услужних капацитета, те се њена пуна искоришћеност тек очекује.

Предузетништво и мала и средња предузећа (МСП)

У последњих пет година, до 2019. године, број предузетника је увећан за 38%.

Преко 89.000 људи је samozапослено или запослено код предузетника. Свакако, потенцијал за запошљавање у овом сектору је значајан, имајући у виду да је просек броја запослених у сектору предузетништва у земљама ЕУ око 2,4 запослених, код једног предузетника, а да је у Београду тек око 1,2.

Чак и у условима пандемије није дошло до смањења броја предузетника и запослених у том сектору. Број угашених радњи је у 2020. години био за 40% мањи него у претходним годинама, захваљујући мерама државне и градске подршке, за чије добијање је био услов задржавање постојећег броја запослених.

Подстицаји предузетницима и МСП су увећавани у броју, али посебно у обиму – за три и по пута у последње три године. Последњих неколико година у Београду је изузетно изражен раст броја регистрованих нових предузетника. С друге стране, процес пропадања је умерен, чак опадајући. Преко 50% предузећа преживи трећу годину пословања, што је више од међународног просека.

Секторска развијеност предузетништва указује на претежну усмереност на услужне делатности у којима доминирају трговинске и угоститељске услуге, али су врло распрострањене стручне (рачуноводство, консалтинг, адвокатура), здравствене и финансијске услуге, док су изван сектора класичних услуга развијене услуге транспорта, грађевинарства и прерађивачка делатност у сектору производње хране и металске делатности.

Извоз знања и креативности је први приоритет развоја и у сектору предузетништва. Резултати у рачунарству, дизајну, телекомуникационим услугама и продукцији доказују да извоз малих фирми и предузетника више није изузетак већ постаје распрострањена пракса.

Град у континуитету издваја преко 2 милиона евра годишње за потребе подршке развоја предузетништва, расписујући јавне конкурсе за куповину машина или опреме, за промоцију предузетништва, за подршку развоју иновативних делатности.

На основу резултата мапирања економског, научног и иновационог потенцијала на регионалном нивоу оцењено је да се у Београду развијају следећих 6 приоритетних области: информационо-комуникационе технологије; производња и прерада хране и пића; креативне индустрије; производња машина и електронских уређаја; заштита животне средине и енергетска ефикасност, кључне развојне технологије⁷.

Велики део подршке МСП и предузетницима је усмерен на подстицаје оснивању фирми и запошљавању, што је врло значајно, међутим, у даљем развоју већа пажња треба да се пружи брзо растућим малим предузећима, која имају велику перспективу, али малу моћ да је искористе, јер немају ресурсе за убрзани органски раст.

⁷Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године, „Службени гласник РС“, број 21 од 6. марта 2020.

Креативне индустрије

Према извештају Анализа економских ефеката сектора креативних индустрија на економију Србије, креативне делатности представљају 7,4% БДП Србије и протеклих година остварују континуирани раст са просечном годишњом стопом преко 10%. Од 2014. године, број регистрованих привредних субјеката је порастао са 45 хиљада на више од 73 хиљаде, што представља раст од 62%. Од укупног броја привредних субјеката, више од 45% регистровано је у Београду. Уколико посматрамо само предузетнике у креативним индустријама, БДВ коју су креирали је порасла са 13 милијарди динара на 40 милијарди динара, односно скоро 3 пута.

Град Београд је оснивач 30 установа културе које обухватају 11 позоришта, 8 установа заштите споменика културе, 4 библиотеке и 7 центара за културу и галерија. Београд је домаћин многих културних манифестација, укључујући ФЕСТ, БИТЕФ, БЕЛЕФ, БЕМУС, Београдски сајам књига, Београдски фестивал краткометражног и документарног филма, Октобарски салон, Радост Европе, СОФЕСТ итд.

Поред државних, у Београду се налази и велики број приватних креативних и излагачких простора. Највећи број заједничких простора за рад и стварање (*coworking hubs*), налази се управо у Београду. Београд поседује и научно-технолошки парк, који је део националне мреже научно-технолошких паркова.

Креативне делатности доприносе изградњи меке моћи (*soft power*) која представља један од најделотворнијих механизма политичког утицаја у свету. Креативне делатности потпомажу изградњу позитивног наратива, који потом у великој мери доприноси додатном порасту броја туриста, али и дигиталних номада и странаца који желе да живе у Београду и Србији.

Иновационе и технолошки напредне делатности

Београд подржава развој и примену иновација јер се оне повезују и са високо плаћеним радним местима и развојем извозно оријентисаних индустрија. Чак и у најтежој години пандемије, која је иза нас, у Србији, а највећим делом у Београду, остварен је до сада највећи извоз информационо-комуникационих услуга и производа, вредан нешто мање од 1,5 милијарди евра. У последњих пет година, само у сектору рачунарства број запослених је двоструко већи, и сада је близу 20 хиљада, док је у телекомуникационим делатностима тек нешто мање запослених. Истовремено, зараде у тим секторима су и двоструко веће од градског и три пута више од републичког просека.

Према подацима Републичког завода за статистику, пенетрација интернета у Београду је на изузетно високом нивоу. Чак 94,1% домаћинстава на територији главног града поседује интернет прикључак. Уколико се узме у обзир да је заступљеност рачунара у београдским домаћинствима чак 91,5%, као и да оба параметра из године у годину расту, овај податак добија додатно на значају.

Београдски универзитети, институти, са преко 6 хиљада запослених истраживача, приватне и државне иновативне компаније, хабови, *coworking* простори, талентовани појединци у земљи и иностранству – сви имају улогу, место и могућност да буду део и активно делују у Београдском иновационом екосистему.

Београд је применио значајан број урбаних иновација и омогућио својим становницима високе стандарде услуге у домену дигитализације (услуге електронске управе, плаћања трошкова комуналних услуга, информације о саобраћају, рутирање приликом паркирања, адаптивно управљање сигнализацијом на раскрсницама и сл.), интернета ствари и доступности података (214 скупова отворених података).

Под окриљем НТП Београд послује преко 70 компанија које радно ангажују више од 800 инжењера. Само током прошле године основане су 22 нове компаније, одржано је више од 50 предузетничких обука, организовано је више од 150 догађаја.

Грађевинарство

Од 2015. до 2020. године приходи грађевинарства Београда су се удвостручили, порасли су са 328 на 663 милијарде динара. Убрзани раст је довео до тога да је порасло и учешће грађевинарства и у БДП (са 8% на 11%) и БДВ (са 5,6% на 7,2%) привреде Београда.

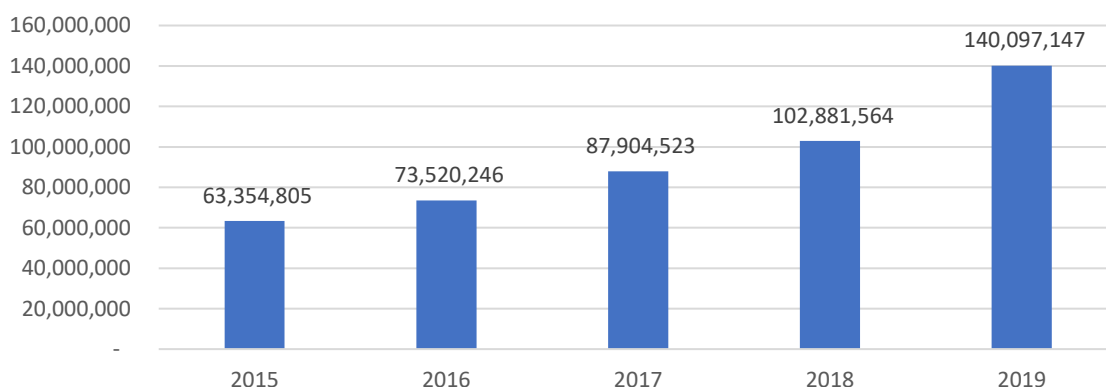
Раст тражње заснован на стабилности динара и расту зарада, као и раст инвестиција финансиран из јавних извора државе и Града, покренули су талас инвестиција приватних компанија, не само у сфери станоградње, већ и изградње трговинских центара (у последњих пет година изграђено је више од десет, укупне површине преко 600.000 м²), као и пословних зграда.

У последњих пет година број регистрованих грађевинских фирми у Београду је повећан за више од 30%, а број запослених је порастао за 23% и већи је од 38 хиљада. При томе, тражња за грађевинским радницима у Београду је одавно изашла из оквира подручја града. На пословима изградње се ангажују бројни извођачи чије седиште није у Београду, укључујући и велики број оних који нису из Србије (Кина, Турска, Албанија, Индија и сл.). Значајан број извршилаца је ангажован посредно, преко агенција за запошљавање, а још увек постоји и значајан број оних који ни на који начин нису пријављени.

Растућа тражња, могућности добре зараде, довеле су на подручје Београда бројне домаће и стране компаније, укључујући и њихове запослене, тако да је половина остварених прихода у грађевинарству регистрована у предузећима изван Београда.

Поред запаженог пораста прихода грађевинарства, треба нагласити и раст продуктивности у делатности мерено приходом по запосленом. У периоду од пет година вредност изведених радова је увећана за 121%, док је запосленост увећана за 23%.

Слика 11 Кретање вредности изведених радова у хиљадама РСД (РЗС)

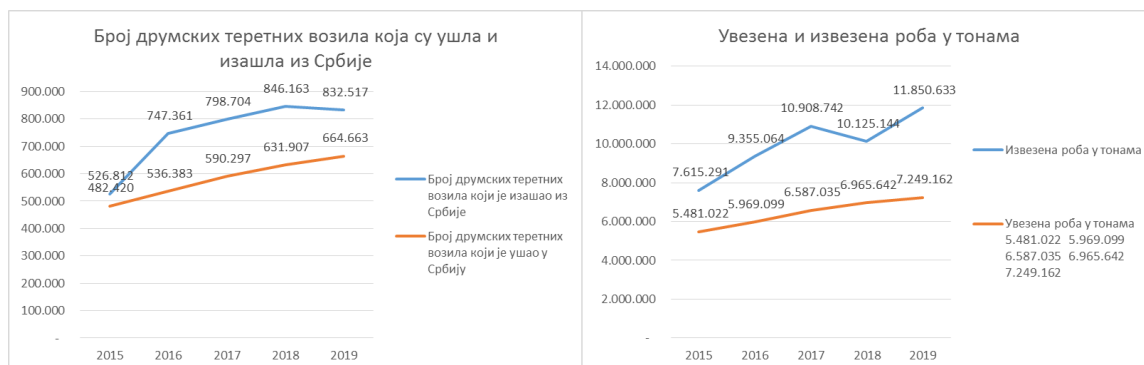
Један од основних доприноса интензивирању динамике раста у грађевинарству је изузетан пораст ефикасности издавања грађевинских дозвола, што је омогућено је увођењем регулаторних унапређења и технолошких иновација у систему Градске управе, односно у Секретаријату за урбанизам и грађевинске послове, као и увођењем обједињене процедуре и регистра планова.

Саобраћај и логистика

У сектору Саобраћај и складиштење, у Београду је 12.228 активних привредних друштава или 8,1% од укупног броја постојећих. Од наведених, 7.201 привредних друштава послује у гранама превоза путника (од чега је 6.511 такси превозника), 3.791 у гранама превоза терета, 952 у пратећим активностима у саобраћају, 15 у складиштењу и 232 у поштанским и курирским активностима.

Транспортне капацитете, односно возни парк комерцијалних возила Београда чини 4.014 аутобуса, 76.338 теретних возила, 14.746 специјалних теретних возила и 21.307 прикључних возила.

Слика 12 Динамика међународног теретног саобраћаја у Републици Србији (Извор: РЗС)

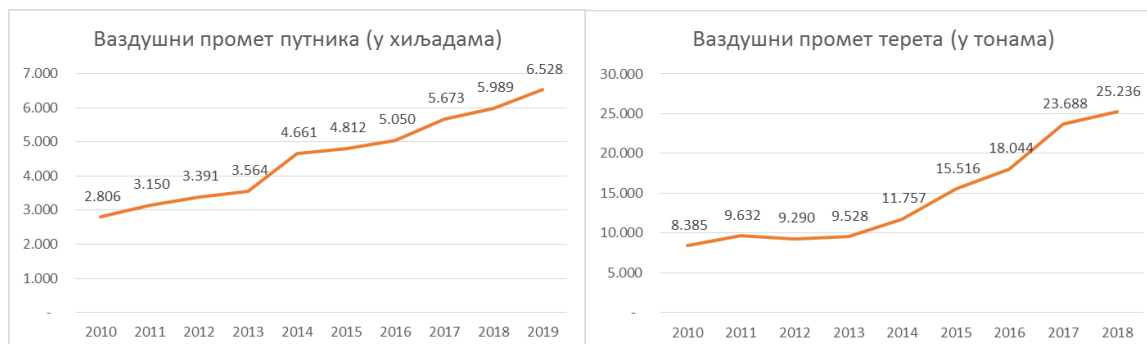
Имајући у виду географску и економску централну позицију Београда у Републици Србији, као и региону, чињеницу да су најзначајније саобраћајнице (аутопутеви) окончане тек прошле године, може се очекивати даљи тренд раста у друмском саобраћају. Друмски саобраћај Београда и сада остварује око 50% укупних прихода у сектору.

Поред теретног саобраћаја, овом сектору значајно доприноси и путнички аутобуски саобраћај, укључујући и услуге градског превоза. У ЈКП ГСП Београд већ дужи низ година је број извршилаца на нивоу око 5.600. Број возила у флоти је стабилан, на нивоу око 1.200 возила, а значајна улагања у обнову аутобуса би требало да смање просечну старост возила на европски просек од око 7 година.

Измештањем главне железничке станице из савског амфитеатра, отварањем главне станице „Прокоп“, отварањем првог интермодалног логистичког центра у региону, који повезује железнички са друмским саобраћајем, већ су остварени први резултати, али се они још не виде на прегледима резултата логистике Београда. Још увек је главни допринос и мотор развоја раст друмског саобраћаја. Број превезених путника железницом је годинама у паду, а вероватно се неће другачији резултати забележити пре завршетка започетих пројеката на железничком коридору 10.

Реструктурирање *Air Serbia*, улагање у обнову и проширење флоте (20 летелица у употреби), пријем адекватног броја младих пилота и помоћног летачког особља, су допринели увећању транспортних резултата у путничком и теретном саобраћају. За будућност ваздушног саобраћаја још већи су залог улагања концесионара аеродрома Никола Тесла, чије су инвестиције од 700 милиона евра усмерене у проширење писте, броја улазно/излазних пунктова и помоћних аеродромских зграда.

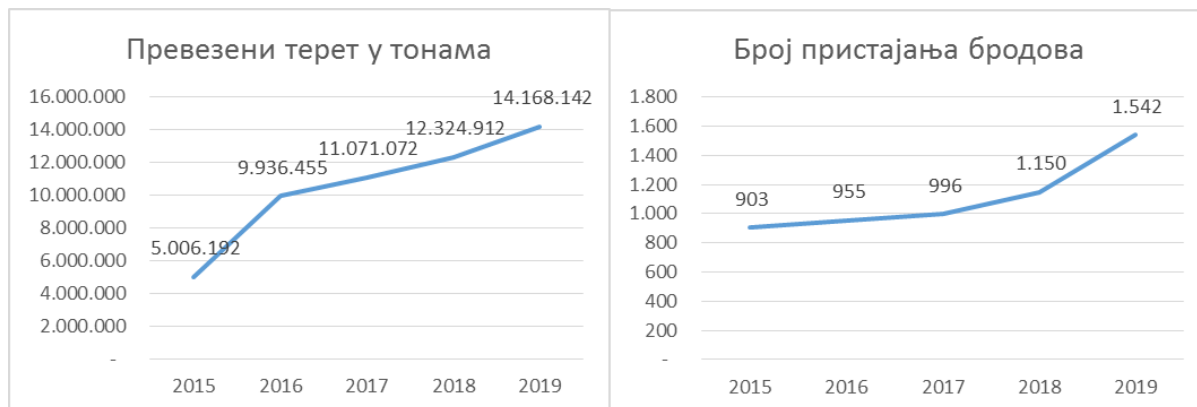
Слика 13 Динамика ваздушног саобраћаја у Републици Србији (Извор: РЗС)

Садашњи капацитети аеродрома су пројектовани за обим промета од 7 милиона путника годишње, али ће се планираним инвестицијама капацитет аеродрома увећати на 15 милиона годишње.

Ретки су градови, посебно метрополе које се налазе на ушћу две пловне реке. Још када је једна од њих најдужа пловна река у Европи, као што је то Дунав, јасно је да су границе раста транспорта терета готово несагледиве.

Слика 14 Динамика речног саобраћаја у Републици Србији (Извор: Управа за луке, годишњи извештаји)

Изузетан раст је остварен и у пристајању бродова и крузера са туристима из целог света, посебно из узводних лука и земаља.

Раст продуктивности је доказ да су извршене инвестиције у сектору саобраћаја и складиштења дале резултате. Логистика је у том погледу највише напредовала, те је са 40% мање запослених оставарила приход који је 50% већи него 2015. године. У 2019. години, понуда модерног магацинско-производног простора у Србији увећана је за нових 370.000 квадратних метара, што је чак 70% више него годину раније.

Захваљујући позитивном тренду развоја, укупна понуда достигла је тако 3 милиона квадрата. У Београду, са општинама у окружењу – Пећинци са Шимановцима и Стара Пазова, лоцирано је више од 50% укупне понуде, тачније више од 1,6 милиона m² модерног индустријског простора различитих намена.

Стране директне инвестиције

Након 2011. године стране директне инвестиције (СДИ) на територији Београда имају задовољавајућу динамику, а њихова укупна вредност је око 3,8 милијарди евра. Нека улагања су везана за преузимања компанија, претежно у делатности телекомуникација и малопродаје, али велики део њих је везан за *greenfield* инвестиције (малопродаја, хотелијерство, машинска индустрија, телекомуникације), а што је још значајније, склопљени су и први значајани уговори јавно-приватног партнерства, са улагачима, у области ваздушног саобраћаја, управљања отпадом, јавном саобраћају. У компанијама које су прошле кроз процес преузимања, или су новоформиране по основу СДИ након 2011. године, запослено је око тридесет хиљада запослених.

Табела 2 СДИ у Београду по земљама порекла компанија које инвестирају (извор: РАС)

2017			2018			2019		
Укупно улагање (милиони евра)	Земља инвеститор према вредности пројекта	Учешће (%)	Укупно улагање (милиони евра)	Земља инвеститор према вредности пројекта	Учешће (%)	Укупно улагање (милиони евра)	Земља инвеститор према вредности пројекта	Учешће (%)
623,3	Француска/Јапан	48,1	1528,6	Француска	88,3	563,6	Кина	55,3
	Израел	28		УАЕ	9,8		САД	22,3
	Пољска	16		Аустрија	1,6		Чешка Република	19,6
	Кипар	4,1					УАЕ	2,7
	Луксембург	2,6					Немачка	0,2
	Немачка	1						

Остварене СДИ на подручју Београда⁸ указују на већа улагања у сфери саобраћаја, трговине, некретнина и услуга у односу на просек Србије, док су улагања у сфери прерађивачке индустрије значајно мања. У доброј мери је ово у складу са постојећом привредном структуром која најбоље осликава конкурентске снаге појединих делатности, али то увећава тенденцију раста спољнотрговинског дефицита, с обзиром да су компаније у Београду највећи увозници у Републици, Србији, а да је стварање разменљивих добара врло ограничено. У последње време ситуацију значајно поправља извоз услуга, пре свега из области информационих технологија, телекомуникација и саобраћаја, које имају врло висок степен додате вредности и вредности заснованој на испоруци знања, што је приоритени циљ будућег развоја привреде Београда.

Оцена стања фактора животне средине и енергетске ефикасности

Београд је и најнасељеније подручје у земљи, тако да је велика концентрација становништва, градње, индустрије, енергетике и саобраћаја проузроковала низ ризика и загађења основних фактора животне средине, ваздуха, воде, земљишта, као и повећи ниво буке и друге негативне утицаје на животну средину.

Имајући у виду просторни обухват административног подручја и различит степен урбанизације, различит степен загађења и угрожености животне средине присутним садржајима, као и трендове развоја, могуће је на територију Београда применити просторну диференцијацију животне средине која је установљена у Просторном плану Републике Србије из 2010. године. Према степену еколошке оптерећености простор је издиференциран на четири категорије, и то:

- Подручја загађене и деградиране животне средине, где су најугроженије општине Обреновац и Лазаревац.
- Подручја угрожене животне средине, којима припадају насеље Београд и ГО Младеновац и појасеви дуж аутопута Београд – Загреб, Београд – Ниш, Београд – Нови Сад, Ибарске магистрале и магистралних железничких пруга, индустријске зоне.
- Подручја квалитетне животне средине, пре свега општине Сопот и Барајево.
- Подручја веома квалитетне животне средине, као што су делови Авале и Космаја⁹, подручја заштићена међународним конвенцијама, као и подручја која због својих карактеристика заслужују заштиту и очување.¹⁰

Институције које се брину о очувању животне средине у Београду су: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Градски завод за јавно здравље, Институт за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ и Завод за заштиту природе Србије.

⁸ Подаци су оквирни због методолошких препрека утврђивању тачних износа и извора улагања

⁹ Преузето из извештаја о стратешкој процени утицаја локалног плана управљања отпадом града Београда 2021-2030. на животну средину

Оцена стања квалитета ваздуха

Главни емитери – загађивачи ваздуха могу да се поделе на стационарне и мобилне изворе.

У најутицајније стационарне загађиваче убрајамо електропривреду (термоелектране и термоелектране – топлане), саобраћај, индустријска ложишта (котлови и индустријске пећи) и ложишта у широкој потрошњи (индивидуална ложишта). Оцењивање квалитета ваздуха из стационарних извора у насељеним подручјима обавезно се врши у погледу концентрације SO₂, NO₂ и NO, чађи, суспендованих честица (PM₁₀, PM_{2,5}), олова, бензена и CO, приземног озона, арсена, кадмијума, никла и бензо(а)пирена, као и за друге загађујуће материје према Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 11/2010, 75/2010 и 63/2013).

У оквиру мобилних извора загађења ваздуха можемо уочити три велике групације фактора који потичу из саобраћаја. Прву групацију чини градски јавни превоз, другој припада индивидуални превоз у оквиру градских језгара, а у трећу спада транзитни саобраћај.

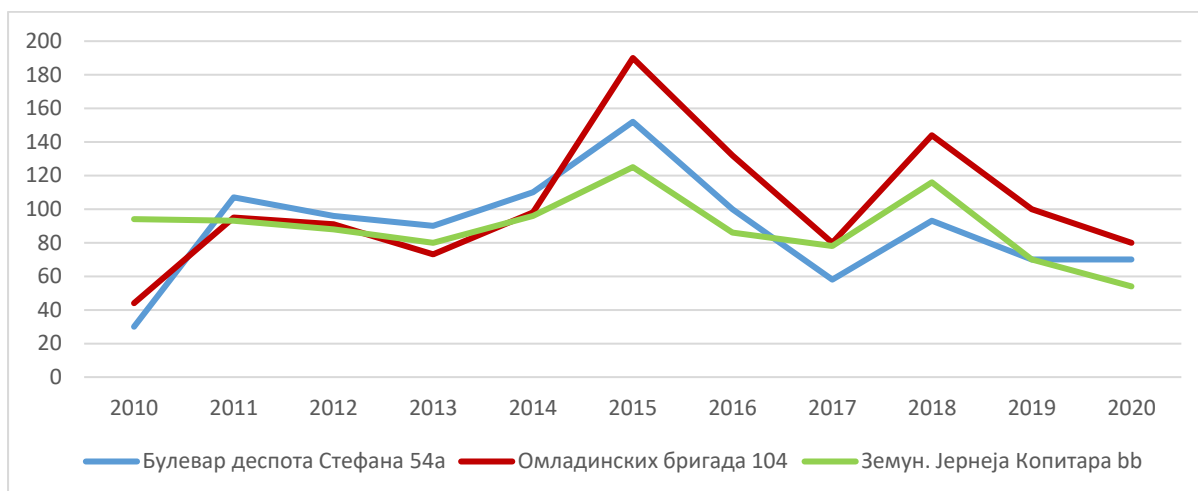
Упркос повећању броја становника, грејаних површина, повећању броја аутомобила за 120 хиљада, аутобуса градског саобраћаја за 600, а теретних возила за 23 хиљаде, на основу анализе десетогодишњег тренда концентрације суспендованих честица јасно се види да просечне годишње концентрације суспендованих честица PM₁₀, PM_{2,5}, чађи, CO (mg/m³), NO₂, SO₂ и других загађујућих материја, као и број дана са прекорачењем граничне вредности, не бележе пораст, већ пад, што указује да су мере предузете за смањење загађења ваздуха пре доношења плана квалитета ваздуха у Агломерацији Београд за период 2021-2031. имале позитиван ефекат¹¹.

Највећим делом емитери PM_{2.5} и PM₁₀ честица су индивидуална ложишта и топлане снаге мање од 50 MW, и они доприносе укупној националној емисији PM₁₀ честица са 57%, односно са читавих 77% када говоримо о PM_{2.5} честицама. Сви други извори ових честица, а то су производња електричне и топлотне енергије, индустрија, друмски саобраћај, пољопривреда итд. углавном доприносе укупним емисијама PM честица са мање од 10%.

На слици, испод, су приказане тенденције броја дана са прекорачењем граничне вредности, односно средње годишње концентрације суспендованих честица PM₁₀ на три репрезентативна места за период 2010-2020. Анализом приказаних података уочава се да је тренд квалитета ваздуха скоро уједначен. Узевши у обзир да се град константно шири и да је број возила из дана у дан све већи јасно је да се свакодневно повећавају и емисије загађујућих материја у ваздух. Са друге стране, предузимају се и мере за смањење емисије загађујућих материја као што су модернизација постројења београдских електрана, као и гашење или гасификација индивидуалних котларница, пре свега у јавним објектима.

¹¹ Нацрт Плана квалитета ваздуха у агломерацији Београд, 2021. године, Градски завод за јавно здравље, Београд, Центар за хигијену и хуману екологију

Слика 15 Број дана са прекорачењима граничних вредности PM10, по годинама¹²

Највећи део путовања унутар градског језгра ангажује градски превоз, у чему највеће учешће у садашњем тренутку има аутобуски подсистем. Интензивирањем улагања у овај подсистем са циљем унапређења ефикасности и еколошке прихватљивости значајно је увећан удео аутобуса са смањеним утицајем на погоршање квалитета ваздуха у Београду. Заједно са електро подсистемима (трамвај, тролејбус и електробус) сада 79,4% возила минимално загађују животну средину и минимално угрожавају здравље људи.

Просечна годишња концентрација азот-диоксида у 2020. у Београду је прешла дозвољену граничну вредност на мерном месту, покретном извору Тунел Дечанска и Нушићева улица (М1-ММ4) у општини Стари Град, и износи 44,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, за 4,1 мерне јединице преко граничне дозвољене вредности. Док за угљен-моноксид и сумпор-диоксид нема прекорачења просечних вредности на годишњем нивоу.

Иако се протеклих година, од 2016. године када су почела да се прате мрења PM2.5 и PM10 честица, бележи сталан пад просечне годишње вредности концентрације PM10, постоје алармантна прекорачења на дневном нивоу нарочито у зони центра града.

Мерења квалитета ваздуха и мерења загађујућих материја из стационарних извора у индустријским подручјима од 2016. до 2020. године, показују да су просечне годишње концентрације прелазиле прописану граничну вредност за PM10 на готово свим мерним местима. Арсен (As) на II-ММ1 у 2016. години, за бензо(а)пирен на свим мерним местима у свим годинама, и за укупне таложне материје на II-ММ1 у 2016, 2017. и 2020. години.

Након анализе резултата може се закључити да нема значајних разлика у загађењу ваздуха у урбаним, субурбаним и руралним подручјима, осим за NO₂ који је у урбаним подручјима знатно већи у односу на субурбана и рурална подручја у којима не долази до прекорачења граничних вредности за NO₂.

Контрола квалитета ваздуха на територији Београда се спроводи системом мониторинга којим су успостављене државна и локална мрежа мерних станица. Програмима мониторинга за 2020-2021. годину обухваћено је 204 мерних места, што је значајно више од планираних 187 места до 2021. године. Измерене вредности загађења се смештају у ГИС квалитета ваздуха. Мерења загађења ваздуха из стационарних извора у насељеним подручјима се врше од 2020. године у свих 17 општина, и то на 7 мерних места више него претходних година, тако да има 27 мерних места распоређених по општинама.

ГИС квалитета ваздуха Београда (*Air Quality GIS*) је изузетно сложен геоинформациони систем који је обезбедио све неопходне податке и софтверске алате за прописивање услова и мера заштите животне средине у делу који се односи на квалитет ваздуха у процесу планирања

¹² Секретаријат за заштиту животне средине

Београда. У оквиру информационог система је сем складиштења и визуализације података о мерењима квалитета ваздуха, израђен модел предикције просторно временског распрострањања загађујућих материја у ваздуху.

Применом мера обухваћених Планом квалитета ваздуха за агломерацију Београд, који је донела Скупштина града Београда 2021. године, који обухвата 80 мера распоређених у 14 специфичних циљева, очекује се побољшање квалитета ваздуха и приказаних трендова и у наредном периоду.

Оцена стања квалитета вода

Више од 40 година квалитет воде за пиће, отпадних и површинских вода на територији Београда систематски се контролише од стране Градског завода за јавно здравље Београд, у сарадњи са Секретаријатом за заштиту животне средине.

Развој система водовода, производња воде за пиће, њена дистрибуција, прикупљање, пречишћавање и одвођење у реке након коришћења у надлежности је ЈКП „Београдски водовод и канализација“.

Београдски водовод снабдева између 1.320.000 и 1.400.000 становника града Београда, а локални водоводи око 330.000 (20% становника није спојено на централни водовод).

Постоје четири врсте контроле које се раде над квалитетом београдске воде за пиће. Поред контрола које спроводи само ЈКП Београдски водовод и канализација, контроле спроводи и Градски завод за јавно здравље Београда и контроле републичке инспекције за квалитет воде.

На свим производним погонима током претходних година квалитет произведене воде за пиће био је у складу са Правилником о хигијенској исправности воде за пиће (Сл. лист СРЈ 42/98) и Правилником о изменама и допунама Правилника о хигијенској исправности воде за пиће (Сл. лист СРЈ 44/99).

У надлежности ЈКП „Београдски водовод и канализација” је одржавање канализационе мреже у дужини од око 2.200 километара и објеката за пријем и одвођење отпадних и атмосферских вода. Око 75% града покривено је системом за одвођење отпадних вода, док је за одвођење атмосферских покривено 65%. Инвестиције у даљи развој мреже су повезане са реализацијом пројеката изградње пречистача отпадних вода које су изашле из пројектне фазе и почео је рад на терену.

Београд је једина европска метропола која нема постројење за пречишћавање отпадних вода па се због тога у Саву и Дунав годишње излију милиони литара контаминираних вода. Због тога изградња фабрика које би прерађивале отпадне воде има највиши приоритет у плановима унапређења квалитета водоводно-канализационог система Београда.

Ове године је започела изградња постројења за пречишћавање отпадних вода у Велико селу, које ће третирати две трећине читавог слива отпадних вода са подручја Београда. Оно ће се простирати на око 98 хектара у Великоселском риту, уз обалу Дунава. Повезивање Централног канализационог система на ово постројење ће омогућити да се око 80% употребљених вода пречишћава пре испуштања у Дунав. Поред поменутог постројења, у плану је изградња постројења за пречишћавање отпадних вода Батајница, између Земун Поља и реке Дунав, а на којем ће се пречишћавати отпадне воде од око 132.000 становника, у Крњачи, на којем ће се прерађивати отпадне воде за око 118.000 житеља, као и постројење Остружница, где је систем предвиђен за око 34.000 људи.

Контрола квалитета воде река и канала обухвата теренско и лабораторијско испитивање: општих и основних физичко-хемијских, микробиолошких и биолошких параметара и елемената за класификацију еколошког статуса и потенцијала, оцену подобности за купање, оцену приоритетних и приоритетних хазардних супстанци, као и осталих загађујућих супстанци.

Приоритетне активности заштите животне средине на пољу заштите вода су на заштити зона водоизворишта, рени бунара и комплетне инфраструктуре у функцији водоснабдевања Београда. Макишко поље у ком се налазе и постројења за прераду воде „Макиш 1“ и „Макиш 2“ су приоритетни простори од значаја за водоснабдевање Београда.

У 2020. години на анализираном узорку седимента реке Саве са локалитета Макиш циљну вредност су прекорачиле концентрације флуорантена, бензо(а)антрацена, бензо(а)пирена и укупних угљоводоника, док је концентрација никла прекорачила максимално дозвољену концентрацију.

Према резултатима теренских и лабораторијских испитивања, од 35 узорака воде реке Дунава узетих 2020. године, према свим испитаним параметрима I и II класи квалитета површинских вода није одговарао ни један анализирани узорак, III класи је одговарало 17 узорака (48,57%), IV класи је одговарало 15 узорака (42,86%) и V класи је одговарало 2 узорка (8,57%).

Еколошки статус реке Дунав је на локалитету Батајница одговарао слабом, а на локалитету Винча лошем еколошком статусу, што јасно говори о томе колико је штетних дејстава по воду Дунава проузроковано изливањем целокупне канализационе мреже у слив Саве и Дунава, без претходног третмана у постројењима за пречишћавање.

У групу водотоци типа 2 спадају велике реке са доминацијом средњег наноса, укључујући Колубару. Према резултатима теренских и лабораторијских испитивања од 24 анализирана узорка воде реке Колубаре током 2020. године ни један није одговарао I и II класи квалитета површинских вода, 10 узорака (41,67%) је одговарало III класи квалитета површинских вода и 14 узорака (58,33%) је одговарало IV класи квалитета површинских вода.

У трећу групу водотока су сврстане мале и средње реке надморске висине до 500 m. На територији Београда то су реке шумадијског побрђа, које извиру и/или се уливају у водотоке типа 1 и 2 на територији где припадају: Топчидерска, Железничка, Баричка и Маричка река. Еколошки статус ових водотокова је највећим делом одговарао лошем еколошком статусу, док је статус реке Пештан одговарао слабом еколошком статусу.

Разлог лошег квалитета површинских вода на територији Београда је тај што се комуналне отпадне воде без претходног третмана директно испуштају у ове водотокове.

Оцена стања квалитета земљишта

Програм испитивања загађења земљишта на територији Београда још у 2010. години обухватио је локације у близини прометних саобраћајница. Резултати спроведеног испитивања су показала да је у земљишту поред саобраћајница повећан садржај никла, што је у вези са специфичним геохемијским саставом површинских слојева тла, бакра и индекса угљоводоника C10-C40. Повећане вредности индекса угљоводоника и бакра се могу довести у везу са утицајем моторних возила. Такође на појединим локацијама на којима су вршена мерења константоване су повећане концентрације појединих метала бакра, цинка, олова, кадмијума као и повећане вредности органских полутаната¹³. Али на загађење земљишта у многим случајевима, загађујуће материје се ослобађају и из активних индустријских процеса или су присутне у акумулираном опасном отпаду из ранијих индустријских активности.

Када је у питању загађење земљишта из индустријских постројења на територији Београда, ту морамо нагласити утицај Термоелектрана „Никола Тесла“ А и Б.

На основу резултата мерења и спроведеног испитивања загађености земљишта на територији Београда у 2020. години, Градски завод за јавно здравље је узорковао и лабораторијски испитао укупно 96 узорака земљишта са 48 локација, и може се констатовати да: на већем броју локација постоје одступања у погледу садржаја опасних и штетних материја у земљишту у односу на референтне прописе. У протеклој 2020. години у оквиру појединих зона испитивања регистрована су значајнија одступања концентрација испитиваних параметара на 4

¹³ Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину плана детаљне регулације за изградњу ванградског топловода од ТЕ-ТО „Никола Тесла“ у обреновцу до ТО „Нови Београд“ градске општине обреновац, сурчин и нови београд, 2017. године

локације на којима је неки од испитиваних параметара осим граничне максималне вредности прелазео и ремедијациону вредност.¹⁴

Оцена стања нивоа буке

Ниво буке у животној средини у Београду прати се континуирано у току 24 сата, два пута годишње у сезонским циклусима (пролеће и јесен) на 35 мерних места у различитим зонама намене (зоне становања, градског центра, школске, болничке, индустријске и рекреативне зоне и зоне дуж прометнијих саобраћајница).

На основу анализе података након извршених мерења нивоа буке у животној средини утврђено је да је доминантни извор буке у Београду у претходних десет година био саобраћај, док су други извори буке имали мањи утицај на околину.

Након анализе резултата може се закључити да на великом броју мерних места ниво буке прелази допуштене граничне вредности у односу на претпостављену акустичку зону којој мерно место припада како за ноћ тако и за дан и вече, при чему избор циклуса мерења, односно да ли су мерења извршена у пролећном или у јесењем циклусу, као и то да ли су мерења извршена у урбаним или субурбаним подручјима нема значајнијег утицаја.

Како би се припремио адекватан план мера за смањење буке до краја 2021. године треба да буде завршено акустичко зонирање на територији града Београда, свих 17 градских општина, које за непосредни циљ има утврђивање максималних дозвољених нивоа буке на територији града Београда и успостављања мера за смањење нивоа буке у животној средини.

Оно се врши на основу постојеће и планиране намене простора. За потребе акустичког зонирања ће бити израђене две карте акустичких зона на територији града Београда, једна на основу постојећег стања коришћења простора и друга према планираном стању коришћења простора. У оквиру акустичког зонирања ће бити евидентирани сви осетљиви објекти (болнице, здравствене установе, рехабилитациони центри, школе, вртићи и други објекти осетљиви на буку) и тихе зоне.

Оцена стања биодиверзитета

Прикупљање података о биодиверзитету се не спроводи систематично, стално, али постоје одређена истраживања и пројекти који доприносе повећању знања, свести и односа према овим аспектима животне средине. У оквиру најзначајнијег пројекта „Зелена регулатива Београда” реализовано је картирање и вредновање биотопа за територију града Београда у границама Генералног плана 2021. У оквиру девет главних група дефинисан је 51 тип биотопа (181 подтип и 370 варијација (142 заједнице)¹⁵. На основу спроведеног картирања добијен је преглед обима, начина и квалитета појединих биотопа за одређене намене, од стамбених, преко комерцијалних, до еколошких. На основу овог прегледа могуће је активности развоја усмерити на максимизирање искоришћености већ урбанизованих подручја, са активностима на њиховом озелењавању и заштити постојећих природних добара, као и ограничавање активности ширења грађевинских зона на подручја која нарушавају или угрожавају биотопе од значаја за заштиту биодиверзитета Београда.

Највеће шумске површине налазе се у периурбаним зонама, на подручју општина Младеновац, Сопот, Гроцка, Обреновац. Централно градско подручје одликује се ниским уделом шумских комплекса, а на територији градских општина Стари Град и Врачар шуме нису евидентирани. Три четвртине шума се налазе у приватној својини (укупно је преко 62 хиљаде хектара шума). Влажна земљишта (баре, ритови, језера) се, поред шума, сматрају екосистемима са највећим биодиверзитетом, и претежно се налазе на подручју ушћа Саве у Дунав, укључујући приобаље, на укупној површини од 9.808 ha, које представља *IBA* подручје (*Important Bird Area*) (*RS017BA*) и централно подручје еколошке мреже.

¹⁴ Извештај о испитивању загађености земљишта за 2020. годину, Градски завод за јавно здравље Београд

¹⁵ https://www.urbel.com/uploads/Magazin-INFO-arhiva/info20_tema.pdf

Оцена стања у области одлагања и управљања отпадом

Укупан отпад се класификује на комунални (из домаћинства), комерцијални (из привредних субјеката или институција које се баве трговином, услугама и сл.) и индустријски отпад. Ова класификација је врло значајна са становишта креирања политике и мера за утицање на количине створеног отпада, његово депоновање и коначну обраду.

Укупна количина генерисаног комуналног отпада на територији свих 17 општина у Београду износи око 642.000 тона на годишњем нивоу, што одговара просечној продукцији од 1,04 kg по становнику дневно. Од наведене количине, око 85% се генерише у општинама у којима организовано сакупљање отпада спроводи ЈКП „Градска чистоћа“ Београд, док се остатак генерише у преосталих шест општина. Према подацима о количини генерисаног отпада по општинама се доказује правило да је степен развијености повезан са количинама које се произведу на дневном нивоу, те су на општинама Савског венца, Старог града и Врачара измерене највеће количине прикупљеног отпада, док су на територији општина удаљенијих од градског језгра забележене највеће количине отпада прикупљене на дивљим депонијама. Један од фактора оваквог резултата је и чињеница да се на територији Београда у највећој мери комерцијални отпад одлаже на исти начин и транспортује истим каналима као и комунални отпад из домаћинства. На тај начин ниво развоја пословних активности по општинама утиче на ниво продуктивног отпада. Процена је да до 30% количине укупног отпада одлази на комерцијални отпад.

У саставу отпада биоразградиве фракције учествују са 52,3%. Масени удео стакла је у очекиваним вредностима и износи 4,8%, док су метал са 0,8% и алуминијумске конзерве са 0,5% релативно слабо заступљени. Пластични отпад са своје четири поткатегорије чини 13,3% укупног комуналног отпада, при чему је највећи удео пластичних кеса са 7,0%, док је ПЕТ заступљен са 3,3%¹⁶.

На територији ужег градског подручја постоји само једна депонија, у Винчи, која се користи од 1977. године. Њена површина од 130 хектара је чини једном од највећих депонија у Европи. На жалост, ту чињеницу прати низ негативних карактеристика, почев од тога да нема бочне и подне облоге, да није опремљена опремом за сакупљање гаса или третман оцедних вода, те је извор мноштва еколошких проблема. Очигледно, у фази депоновања отпада, и као улазна тачка у фазу коначне обраде отпада, депонија у Винчи је кључни фактор унапређења управљања отпадом на територији Београда.

У погледу управљања индустријским отпадом се последњих година успоставља систем евиденције, праћења, одлагања и инсинерације (спаљивања) у складу са европским стандардима. Донесена је регулатива, успостављене су националне институције, а Београд као град са најразвијенијом администрацијом и у овој области предњачи. Међутим, резултати још нису видљиви јер обим примене није на пожељном нивоу. Сем регулативе и институција потребна је решеност (свест) и ауторитет за спровођење (ефикаснији рад инспекцијских служби). У одређеном броју компанија успостављени су процеси праћења посебних токова отпада по најзначајнијим групама (акумулатори, отпадна уља, гуме, стара возила, електрични и електронски отпад, медицински отпад, отпад животињског порекла, флуоресцентне цеви са живом и други). Правна лица имају обавезу да створени отпад који спада у посебне токове предају оператерима са дозволом за сакупљање, транспорт, третман или одлагање отпада.

На територији Београда је преко 90 привредних друштава регистровано за делатност у сфери управљања отпадом и њихов број се увећава, са увођењем ове делатности у легалне токове. Све је већи број оператера у овој сфери који обављају и операције извоза отпада, тако да се јавља свест о комерцијалним ефектима рада у овој области. То је врло значајан помак ка систематском раду на управљању отпадом у складу са савременим принципима одрживог пословања.

¹⁶ Највећи део података у делу документа који се односи на управљање отпадом је преузет из Студије израђене за потребе Градске управе града Београда, Секретаријат за заштиту животне средине: *Локални план прављања отпадом града Београда 2021-2030.*, Универзитет у Београду - Географски факултет, Београд

Рационалним комбиновањем подстицајних и казнених мера у овој сфери управљања посебним токовима отпада постижу се први резултати. Већ сада се преко 70% акумулатора и батерија рециклира, а око једне трећине прикупљених количина ове врсте отпада се извезе. Прикупи се и око 10% отпадних уља, 50% отпадних гума, те око 10% отпадних возила¹⁷, што је врло мала количина, а велики потенцијал, имајући у виду да постоје већ инсталирани капацитети за еколошки коректно уништавање отпадних уља у цементарама у Србији, уз добијање адекватних количина енергије.

Стопа рециклирања старих путничких и теретних возила у развијеним земљама износи преко 75%. У САД износи преко 85%, док је преко 80% у Европи. Пошто приближно 75% тежине возила чине челик и алуминијум, од којих се највећи део рециклира, јасно је где су највеће уштеде и смањење ризика од загађења.

На основу евиденција, на територији Града се генерише око 3-5 хиљада тона отпада од електричне и електронске опреме¹⁸, али је бар троструко више неевидентираних токова ове врсте опреме. Третман се у највећој мери своди на ручну технологију растављања и сортирања компоненти и материјала и касније уситњавање ради предаје на даљу обраду, а добрим делом и извоз (око 30%). Пошто највећи део ове врсте опреме садржи обојене (бакар, алуминијум, цинк), драге метале (злато, платина) врло је важно схватити да њиховим бацањем, неселективним уништавањем, или извозом одбацујемо платформу односа према окружењу у коме се отпад може сматрати ресурсом, и то врло велике вредности.

Посебно место у сфери генерисања, али и безбедног одлагања и уништавања, припада медицинском отпаду. Имајући у виду капацитете 59 државних и на десетине приватних медицинских установа Београду, на сва три нивоа здравствене заштите, уз стотине апотека, јасно је да је количина и комплексност створеног медицинског отпада врло значајна. У извештајима претходних година, без ефеката пандемије COVID-19, ствара се преко 1.100 тона отпада¹⁹, док ће подаци за 2020. годину бити значајно већи.

Највећи део инфективног медицинског отпада из државних установа (80%) бива третиран у аутоклавима (дезинфекција-стерилизација) и самлевен, а затим се одлаже на градску депонију у Винчи. Део инфективног отпада из приватних медицинских установа преузимају приватна предузећа са дозволом за управљање овом врстом отпада, ради третмана и одлагања. Радиоактивни отпад из здравствених установа сакупља се и складишту у Институту за нуклеарне науке „Винча“. Добар део медицинског и фармацеутског отпада није прошао процедуру адекватног третмана, одлагања и уништавања и завршио је на комуналној депонији или у водотоковима, што може имати врло штетне последице на свим местима појављивања.

Остаци из пољопривреде се могу разврстати у три главне групе: отпад произведен у процесу узгајања ратарских култура, отпад пореклом од воћарских култура и отпад настао као последица узгајања стоке. Већина ове врсте отпада настаје у општинама где је развијена ратарска и воћарска производња, док се сточни отпад највише генерише на фармама на левој страни Дунава.

Преко 30 хиљада домаћинстава се бави пољопривредном производњом, а преко 150 хиљада хектара земљишта се користи у те сврхе. Када се овим површинама додају и површине под шумама (61.626,3 ha), јасно је да се у делатности на земљишту око Београда генеришу хиљаде тона биолошких продуката који чине отпад, у некој фази животног циклуса. Према проценама количина пољопривредног отпада од главних култура (стрна жита, кукуруз, соја, воће) износи до 700.000 тона годишње, од сече шума се око 12.000 m³ преузима и користи за огрев, док око 8.000 m³ шумског отпада нестане кроз биолошке процесе разлагања, а око 10.000 тона годишње дрвног отпада које прикупи ЈКП „Градско зеленило“ бива самлевен као *maltz* (мељава), и користи се за третирање земљишта око високог растиња. Његова енергетска и биолошка вредност се не користи ни приближно нивоу оптималног. Највећи део отпада остаје

¹⁷ Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине

¹⁸ Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине

¹⁹ Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине

нетретиран или је третман погрешан, чак и штетан за околину (спаљивање на отвореним површинама).

Енергетска инфраструктура и енергетска ефикасност

Више од половине електричне енергије у Србији се произведе у термоелектранама које се налазе на подручју Београда. ТЕ „Никола Тесла А“ и ТЕ „Никола Тесла Б“ су обухваћене Националним планом за смањење емисија, док ТЕ „Колубара“ А користи механизам изузећа у складу са Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање.

Удео електричне енергије у финалној потрошњи у Београду је врло висок, највећим делом због тога што велики број потрошача ову енергију користи за грејање због њене ниске цене²⁰, као и због њене велике потрошње за припрему санитарне топле воде. Према подацима Европског статистичког завода, цена kWh електричне енергије у Србији за домаћинства износи око 7 центи и знатно је нижа од европског просека ЕУ (27), који износи 21,54 центи по kWh, за 2019. годину, што знатно умањује мотивацију домаћинстава и пословних корисника да улажу у смањење потрошње електричне енергије и да пређу на еколошки адекватније изворе енергије.

Степен искоришћења горива у домаћим термоелектранама износи само око 30%, услед великих губитака у трансформацији енергије, као и у преносу и дистрибуцији електричне енергије.

Енергетска ефикасност у случају топлификације или гасификације је 2-3 пута већа него у случају коришћења електричне енергије за грејање и припрему санитарне топле воде.

Број пословних и индивидуалних корисника услуга ЈКП „Београдске електране“ је већи од 330 хиљада. ЈКП „Београдске електране“, на крају грејне сезоне 2019/20, са 36 топлотних извора (15 топлана, 21 котларница) снаге око 2.810 MW и 37,4 MW добијених изградњом економизера, топоводном мрежом дужине преко 750 километара трасе и са преко 9.300 предајних станица, представљају једну од највећих компанија за производњу и дистрибуцију топлотне енергије на Балкану. Укупан инсталирани конзум код потрошача је око 2.700 MW. Просек старости свих постројења је преко 30 година што изискује знатна материјална средства за ремонт и одржавање.²¹

За производњу топлотне енергије, као енергенти, користе се природни гас (96%), компримовани гас (КПГ), уље за ложење – мазут, угаљ и пелет. У општинама Лазаревац и Обреновац користи се угаљ, с тим што се у случају Обреновца топлота производи у термоелектрани „Никола Тесла А“ у спрези (когенерацији) са производњом електричне енергије.

Београдске електране топлотну енергију доминантно наплаћују према грејаној површини, док је степен наплате према потрошеној енергији значајно мањи (за 6-7% корисника).

У току ГС 2020/21 у оквиру ТО Вождовац у рад је пуштено когенеративно постројење капацитета 10 MW за производњу електричне енергије и 10 MW за производњу топлотне енергије.

На подручју Београда постоје два система гасовода, систем за транспорт гаса (ЈП „Србијагас“) и систем за дистрибуцију гаса (ЈП „Србијагас“, ЈКП „Београдске електране“, Беогас и др.). Укупна дужина магистралних и разводних водова износи 173 km, а градска дистрибутивна мрежа је дужине више стотина километара. Процењује се да је на нивоу 50%, тако да постоје капацитети техничке могућности прикључења нових потрошача, посебно у рубним подручјима града.

²⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Electricity_price_statistics

²¹ Извештај о грејној сезони 2020/21 ЈКП „Београдске електране“, радни материјал 2021. година

Институције, инфраструктура и услуге социјалне заштите

Град располаже и додатно развија институције и механизме на основу којих се спроводе инклузивне јавне политике, обезбеђује остваривање људских и мањинских права. Институције у сфери заштите породица, деце, особа са инвалидитетом, сиромашних и из било ког разлога маргинализованих лица и групација људи су бројне. Установе социјалне заштите чији је Град оснивач су:

- Центар за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју – 15 дневних боравака, а у оквиру установе функционише и ОЈ „Предах“;
- Прихватилиште за одрасла и стара лица;
- Градски центар за социјално предузетништво Београда;
- Прихватилиште за децу Београда;
- Градски центар за социјални рад у Београду.

Установе социјалне заштите чији је оснивач Република Србија, које своју делатност обављају на подучју Београда су:

- Геронтолошки центар „Београд“, у оквиру којег функционише радна јединица „Дневни центри и клубови“, која у свом саставу има 32 клуба за одрасла и старија лица и 14 служби помоћи у кући, а у току су активности на отварању још три службе, чиме ће се обезбедити пружање ове услуге на целој територије Града Београда.
- РЈ „Прихватилиште за ургентну заштиту деце и омладине од злостављања и занемаривања“ (за децу од 7 до 18 година), Прихватна станица при РЈ Дом „Драгутин Филиповић – Јуса“ (за децу од 4 до 7 година) и Прихватилиште РЈ „Станицонара“ (за децу од 0 до 3 године) ул. Звечанска бр. 7.

Поред услуга које се пружају у оквиру наведених установа, Секретаријат за социјалну заштиту, у складу са позитивним законским прописима, успоставио је услугу: лични пратилац детета, персонална асистенција, прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици. Нове услуге и значајно повећање капацитета пружања постојећих услуга се значајно увећавају од 2016. године.

Услуге подршке старијим грађанима

Град годинама развија планове, институције и мере прилагођене старијим особама (*Age-friendly city*), увећава средства за њихово деловање, усклађује своје деловање са националним политикама и променама потреба које доноси ново доба и развој Града у другим сферама.

Најдиректнији облик укључивања у друштвени живот старијих особа одвија се у клубовима за одрасла и старија лица којих је све више. Град Београд финансира рад 32 клуба за одрасла и старија лица, који поред задовољавања основних егзистенцијалних потреба (исхрана, сервисне услуге као што су прање, сушење и пеглање веша, одржавање личне хигијене и сл.) задовољавају и креативне потребе. Такође, у клубовима се реализују релаксациони садржаји кроз различите облике дружења. Клубови пружају услуге за око 10.000 корисника на годишњем нивоу.

Одређени број лица се повремено или потпуно непланирано нађу у позицији зависности од институционалне помоћи којима излази у сусрет „Прихватилиште за одрасла и стара лица“, чија је помоћ привремена док се не нађе трајније решење.

Служба „Помоћ у кући“, коју чини преко 660 геронто-домаћица пружа помоћ у задовољавању егзистенцијалних потреба. Више од 2.500 старијих користи услугу помоћи у кући, и тај број ће се увећавати у складу са оптимистичким пројекцијама кретања буџета Града у наредним годинама.

Недовољна примања за одржавање заједничких просторија, гаража и спољашњости зграда је типично за зграде у којима живи већи број старијих, посебно ако су сами. Град је у протеклих 5 година суфинансирао реконструкцију преко 500 зграда у којима живе хиљаде старијих,

омогућујући им да сачувају део средстава за реконструкције унутар самих зграда у складу са њиховим потребама.

Трајна пуна нега о старијима је омогућена и кроз смештај у Геронтолошки центар „Београда“, у 4 установе, са преко хиљаду двеста места, у којима се поред смештаја пружају и бројне друге услуге, укључујући здравствене. Грађани могу користити и услуге приватних домова за стара лица, којих има близу стотину, што чини око 70% капацитета за смештај старијих у приватним домовима у Србији.

Модел старања о старијима у оквиру социјалних институција за трајни или привремени боравак се описује као супсидијаран, тако да примарну улогу има породица уз подршку државе, самим тим и Града, када дође до граница могућности збрињавања у оквиру породице. Зато Град обезбеђује и одобрава новчану надокнаду за помоћ и негу другог лица. Буџет за ове сврхе се увећава, као и потребе за овом врстом помоћи, а у претходном периоду су овим мерама постигнути значајни резултати како за породицу тако и за кориснике услуга.

Емисије за старије, линкови на сајтовима за старије, позивни центри, шалтери и резервисано време за комуникацију са старијима имају велики значај за њихово укључивање у живот урбане заједнице.

Београд је усвојио и подржава ширење функционалности сениор картице, намењене обједињавању разних повољности које Град, јавна предузећа и приватне компаније нуде старијима. Сениор картица је прва бенефит персонализована картица намењена пензионерима у Београду.

Брига и подршка особама са инвалидитетом

Према проценама усклађеним са европским стандардима, у Београду живи између 8-10% особа, са различитим облицима инвалидитета, или око 170 хиљада, чија је просечна старост за око 25 година већа од просека заједнице, односно, око 67 година. Промењена класификација ЕУ указује да су ти проценти и двоструко већи.

Дневни боравци за особе са сметњама у развоју стоје на располагању како деци и младима тако и одраслим особама са сметњама у развоју. Услуга дневни боравак пружа се у оквиру 15 објеката који своју делатност обављају на административном подручју Града Београда. Град Београд је из године у годину повећавао број корисника/личних пратилаца тако да је данас овом услугом обухваћено 500 корисника у односу на период пре увођења, што је тренд увећања од 10 пута. Наведеним лицима поред исхране, здравствене заштите, културно-забавних и рекреативних активности пружа се могућност и рекреативног боравка. Услуга предах-смештај пружа се деци са сметњама у развоју, одраслим и старијим лицима са сметњама у функционисању као краткорочни и повремени смештај.

И поред обавезе запошљавања особа са инвалидитетом, само око 15% особа са инвалидитетом је запослено, док мање од 10% има повремени радни ангажман и одређени приход по том основу. Око 70% особа са инвалидитетом спада у групу неактивних, а један од разлога неактивности је и недовољно веровање да је запошљавање могуће. Очигледно постоји много простора да се стање у овој области унапреди. На територији Београда ради више од 10 предузећа која су регистрована као правна лица за професионалну рехабилитацију. Сарадња тих предузећа са јавним сектором им може унапредити одрживост која је годинама на ивици опстанка.

Званични Интернет сајт Града Београда од 2018. године је редизајниран и прилагођен особама са инвалидитетом који подразумева и доступност садржаја у аудио формату, што је намењено између осталих, и слепим и слабовидим лицима. Услугу праћења видео материјала уз помоћ тумача знаковног језика Град је обезбедио заједнички са асоцијацијом знаковних тумача и цивилним сектором.

Један од сервиса подршке особама са инвалидитетом је превоз специјализованим комби возилима „Градског саобраћајног предузећа“ Београд. Месечно просечно поменуто врсту превоза користи 200-300 корисника.

Брига о породици и деци без родитељског старања

Одговорност Града према породици и деци се непосредно остварује кроз Градски центар за социјални рад који у саставу има 17 одељења која су распоређена на територији сваке градске општине.

Када брига уже или сродничке породице не пружа перспективу добробити за децу, тада је једино решење да центри за социјални рад пруже подршку предузимањем неких од активних мера социјалне заштите детета. Деца бивају изузета из породице или са улице, на одређено краће време, смештају се у неко од прихватилишта, уколико имају перспективу враћања у примарну породицу, или пак бивају смештена у хранитељске породице, а добар део њих заврши и у резиденцијалним институцијама за бригу о деци.

И поред усвојене стратегије којој је ванинституционално збрињавање деце без родитељског старања приоритет, многа деца из више различитих разлога (најчешће здравствено стање, телесни хендикепи, сметње у развоју, социјална неприлагођеност, поремећаји у понашању итд.), буду збринута кроз смештај у неку од установа за сталну бригу о деци без родитељског старања или за пружање неких специфичних услуга социјалне заштите. Носиоци бриге о деци су: Центар за заштиту одојчади, деце и омладине, Завод за васпитање деце и омладине, Прихватилиште за децу Београда.

У протеклом периоду забележен је пад броја деце у установама у односу на време када је реформски процес тек започео, за чак 50%. Ипак ово је континуиран процес који је неопходно перманентно спроводити. Међутим, иако је број деце у институцијама знатно смањен, деца са сметњама у развоју и са инвалидитетом и даље су презаступљена у институцијама.

Како би се створили услови за наставак процеса деинституционализације предузете су бројне мере за унапређење стандарда рада и едукације хранитеља са децом, промоције хранитељства, породице и заједнице у целини, посебно хранитељске бриге о деци са одређеном врстом инвалидитета или болести. Посебан приоритет је повећање ефикасности враћања деце у примарне породице, као резултат унапређења способности родитеља да се брину о својој деци и трајног испуњавања родитељских обавеза.

Поред тога, орган старатељства пружа подршку младима у еманципацији и осамостаљивању након изласка из домова за бригу о деци кроз саветодавни рад, и различите материјалне видове помоћи и подршке, те упућивање на услугу становања уз подршку.

За децу којој је потребан привремени смештај и брига о здрављу, врло је значајан рад Прихватилишта за децу Београда. Капацитети прихватилишта су врло значајни у периодима зиме и зато треба унапређивати концепт сезоналности у управљању капацитетима.

Преко 7 хиљада деце не плаћа или плаћа регресирани трошкове предшколског васпитања. Родитељи деце која похађају приватне предшколске установе добијају рефундацију трошкова до нивоа одређене цене услуге, чиме Град доприноси унапређењу обухвата и квалитета предшколског образовања и васпитања, које се сматра кључним за формирање образовних навика, образаца понашања и за социјализацију деце, што утиче на исходе целокупног даљег школовања.

Преко 60% породица са децом са сметњама у развоју, наводи да им приходи нису довољни да пруже деци и себи адекватне животне навике и стандард. Такође, због повезивања ових болести са генетским наслеђем, многе мајке одустају од даљег рађања, посебно јер немају адекватну подршку за спровођење додатних генетских и пренаталних прегледа и анализа. Очигледно последице рађања и одгајања деце са развојним поремећајима су врло дубоке и одражавају се на више подручја живота.

Београд има институције за бригу о деци са сметњама у развоју, дневне и образовне програме бриге и старања, али је то мало за ниво потребних капацитета и очекивања родитеља и потреба саме деце. Средства за те намене се увећавају, као и социјална помоћ која се пружа породицама са таквом децом. Па ипак, то је и даље мало у односу на потребе и социјалне последице које Град жели да ублажи.

Ова жеља се претворила у пројекат заједнице, институција, невладиних организација и потенцијалних корисника за изградњу Националног центра за рани развој детета и инклузију, који ће бити јединствена институција ове врсте на нашим просторима, али и у Европи.

Заштита и унапређење положаја Рома и других вунерабилних заједница

Роми имају „своја“ насеља, чија локација, организација и опремљеност не одговарају плановима развоја града. Насеља су издвојена, али Роми нису. Ромска насеља су никла без плана, без дозволе и инфраструктуре, али управо то повећава обавезу Града према њиховој урбанизацији, опремању инфраструктуром, повезивањем са образовном, здравственом и социјалном инфраструктуром.

Роми данас имају прилике да иду у школе, да нађу посао, да учествују у политичком животу Београда, да користе све услуге социјалне и здравствене заштите. Роми имају своја национална удружења и савете, уживају одређене користи од афирмативних мера у образовним институцијама, приликом запошљавања на одређеним позицијама, приликом укључивања у органе града и општина. Роми могу све што могу сви Београђани, а Београд је дужан да омогући да они што желе могу и да остваре.

Зато Београд мора да развија капацитете за осмишљавање и спровођење инклузивне политике којом се обезбеђује очување етно-културног идентитета Рома и Ромкиња и побољшање њиховог друштвеног положаја у целини. На том подручју је уложено много труда и доста средстава Града, општина и међународних организација. Остварена су и значајна унапређења. Омогућен је накнадни упис чињенице рођења лица која нису уписана у матичну књигу рођених, који је касније претпоставка остваривања свих других права. Повећан је обухват ромске деце у предшколском и основном образовању и установљене су афирмативне мере приликом уписа ученика и студената ромске националности у средње школе и на факултете. Кроз комуникацију центара за социјални рад и самих предшколских установа улажу се напори да се створи навика раног, благовременог уласка ромске деце у предшколско образовање и да се сруше језичке, материјалне и све друге препреке каснијег успешног школовања. Побољшан је приступ остваривања појединих права због увођења представника Рома и Ромкиња у процес остваривања јавних политика (педагошки асистенти, здравствене медијаторке, координатори за ромска питања).

Пружена је подршка формалном запошљавању Рома, као и социјалном предузетништву за чију подршку је формиран посебан центар у оквиру Секретаријата за социјалну заштиту.

Одређени део ромске популације живи у безусловним насељима, зградама, бесправно су уселени у објекте у туђем власништву, већина њих нема изворе прихода да плаћа трошкове комуналних услуга, те је очигледно да је становање једно од темељних животних питања остварења основног животног стандарда, а да се не говори о становању које обезбеђује адекватно функционисање породице у вези са образовањем деце, одређеним простором за живот по члану породице, хигијенским условима који су претпоставка здравих навика и друго.

Један од начина решавања проблема становања Рома се остварује кроз програме социјалног становања, док је други део повезан са сарадњом са међународним организацијама и институцијама, на основу чега је од 2014. године до сада збринуо 290 ромских породица, односно 1.311 лица. Изградња социјалних станова, финансирање пресељења из безусловних насеља, закуп или откуп станова и кућа, су само неке од мера које ће се предузимати у оквиру решавања социјалних проблема становања Рома. Поступке пресељења треба спроводити у складу са најстрожим актима Комитета Уједињених нација за економска, социјална и културна

права, што укључује претходну свестрану анализу о разлозима и оправданости модалитета расељавања, уз благовремено консултовање и информисање становника насеља.

Па ипак, до остваривања суштине једнакости остало је још доста тога да се уради, а многе од мера су део планова развоја града Београда у наредном периоду.

Борба против сиромаштва и економске зависности од других

Сиромаштво је општи извор искључености људи из друштвеног живота и многих других ограничења и зато је његово превазилажење у тежишту борбе за једнакост, сигурност и просперитет сваког члана урбане заједнице.

Сиромаштво је отворена претња свим људским правима, права на живот, на образовање, на становање, здравствену заштиту и слободу одлучивања, као и права избора. Сиромаштво ствара материјално зависне, угрожене људе, а његове последице се осећају у свим сферама деловања, и може довести до дискриминације по више основа.

Зато је борба против сиромаштва више од залагања за богатство. Живот по мери цивилизацијских стандарда је људско право, док је материјално благостање могућност коју многи остваре у пуној мери. То јасно успоставља редослед приоритета унапређења социјалне сигурности становника Београда. Свако треба да буде ослобођен страха од сиромаштва и свих рањивости које са тим долазе, а свакоме ко је у могућности треба створити прилике да оствари максимум својих потенцијала стандарда живота.

Зато Град социјално угроженим категоријама становника Београда обезбеђује додатна права социјалне сигурности у виду једнократне новчане помоћи или помоћи у природи (око 12.500 корисника годишње), повремене једнократне новчане помоћи (око 600 корисника годишње), интервентне једнократне новчане помоћи (око 860 корисника годишње), сталне новчане помоћи (око 750 старијих лица, и око 1.500 млађих лица или породица годишње), стипендије (око 320 ученика и студената) и права на бесплатан оброк (око 10.400 лица годишње), привременог и сталног социјалног смештаја, посебно када је материјална угроженост спрегнута са додатним ограничењима самосталне бриге о себи, породици, посебно деци.

Специфична подршка сиромашнијим лицима и породицама које обезбеђује Град је плаћање субвенционисане цене одређених комуналних услуга. На нивоу године ове врсте субвенција остварује 52-57 хиљада породица и корисника.

Социјално становање

Социјално становање је један од облика трајног решења питања смештаја социјално угрожених категорија становништва. Услугу социјалног становања у заштићеним условима могу да остваре социјално угрожена и стамбено необезбеђена лица која немају изгледа да ће стамбено питање решити сопственим напорима.

Традиција градње социјалних станова, којих је само у последњих 20 година изграђено преко 10 хиљада, је одржана као облик подршке обезбеђивању уједначеног стандарда и развоја породица и живота значајних друштвених слојева и за заједницу значајних делатности. Само у претходне две године припремљени су пројекти, грађавинско земљиште и започела је изградња преко хиљаду социјалних станова, односно станова који ће се продавати по непрофитном принципу, уз пуну подршку Града за снижавање цена на најнижи ниво, који обезбеђује доступност широком кругу стамбено незбринутих породица, пре свега из сфере социјално вунерабилних заједница и службеника у сектору јавне управе и јавног сектора.

Сарадња са невладиним организацијама на решавању социјалних проблема

Сарадња са организацијама цивилног друштва се одвија и кроз подршку Секретаријата за социјалну заштиту финансирању пројеката и активности који се у њима обављају. Обим издвајања за ове намене расте из године у годину, тако да је у 2019. години износио преко 93 милиона динара, док је у 2020. износ дотација смањен из познатих разлога у вези са

специфичностима буџетске године коју је обележио мањи прилив и специфичне намене у вези са јавним здрављем и санацијом проблема које је изазвала актуелна пандемија корона вирусом. У 2021. години путем јавних конкурса финансирано је укупно 63 програма/пројеката које реализују организације цивилног друштва у области заштите особа са инвалидитетом, борачко-инвалидске заштите и социјалне заштите, са укупно преко 103 милиона динара.

Унапређење положаја избеглица, интерно расељених лица док су у расељеништву и миграната

У периоду од 2014. до 2020. године, стамбено је збринуто 1.410 породица избеглица и 297 интерно расељених породица, а такође, расељена лица док су у расељеништву, су подржана и кроз различите врсте помоћи као што су:

- Додела пакета грађевинског материјала – 470 породица;
- Откуп сеоских кућа са окућницом – 184 породице;
- Додела монтажних кућа – 49 породица;
- Социјално становање у заштићеним условима – 116 породица;
- Додела стамбених јединица у закуп са могућношћу откупа – 888 породица.

Ово значи да је преко 5.500 лица која живе на територији града Београда добило свој кров над главом.

На територији града Београда остало је још око 2.500 породица избеглица које нису решиле стамбено питање што представља 40% свих потреба у Републици Србији, и око 3.500 породица интерно расељених лица, док су у расељеништву, којима је потребна помоћ у побољшању услова становања.

Здравствена заштита

У Београду се здравствена делатност обавља на сва три нивоа здравствене заштите, примарном, секундарном и терцијарном, у 58 здравствених установа у јавној својини: 16 домова здравља, 1 клиничком центру, 1 војномедицинској академији, 4 клиничко-болничка центра, 6 клиника, 6 специјалних болница, 11 завода и института са стационаром, 10 завода и института без стационара, 2 завода за јавно здравље и 1 апотеци. Такође, Последњих година, све већи број услуга се пружа у оквиру дневних болница.²²

У здравственим установама у Београду које су у јавној својини, у 2019. години било је 30.144 здравствених радника, док Београд има 356 лекара на 100.000 становника, што такође одговара просеку за Европски регион, према последњим доступним подацима СЗО.²³ Специјалистичко-консултативна служба организована је у свим домовима здравља у Београду, чиме је повећана доступност здравствене заштите на примарном нивоу. Стоматолошку здравствену заштиту становницима Београда обезбеђује стоматолошка служба у 16 државних домова здравља, 3 завода, клинике Стоматолошког факултета, као и приватне стоматолошке ординације.

Поред установа здравства у државној својини, у Београду се све више развијају и користе услуге приватних здравствених установа, што се може видети на основу постојања појединачних ординација, домова здравља, дијагностичких центара, болница, поликлиника, великог броја апотека итд. Спектар услуга и третмана који се могу остварити у оквиру приватних здравствених установа је све дужи и комплекснији, што све доприноси квалитету здравствене заштите Београђана, али и свих других становника Србије. У приватном сектору здравствене заштите ангажовано је неколико хиљада медицинских радника који су стални запослени у стотинама приватних здравствених установа, ординација, лабораторија, домова здравља, поликлиника, болница.

Уважавајући чињеницу да услуге које задовољавају основне потребе различитих група становника у модерној, урбаној метрополи треба да буду на располагању у близини места

²² <https://www.zdravlje.org.rs/publikacije/zdravstvena-zastita-u-beogradu-2020.pdf>

²³ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>.

становања, што доприноси ostvarenju koncepta policentričnog razvoja, poboljšanje primarne zdravstvene zaštite u rubnim opštinama je jedan od strateskih ciljeva Grada koji je uspešno ostvaren u prethodnom periodu. Od 2014. do 2021. godine, izgrađeno je, rekonstruisano ili adaptirano više od 40 objekata zdravstvenih ustanova u prigradskim opštinama (Borča, Rakovića, Karaburma, Višnjička Baňa, Lazarevac, Barajevo). Izgrađeno je i kompletno opremljeno vanbolničko porodilište u Lazarevcu. U ovom periodu, po prvi put od strane Grada Beograda obezbeđena su značajna sredstva za rekonstrukciju i modernizaciju kotlarница u zdravstvenim objektima u Rakovići, Karaburmi, Višnjičkoj baњи, Lazarevcu, Barajevu i Sopotu, i na taj način smanjena je emisija štetnih gasova, загађење ваздуха и сл.

Град, након измена у Закону о здравственој заштити, не располаже значајнијим надлежностима у сфери здравствене заштите, сем у сфери јавног здравља, али спроводи активности подршке у давању одговора на постављене здравствене изазове.

У условима пандемије Град Београд је издвојио врло значајна средства, ангажовао све капацитете својих институција и јавних предузећа, како би допринео санирању последица пандемије, подржао надлежне здравствене установе, олакшао живот и рад здравственим радницима, али и свима другима који су били под утицајем промењених околности. Услуге као што су услуге патронажне службе социјалне заштите, Црвеног крста, волонтерски рад за помоћ у кући и снабдевање најстаријих становника и лица са инвалидитетом, организација волонтерских акција за давање крви, крвне плазме, промоција и подршка процеса вакцинације, и сл. представљају напоре који су допринели да се грађани не осећају угрожено, усамљено, беспомоћно и да се заједнички остваре циљеви заштите јавног здравља.

Анализа развојних праваца

На основу анализе постојећег стања може се идентификовати неколико приоритетних области у оквиру израде Плана развоја. За идентификацију постојећих проблема и недовољно искоришћених потенцијала, могућих последица и развојних приоритета коришћен је један од најраспрострањенијих приступа (алата) у области стратешког планирања и стратешког управљања – анализа проблема, која је завршава стаблом проблема, на чије креирање се наслања конструкција стабла циљева.

У складу са наведеним приступом, најпре су идентификовани кључни проблеми, као и узроци који су довели до њихове појаве. Детаљном анализом, развојни потенцијали и идентификовани проблеми су груписани у логичке целине и формулисан је кључни изазов, који је предмет разматрања Плана развоја, као „Недовољно искоришћени потенцијали и нарушена одрживост урбаног развоја“.

Идентификован кључни развојни изазов је декомпонован на три кључна развојна подручја у којима се испољавају најзначајнији развојни потенцијали услед:

- Неискоришћених потенцијала и прилика за још бржи раст у свим сферама привреде на подручју Београда;
- Потреба за свеобухватнијом социјалном заштитом, образовним, здравственим културним и другим социјалним услугама и додатном бригом о друштвеним потребама свих чланова урбане заједнице;
- Неуједначености урбаног развоја и угрожавања одрживости неконтролисаним растом обухвата, варијетета и начина задовољавања потреба у сфери инфраструктуре, становања, саобраћаја, енергетике, снабдевања водом и свих других комуналних услуга.

Приоритетни развојни потенцијал *Искоришћавање потенцијала и прилика за још бржи раст у свим сферама привреде на подручју Београда* даље се декомпонује на следећи начин:

- Привредни раст заснован на привредним гранама са претежно радно интензивним технологијама, недовољном додатом вредношћу и великом зависношћу од увоза;
- Недовољна динамика јавних инвестиција у поређењу са потребама убрзане урбанизације, обухвата комуналних и социјалних услуга и раста привреде;
- Неусклађеност на тржишта рада између обима и структуре понуде и потреба за запошљавањем која успоравају процес запошљавања и раста просечних зарада.

Приоритетни развојни потенцијал *Потребе за свеобухватнијом социјалном заштитом, образовним, здравственим културним и другим социјалним услугама и додатном бригом о друштвеним потребама свих чланова урбане заједнице* даље се декомпонује на следећи начин:

- Постојање социјалних група и слојева становништва чије специфичне социјалне потребе нису довољно задовољене и чија је укљученост у друштвене токове отежана;
- Промене у демографској структури, унутрашње миграције, урбани развој, запостављано улагање у ранијим годинама у инфраструктуру социјалне заштите тражи нова и прилагођена улагања у њено ширење и унапређење квалитета;
- Неусклађени приоритети развоја са потребама очувања и јачања основе за развој културе, спорта, активизма младих, слободних и креативних чланова урбане заједнице.

Приоритетни развојни потенцијал који се огледа у *Неуједначености урбаног развоја и угроженој одрживости неконтролисаним растом обухвата, варијетета и начина задовољавања потреба у сфери инфраструктуре, становања, саобраћаја, енергетике, снабдевања водом и свих других комуналних услуга* даље се декомпонује на следећи начин:

- Велике саобраћајне гужве, неусклађени капацитети и потребе за превозом и транспортом, растуће потребе за снабдевањем, складиштењем и отпремањем, стварају потребу за ефикаснијим саобраћајним услугама од постојећих;
- Постојећа урбана инфраструктура није по обухвату и квалитету на нивоу који одговара планираном нивоу развијености комуналних услуга, урбаном комфору становника и доприносу конкурентности привреде;
- Нарушено стање аспеката животне средине и споро унапређење стања доводи у питање одрживост даљег развоја урбане средине и природног окружења Београда.

На основу резултата анализе стања, сваки од девет идентификованих приоритетних проблема у оквиру три кључна развојна правца даље се методолошки декомпонује на под-проблеме, а детаљан шематски приказ је дат на наредној слици.

Поред проблема и под-проблема, стабло проблема садржи и последице до којих доводе или могу довести идентификовани проблеми. На основу анализе стања дефинисане су корелације проблема и најзначајнијих показатеља стратешког развоја Града се изражавају у виду промена следећих показатеља, односно последица:

- стопа запослености;
- просечна стопа раста БДП-а;
- просечна стопа раста инвестиција;
- индекс квалитета живота;
- процентуална заступљеност различитих видова саобраћаја;
- број саобраћајних незгода са настрадалим и са материјалном штетом;
- проценат корисника покривених водоводом и канализацијом;
- проценат пречишћених отпадних вода;
- проценат рециклаже;
- проценат губитака у топловодној мрежи;
- број дана са прекораченим граничним вредностима загађења у ваздуху;
- проценат зелених и заштићених површина;
- број и квалитет културних садржаја;
- проценат становништва које се рекреативно бави спортом;
- проценат физичких и правних лица који користе електронске услуге Градске управе;
- учешће грађана у доношењу градских одлука.

План развоја треба да одговори на изазове идентификоване у стаблу проблема тако што ће се формулисати развојни приоритети, циљеви и мере који ће на оптималан начин решити препознате проблеме, санирати последице и унапредити најзначајније показатеље развоја Града. Полазни корак у том процесу је дефинисање визије развоја Града која ће на свеобухватан начин обухватити све претходно поменуте проблеме, а истовремено бити основни покретач и генератор развоја приоритетних области и свих градских система.

Табела 3 Шематски приказ анализе развојних потенцијала (стабло проблема)

Неискориштени потенцијали и нарушена одрживост урбаног развоја								
Неискоришћени потенцијали и прилике за још бржи раст у свим сферама привреде на подручју Београда			Потребе за свеобухватнијом социјалном заштитом, образовним, здравственим културним и другим социјалним услугама и додатном бригом о друштвеним потребама свих чланова урбане заједнице			Неуједначеност урбаног развоја и угрожавање одрживости неконтролисаним растом обухвата, варијетета и начина задовољавања потреба у сфери инфраструктуре, становања, саобраћаја, енергетике, снабдевања водом и свих других комуналних услуга		
Привредни раст заснован на привредним гранама са претежно радно интензивним технологијама, недовољном додатом вредношћу и великом зависношћу од увоза	Недовољна динамика јавних инвестиција у поређењу са потребама убрзане урбанизације, обухвата комуналних и социјалних услуга и раста привреде	Неусклађености на тржишта рада између обима и структуре понуде и потреба за запошљавањем које успоравају процес запошљавања и раста просечних зарада	Постојање социјалних група и слојева становништва чије специфичне социјалне потребе нису довољно задовољене и чија је укљученост у друштвене токове отежана	Промене у демографској структури, унутрашње миграције, урбани развој, запостављано улагање у ранијим годинама у инфраструктуру социјалне заштите тражи нова и прилагођена улагања у њено ширење и унапређење квалитета	Неусклађени приоритети развоја са потребама очувања и јачања основе за развој културе, спорта, активизма младих, слободних и креативних чланова урбане заједнице	Велике саобраћајне гужве, неусклађени капацитети и потребе за превозом и транспортом, растуће потребе за снабдевањем, складиштењем и отпремањем, стварају потребу за ефикаснијим саобраћајним услугама од постојећих	Постојећа урбана инфраструктура није по обухвату и квалитету на нивоу који одговара планираном нивоу развијености комуналних услуга, урбаном комфору становника и доприносу конкурентности привреде	Нарушено стање аспеката животне средине и споро унапређење стања доводи у питање одрживост даљег развоја урбане средине и природног окружења Београда
<ul style="list-style-type: none"> Доминантни утицај на раст привреде бележе гране грађевинарства, трговине, саобраћаја, туризма, ИТ индустрија и телекомуникације, али се, сем у ИТ индустрији, бележи негативан спољнотрговински резултат Бруто додана вредност водећих грана индустрије је на ниском нивоу Индустријске зоне у урбаној зони се гасе, али раст нових индустријских капацитета није кластеризован нити географски концентрисан Стартап екосистем ИТ индустрије и нових технологија има све елементе, али само спорадично они делују повезано Инвестиције у сфери високих технологија не учествују у довољној мери у развоју нове привредне структуре Раст у сектору МСП не генерише довољан раст додатне вредности, већ пре свега запосленост Пољопривреда није у довољној мери интегрисана са прерађивачком индустријом Дигитализација управе је унапређена, али многе услуге нису лако доступне 	<ul style="list-style-type: none"> Спорији раст инвестиционог дела буџета од потреба за улагањима у инфраструктуру и опремање установа за пружање јавних услуга Враћање кредита из ранијих периода је успорило улагања у нове пројекте Модели финансирања јавних инвестиција засновани на учешћу приватних инвеститора (јавно-приватно партнерство, Joint Venture (заједничка улагања) се споро уводе у праксу финансирања изградње јавне инфраструктуре Инвестиције у сфери станоградње и на великим националним инфраструктурним пројектима су довели до раста цена реализације пројеката, одлагања почетка радова и продужавања рокова извођења Капацитети домаће грађевинске оперативе нису довољни за постојећи обим потреба у сфери изградње 	<ul style="list-style-type: none"> Истовремени недостатак и вишак на тржишту рада проузрокован неадекватном образовном структуром кандидата за посао Стицање стручних квалификација и практичних знања у току школовања је неадекватно са становишта послодавца, доминирају знања над вештинама чак и код нивоа средњег образовања Нове технологије и занимања нису адекватно уграђене у образовне програме школа и факултета Запошљавање и зараде у јавном сектору су ограничени административним мерама, што отежава задржавање високостручних и искуснијих извршилаца Трошкови живота у урбаној заједници великог града значајно надмашују трошкове живота у осталим деловима земље и смањују конкурентност зарада у привреди Београда Миграције младих смањују потенцијал раста и делимично обезвређују раст улагања у образовање 	<ul style="list-style-type: none"> Раст просечне старости становника је проузрокован падом natalитета, више него продужењем просечног трајања живота Раст индекса зависности становништва од фондова социјалне и здравствене заштите расте са старењем становништва Непотпуно развијен јединствени евиденциони систем корисника социјалних права и услуга отежава доношење одлука о пружању социјалних услуга и подршке корисницима Физичке, процесне и друштвене баријере за укључивање особа са инвалидитетом у друштвени живот Деинституционализација социјалне заштите је процес који се одвија спорije од потреба и очекивања Закон о знаковном језику не препознаје два важна права – право на комуникацију и право на учење/образовање на знаковном језику Раст цена здравствених услуга и раслојавање становништва по критеријуму доступности тих услуга Информисање, укључивање становника у процесе предлагања и одлучивања о јавним интересима, као и учешће у раду јавних институција није довољно развијено 	<ul style="list-style-type: none"> Београд је здравствени центар Републике Србије, али и региона, тако да су његови капацитети отворени за све грађане Србије, услед чега се формирају листе чекања, гужве и отежано пружање услуга становницима Београда Пребацивање надлежности примарне здравствене заштите са градског на државни ниво од 2021. године ограничава утицај на њен даљи развој, опремање и сам квалитет примарне здравствене заштите Избијање пандемије Корона вируса повећава притисак и на све установе социјалне заштите и фондове из којих се она финансира Изградња приватних капацитета за пружање услуга у предшколском узрасту отежава планирање градње капацитета нових објеката у власништву Града Реконструкције постојећих предшколских објеката захтевају значајна улагања Велики број становника испуњава критеријуме подршке из сфере социјалног становања, али су извори средстава за те сврхе ограничени Велики број избеглица и интерно расељених лица, који живе на подручју Београда усложњава социјалну ситуацију на подручју Београда, док је добар део надлежности у тој сфери на нивоу републичких институција Повећани број миграната који се задржавају на подручју Београда Вели број школа и образовних установа чији рад, одржавање и опремање треба финансирати на терет буџета Града 	<ul style="list-style-type: none"> Изградња, реконструкције и одржавање установа и споменика културе је запостављана, због лоше финансијске позиције буџета Града, што је акумулирало висока очекивања у плановима инвестиција у сфери културе у будућности Београд је престоница креативне индустрије региона, али то тражи улагања у изградњу и одржавање њених капацитета и институција (музеји, галерије, стартап хабови, атељеи и радионице...) Урбанистички раст града, његово ширење изван ранијих оквира, захтева изградњу нових спортских и рекреативних капацитета, док постојећи изискују висок ниво доступност и укљученост грађана и на страни продукције и на страни публике Специјализовани простори за активизам младих не одговарају нивоу и облицима савремених потреба Здрави стилови живота захтевају додатну понуду простора, опреме, организације боравка у природи 	<ul style="list-style-type: none"> Капацитети јавног саобраћаја нису довољно ефикасни и поред значајних улагања да се они модернизују Саобраћајне гужве, застоји, нагомилавања у логистичким ланцима су извори неефикасности који умањују конкурентност привреде и Београда као инвестиционе дестинације Високи трошкови јавног превоза, недовољни степен наплате услуга, повлаче врло значајне субвенције превозницима, што умањује инвестициони потенцијал Града, а посебно самих оператера јавног превоза Степен усклађености развоја саобраћаја није једнак у свим видовима, тако да преовлађује аутобуски, док је електро превоз много несекономичнији (скупљи), иако има значајне еколошке предности Капацитет оператера у друмском саобраћају је у сталном расту, док је искоришћеност других видова саобраћаја врло мала Решења која се имплементирају кроз концепт Паметан град (Smart City) су значајније променила стање у сфери саобраћаја, посебно паркирања, али многа класична решења још нису заживела 	<ul style="list-style-type: none"> Изградња инфраструктурних објеката је потребна у обиму који не може да се оствари из јавних извора града и његових јавних и јавно комуналних предузећа. Одржавање урбане инфраструктуре захтева врло значајна улагања. С обзиром на годинама запостављано улагање у инвестиционо одржавање Нелегална градња, читава неформална насеља, изискују инфраструктурно опремање, а за те сврхе није обезбеђена партиципација потенцијалних корисника Снабдевање водом из централног водоводног система није обезбеђено за све становнике на подручју Београда Отпадне воде на подручју читавог Београда се изливају у реке без претходног пречишћавања Снабдевање топлотном енергијом и гасом је обезбеђено само за половину становника Београда Комуналне услуге нису доступне свим грађанима у пуној мери, а посебно не у општинама изван градског језгра Градска депонија је друга највећа несанитарна, неусловна депонија на подручју Европе Мноштво „дивљих“ депонија отежава контролу и управљање токовима отпада Полицетричност као принцип приближавања урбаних услуга становницима и привреди није довољно остварена 	<ul style="list-style-type: none"> Загађеност ваздуха у Београду је међу највећим у поређењу са осталим градовима Републике Србије, али и у поређењу са великим градовима Европе. Улагања и мере за смањење загађења у сфери саобраћаја се потиру брзином раста броја моторних возила и гужви на улицама града Мобилност грађана и време проведено у превозу се не смањује упркос знатним улагањима у развој јавног саобраћаја Емисије штетних материја PM10, PM 2.5, угљен диоксида и других загађујућих материја не расту, али се ни не смањују очекиваном брзином Производња електричне енергије коришћењем лигнита, као енергента, је концентрисана на рубовима подручја Београда, без најаве да ће се обим производње смањивати Енергетска ефикасност у сфери здраварства је као принцип формализована, али дејство се остварује пре свега кроз новоградњу, док ће примена кроз реконструкције постојећих објеката дати само одложене ефекте Енергетска ефикасност јавног осветљења у општинама изван градског језгра је у фази реализације Само половина објеката за становање се греје из централног топоводног система Само половина капацитета гасоводне мреже је искоришћено за потребе грејања објеката Депонија Винча је друга највећа несанитарна депонија у Европи Коришћење отпада као енергента је тек у процесу припреме Процент рециклаже је далеко испод европског просека Број дивљих депонија се смањује, али не и у окружењу неформалних насеља Развој циркуларне економије је тек на почетку Становници у неколико приградских општина нису повезани у јединствени водоводни систем и повремено се суочавају са несташицама Целокупни обим отпадних вода се без пречишћавања улива у Дунав и Саву Само две трећине објеката у Београду је прикључено на канализациони систем Пошумљавање се не одвија планираном динамиком Климатске промене се посебно одражавају на потрошњу електричне енергије у летњим месецима

Дефинисање визије

Развојни изазови

Колико год да је успешан и атрактиван, сваки велики град се суочава са специфичним изазовима. Београд није изузетак. Да би имао просперитетну будућност, Београд мора да одговори на изазове који су пред њим. Пажљивим анализама, заснованим на подацима, трендовима и поређењима са другим великим градовима, може се закључити да су главни изазови Београда у будућности:

- **Одговор на демографске промене** – Демографска, микролокацијска и саобраћајна динамика становништва мења и Београд и Београђане. Београд је једно од ретких места у Србији које непрестано расте, иако је његов природни прираштај негативан, коју одлив становника у друге земље света додатно убрзава. Изградња, развој, јака економија, културни и друштвени прогрес доприносе одлуци све више људи из других делова земље и из иностранства да своју срећу, будући живот и рад вежу за Београд. Делови града који су били деценијама запостављени, деградирани, постају нови центри раста и развоја, несразмерно насељени у односу на врло блиску прошлост. На левој обали Саве, али и Дунава настаје нова привредна структура Београда, а са њом и нови урбани захтеви везани са саобраћај, становање, образовање, трговину. Економске, социјалне и друштвене димензије демографских промена су питања која траже праве и правовремене одговоре.
- **Права мера раста Београда** – Урбани развој и раст, који непосредно окружују и опредељују квалитет физичког животног окружења морају бити резултат планског и управљаног процеса. Живот Београђана се незауостављиво мења са променом изгледа београдских улица, тргова, паркова, блокова, саобраћајница. Индустијски погоднији постају трговински и пословни центри, оранице постају логистички центри и привредне зоне, простори између блокова постају паркови и теретане на отвореном, неусловне падине се трансформишу у грађевинске локације, а постојеће зеленило и шумице су све више опкољени дивним зградама. Само паметним балансирањем између опција раста и изградње, Београд ће постати већи и бољи град за његове становнике и привреду. Раст треба да укључи ободна подручја, насеља и градске општине Београда, да приближава урбане услове и динамику свим становницима и целокупној привреди, да смањи притисак насељености на централним општинама и локацијама, да распореди привредне активности на целој територији, и да се настави у интересу свих који се кроз град крећу, који у њему раде или бораве.
- **Паметно, правично и транспарентно улагање у Београд и Београђане** – Београд је све богатији град, захваљујући конкурентности његове привреде и способностима становника да користе високе технологије, да послују на отвореном тржишту и привуку велике инвестиције из целог света. Буџет и пословање јавних предузећа су консолидовани, стабилни и окренути новим услугама, инфраструктури и квалитету живота грађана. Правци улагања јавних средстава се опредељују кроз планове дугорочног развоја. Остаје отворено питање ко, колико и на који начин треба да учествује у одлучивању о приоритетима улагања и моделима финансирања? Која је сразмера улагања која ће дати евидентне резултате у кратком року и оних чији се резултати очекују у каснијем периоду? Како јавним улагањима подстаћи приватне инвестиције, а да се не пређе граница преливања користи на приватне интересе појединаца или привреде? Грађани, удружења, заједнице професионалаца, привреда, сви треба да узму учешћа у креирању коначних одлука о усмеравању јавних средстава.
- **Место сусрета културе и традиције** – Београд има своју дугу историју, сачувану у музејима, тврђавама, галеријама и споменицима културе, ризницу великих уметничких вредности, али има потенцијале и моћ културне разноликости која представља развојну снагу друштвене заједнице утемељене на креативности, знању и иновацијама. У

подстицању креативности Београд ће ослонити на репутацију културне престонице са међународним угледом, на своје угледне образовне институције и бројне талентоване уметнике, културне раднике и организације. Београдске музичке свечаности – БЕМУС, Београдски интернационални театарски фестивал – БИТЕФ, Међународни филмски фестивал ФЕСТ, Београдски фестивал документарног и краткометражног филма – Мартовски фестивал, су културни догађаји који, учесницима, програмима и садржајима високог уметничког квалитета, дуги низ деценија континуирано позиционирају Београд као град најугледнијих фестивала уметничког стваралаштва у Југоисточној Европи.

- **Унапређење квалитета животног окружења и дугорочна одрживост** – Производња топлотне и електричне енергије заснована на фосилним горивима, непрегледне колоне возила у одређеним деловима града и периодима дана, производња питке и пречишћавање отпадних вода, повлачење природе пред таласом урбанизације, представљају изазове многих великих градова. С друге стране, биће и чула грађана вапе за чистијим ваздухом, рекама и тишином, више него икада. Урбана токсичност не може постати навика. Она је подстицај да се променимо, да променимо Београд, његове комуналне системе, начин на који се грејемо, како се крећемо, како се односимо према зеленилу, према земљишту и водама које нас окружују, да променимо оно што производимо, али и оно што купујемо, шта и где бацамо. Тешко је рећи да се град може вратити природи, али може постати наклоњенији и пажљивији према њој. Београђани не могу променити струју коју троше, али је могу мање трошити, не могу без воде, али она може да се враћа у реке чистија, морају да путују, али се не морају возити сами сатима да би дошли до свог одредишта, морају да баце оно што не могу више да користе, али могу да пазе шта користе и где бацају. Београд налази одговоре на изазове урбанизације. Одговори се не налазе случајно и сви одједном, али их има.
- **Нова економија Београда као метрополе иновација** – Најнапреднији градови света су центри образовања, иновација и креативности. Продукција економских вредности не зависи од богатства ресурса, већ од опредељености људи да се образују, да се усавршавају читавог живота, да своја знања и способности претворе у производ и услугу потребну и доступну свима. Београд није светска метропола иновација, али мора учинити све да то постане. Претпоставке за то постоје. Врхунски квалитет образовања, стотине хиљада високообразованих грађана, подршка иновативним компанијама, предузетништву и истраживањима је препозната од стране државе, бројних домаћих и страних улагача. Много капитала је уложено у привреду због могућности да се у Београду реализују најзахтевнији развојни пројекти. Раде и граде се нови технолошки паркови, уместо индустријских линија. Градови који креирају потенцијал за иновације и економију знања су примамљив домаћин најбољих компанија, а Београду су такви послодавци пожељни ради подизања економског и социјалног стандарда запослених и урбане економије. Од тога зависи квалитет живота у савременим условима, нова структура привреде, могућност запослених да остваре високе зараде, а самим тим и своје животне циљеве.
- **Дигитализација Београда** – Град може бити покретач, корисник или креатор инфраструктурне дигитализације, али и све то у исто време. Београд не може бити само мењан под притиском дигитализације, већ треба да води њене кључне токове. Улагања у информациону инфраструктуру су капиталне инвестиције 21. века и не могу бити препуштене само потреби и могућностима привреде или самих оператера, већ покретане од стране Града и вођене потребама корисника, грађана и привреде Београда. Савремена дигитализација није само смањење потрошње папира и броја извршилаца услед аутоматизације услужних процеса. Више није питање да ли ће се нешто дигитализовати, већ ко ће бити носилац тог процеса, привреда, управа или појединци у виду заједнице корисника дигиталних платформи, канала комуникација и креирања вредности. Београд постаје заједница која развија, користи и шири употребу достигнућа дигитализације у свим сферама живота, од образовања, здравства, државне управе, безбедности, саобраћаја, па све до пословних операција и разоноде.

- **Одржива економија** – Најнапреднији градови данашњице више нису индустријски центри или трговачке раскрснице. Основу конкурентности урбане економије чине креативност, иновације, штедљивост и одрживост оперативних процеса. У привредној структури доминирају услуге и високе технологије. Квалитетна физичка инфраструктура, образовне институције, финансијске услуге, отвореност тржишта, политичка и друштвена стабилност, су само неки од предуслова. Индустрију великих градова у развоју карактерише висока додатна вредност готових производа, штедљива употреба обновљивих извора енергије, и велики обим рециклабилних материјала. Промена производне структуре је повезана са новом индустријализацијом заснованом на примени најновије генерације технологија, којој претходи деиндустријализација, чиме се ствара капацитетни и кадровски потенцијал за прелазак на повезане технолошке платформе урбане индустрије. Садашња привредна структура Београда се мора трансформисати у правцу потпуног усвајања принципа урбане одрживе економије 21. века на основу којих се ствара више вредности, а троши мање ресурса и енергије.
- **Инклузија и синергија** – У Београду сви морају имати прилике да стекну знања и способности да учествују у економском напретку, јер он није само наш циљ, он је и средство за стварање заједнице којој тежимо, заједнице у којој материјална основа живота није привилегија, већ полазиште сваке друге благодети. Универзитети, образовне, културне, научне и иновативне организације морају бити ефективније укључене у живот града и његових становника. Београд за њих не треба да буде само седиште, већ и одредиште деловања. Треба да раде у Београду, али и за Београд, чему ће све институције града да пружају пуну и свестрану подршку. Модел економског развоја који желимо да развијемо није централистички, већ отворен и партиципативан. Привреду Београда не чине само фабрике, ни тржни центри, хотели или ресторани. Привреда Београда је све то, али и факултети, средње школе, државне установе и органи, ђаци, студенти, незапослени, запослени, пензионери, сви грађани. Сви на свој начин креирају амбијент, понуду и тражњу економије Београда. Стварање таквог амбијента не може бити резултат деловања само институција градске самоуправе, већ укључености и синергије свих утицајних актера.
- **Београд, паметан град** – Промоција пракси одрживог развоја у циљу решавања све већих изазова урбанизације представља стратешку оријентацију Града Београда ка повећању квалитета живота. „Смарт“ филозофија и „зелена решења“ треба да буду саставни део развоја Београда, у циљу стратешког одређења ка квалитетнијем и једноставнијем животу грађана. Паметан град је урбани концепт на основу којег се ствара и спроводи стратегија одрживих решења у погледу искоришћења ресурса и минималног утицаја на животну средину. Штавише, паметни градови су креирани око сталног отвореног приступа, што значи сервисно оријентисан превоз, отворен приступ подацима и отворен приступ информацијама, као и размена података. Паметни градови такође ефикасно користе податке које већ имају на располагању за стварање бољих одлука за побољшање животне средине и повећање сигурности на улицама.
- **Београд у 30 минута** – Традиционалне метрополе, организоване као густо насељени пословни центри око којих су у концентричним кружницама распоређени све мање значајни садржаји, које по правилу прате и све мање густине насељености, нису више одрживо решење за савремене градове. Европске престонице сада броје више милиона становника и трендови сугеришу да би градови, који желе да спремно дочекају будућност, требало да следе полицентрични модел развоја. Овај модел подразумева да неколико кључних области у граду равноправно коегзистира. У идеалном случају оне би нудиле благо различите услове живота својим станарима, али би функционисале као релативно самоодрживе целине унутар градова. Када се организују око добро испланиране саобраћајне инфраструктуре и довољно јавних простора и када се томе дода холистичко управљање развојем пословања, становања и разоноде, јасно је зашто су ови модели најбоља опција за одрживу будућност у којој се очекује даље досељавање људи у престоницу.

- **Урбани комфор и мобилност** – Београд је град у коме треба да буде омогућено ефикасно кретање људи између различитих делова града и град са балансираним односом различитих видова саобраћаја. Ефикасан и приступачан јавни превоз, смањење пораста путничких аутомобила, повећање учешћа бициклиста и пешачење су неки од начина да Београд буде здравији град и још боље место за живот. Одрживи систем урбане мобилности утицаће и на трендове у урбанистичком планирању, јер захтева компактнија насеља и садржаје на пешачкој или бициклистичкој удаљености. Циљ је да се већина дневних обавеза обави пешке или бициклом и на тај начин ће се уштедети време и допринети здрављу. Улице са широким тротоарима и бициклистичким стазама су атрактивније за шетњу, ходање и вожњу бицикла и доприносе градском окружењу. Развијен систем јавног транспорта путника, са доминантним подсистемима високог капацитета, обезбедиће адекватан ниво услуге у јавном превозу које за последицу има ограничавање тренда раста броја регистрованих аутомобила.
- **Урбана инфраструктура** – Београд по својој величини и функционалном значају има све особине једне европске метрополе. Захваљујући свом положају, ресурсима, људском капиталу, економском потенцијалу, културним вредностима и институционалном капацитету, има значајне и реалне перспективе даљег динамичног развоја. Један од стубова развоја је и урбана инфраструктура, коју не чине само саобраћајнице, канализациона мрежа или електроенергетска мрежа и објекти. То је јединствена комбинација инфраструктуре стављене у функцију грађана и посетилаца, а која омогућава ефикасност градских служби, висок степен безбедности грађана, активан и здрав живот, видљивост и препознатљивост града и његових симбола. Београд у наредних десет година значајне инвестиције треба да усмери на унапређење урбане инфраструктуре, која ће омогућити ефикасну интеграцију кључних функција града и висок ниво услуга и квалитета живота свим грађанима.
- **Брига за сваког становника** – Са порастом становништва, град се суочава са бројним изазовима. Већ неколико година може се уочити мањак приуштених домова и комерцијалних простора, а то делује дестимулативно на многе породице или породична пословања. Јавне површине, паркови, игралишта и шеталишта могу бити недоступни неким становницима, а центри културе и едукације се често боре да иду у корак са потребама растуће популације. Многе заједнице унутар града још увек се боре са дискриминацијом, занемаривањем и неправдом у окружењу, што може утицати и на њихов квалитет живота. Град Београд треба да обрати пажњу на све препреке за креирање здравих и просперитетних насеља, обезбеђујући доступна решења за становање, штитећи угрожене становнике и омогућавајући свим грађанима угодан живот.
- **Здрави стилови живота** – Здрав живот у Београду подразумева истински здраве људе, који се налазе у стању потпуног физичког, менталног и социјалног благостања. Баланс у различитим аспектима живота, могуће је постићи само интензивним деловањем на основне стубове свакодневице грађана. Циљ је олакшати и омогућити здрав стил живота свим становницима и у свим насељима, дизајнирањем физичког окружења које ствара услове за здравље и добробит. Императив је употреба капацитета града за изградњу здравих заједница са приликама за рекреацију, снажну друштвену подршку и економски и еколошки напредак.

Остварење економског просперитета, социјалне сигурности и урбане одрживости ће Београд довести у ред најразвијенијих градова Европе и света, који на прави начин воде борбу за добробит његових становника. Ове три платформе напретка су једнако важне и међусобно зависне и о њиховом балансу се мора водити посебна пажња.

Београд се ових изазова не боји, већ их види као прилике да паметним одлукама, заједничким радом и посвећеношћу државне администрације, привреде, универзитета, невладиних организација и самих грађана, оствари напредак за све који живе, раде, посете и воле Београд.

Потреба за визијом

Успешни градови су епицентри позитивне енергије, оптимизма и иновација. Да би постали неодољиво привлачни, теже да буду здрави, приступачни и паметни. Чине све да буду отпорни на бројне климатске, социјално-економске, здравствене, политичке и безбедносне изазове.

Кроз историју, рецепт за овакве изазове никада није био само плод случајности, генијалности појединца или стицаја околности. Просперитетне заједнице свој успех по правилу дугују планском, дугорочном и координисаном напору свих актера, усмереног ка истим циљевима, вредностима и достигнућима. Једном речју – заједничкој визији. Таква визија од мноштва људи чини заједницу, улагање новца претвара у инвестиције, а пројекције будућности у планове. У сложеним и неизвесним условима, потреба за визијом је још већа. Београд није изузетак. И Београду је потребна *визија будућности*. Визија, сама по себи, неће решити његове проблеме, али ће створити предуслове за његову позитивну трансформацију.

Потребна нам је визија по мери свакога ко у Београду живи, ради или га посећује. Визија која превазилази идентитетске, генерацијске и материјалне разлике. Визија која ће нас привући да уложимо свој труд, време, средства и наду у економско благостање, друштвену једнакост, социјалну сигурност и урбани комфор.

Потребна нам је храбра визија, која је манифестација самопоуздања и поверења грађана, јасних циљева, контролисане мере ризика и израженог вођства. Потребна нам је амбициозна визија, јер Београд није просечан град, не само у националним и регионалним, већ и у европским и светским оквирима. У ери глобализације и глобалне повезаности, он мора да буде конкурентан магнет који привлачи таленат, капитал и идеје.

Око Београда се у прошлости водило 115 ратова, а 44 пута био је разаран, уз стално присутну неизвесност, везану за геополитичке и друштвене дисконтинуитете. Данас се, међутим, наш град сусреће са другачијим изазовима. То је добра вест за Београд и Београђане. Изазови данашњице нас не одвајају и конфронтирају, већ спајају са светом, и нису значајно другачији од изазова Будимпеште, Беча, Прага или Лондона: то су одржив урбани развој, мобилност, динамика демографских промена, трансформација градске индустрије у економију знања и постиндустријску продукцију.

Београд је после дуго година, поново способан да одговори на текуће изазове и изазове времена које долази. Београд није презадужен, нити сиромашан град. Све су издашнији јавни фондови, којима се финансирају инвестиције у јавна добра, социјална сигурност грађана и њихове опште потребе. То не би било могуће да није дошло до јачања економије приватног сектора, раста благостања грађана и њиховог улагања у раст личног стандарда. Значајну подршку овим процесима пружио је рационално управљање јавним средствима од стране градске управе и јавних институција Града, али и амбициозан и ефективан план развоја на националном нивоу, који укључује бројне инвестиције у вези са градском инфраструктуром, привредним развојем и подршком социјалној сигурности и благостању грађана.

Београд има изузетне потенцијале раста и развоја. Трагајући за ослонцима будућег развоја, лако је препознати становнике Београда као најиздашнији извор. Њихово знање је лично богатство, али и најзначајнији „природни“ потенцијал Београда. Издашност тог потенцијала већ одавно није изражена у броју, већ квалитету и различитости. Други велики потенцијал Београда је његова позиција, на географској и културолошкој раскрсници између истока и запада, традиције и модернизма, што га чини својеврсним цивилизацијским, инфраструктурним и економским чвориштем. Из тог чворишта се рађа трећи потенцијал Београда – његове везе са светом. Најјаче везе су оне које створе људи из љубави према Београду. Али нису неважне ни оне физичке, које омогућавају да људи дођу, да оду, да се врате, да прођу и да сврате, да им се Београд свиди и да га заволе. Захваљујући тим везама, Београд није далеко никоме, без обзира да ли се креће путем, железницом, авионом или бродом. Захваљујући њима, Београд не оскудева нити у најактуелнијој роби, нити у најсавременијим архитектонским трендовима.

Формулисање визије

Сагледавајући развојне потенцијале и опредељења становника Београда да живе у савременом, просперитетном и одрживом урбаном окружењу и друштвеној заједници, формулисана је визија Београда према чијем остварењу ће се усмерити и предметни план развоја.

Напретком у погледу економског благостања, друштвене једнакости и сигурности, урбаног комфора и мобилности, Београд је све више град по мери сваког ко у њему живи, ради, посети га или му се врати. Већ су створени услови да се исплати уложити у Београд и Београђане, али и бити Београђанин. Конкурентност пословног амбијента заснива се на високом квалитету, креативности и посвећености људи, изврности пословне инфраструктуре и административних услуга, интегрисаности саобраћајне инфраструктуре и тржишта у европске и светске токове. Економија Београда је иновативна, развија се поштујући еколошке стандарде и заснована је на најновијим достигнућима информационо-комуникационих технологија. Београд будућности је инспирација за друге градове, мења се, гради и модернизује, али чува своју традицију и брине о окружењу и заједници. Београд су људи који негују културу сарадње и подршке, здраве стилове живота, укључени у живот града, заједно одговорни за његову будућност.

Базирајући се на спроведеној анализи постојећег стања и анализи проблема, развојним изазовима и потребом за свеобухватном визијом, као и широј, претходно поменутој, формулацији визије развоја Београда, можемо дефинисати слоган визије развоја Београда на следећи начин:

Комфоран, конкурентан, сигуран, отворен и одржив Град

Анализа и дефинисање циљева

Други део анализе проблема представља анализа циљева односно коришћење методолошког алата под називом стабло циљева. Основне улазне информације за конструисање стабла циљева су анализа постојећег стања, стабло проблема и предлог визије развоја Града. У складу са Законом о планском систему и основним улазним информацијама дефинисано је девет развојних приоритета Града:

1. Конкурентна и иновативна економија заснована на знању;
2. Стабилна финансијска ситуација и висок ниво инвестиција у јавном сектору и привреди Града;
3. Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентности привреде;
4. Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости;
5. Развој социјалне инфраструктуре;
6. Развој урбане заједнице на темељима културе, традиције, слободе и здравих стилова живота;
7. Саобраћај по мери човека;
8. Планирање и развој одрживог града и урбане инфраструктуре;
9. Одрживи раст и развој урбаног окружења.

За сваки развојни приоритет дефинисани су развојни циљеви и то на следећи начин:

Конкурентна и иновативна економија заснована на знању (развојни циљеви)

- Развој економије засноване на знању са високом додатном вредношћу;
- Конкурентна и отворена привреда Београда;
- Развој креативне индустрије;
- Развој предузетништва и МСП;
- Развој капацитета за подршку конкурентности привреде.

Стабилна финансијска ситуација и висок ниво инвестиција у јавном сектору и привреди Града (развојни циљеви)

- Стабилна финансијска ситуација буџета Града, општина, јавних и јавних комуналних предузећа;
- Повећање обима, динамике и ефеката инвестиција;
- Развој капацитета за управљање јавним финансијама Града.

Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентности привреде (развојни циљеви)

- Унапређена економска структура становништва;
- Образовни систем и образовна структура усклађени са потребама привреде и јавног сектора;
- Подршка запошљавању теже запошљивих категорија становништва;

- Развој капацитета за унапређење тржишта рада.

Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости (развојни циљеви)

- Унапређена демографска структура становништва;
- Социјална заштита, сигурност и равноправности;
- Град без баријера;
- Град за младе;
- Друштвена инклузија и партиципација;
- Развој капацитета за унапређење социјалне заштите и друштвене кохезије.

Развој социјалне инфраструктуре (развојни циљеви)

- Изградња, опремање и унапређење услова рада образовних установа;
- Брига о јавном здрављу и институцијама здравствене заштите;
- Развој социјалне сигурности становања;
- Развој капацитета за изградњу и развој социјалне инфраструктуре.

Развој урбане заједнице на темељима културе, традиције, слободе и здравих стилова живота (развојни циљеви)

- Развој културе, културног наслеђа и традиције Града;
- Заштита културног наслеђа и традиције Града;
- Подршка здравим стиливима живота становника;
- Београд, град спорта;
- Развој капацитета за развој културе, креативне и активне урбане заједнице.

Саобраћај по мери човека (развојни циљеви)

- Безбедност саобраћаја и јавних простора;
- Одржива урбана мобилност;
- Развој саобраћаја и логистике у функцији подршке привреди;
- Развој капацитета за управљање саобраћајем.

Планирање и развој одрживог града и урбане инфраструктуре (развојни циљеви)

- Доношење и спровођење урбанистичких планова развоја Града;
- Јачање конкурентности грађевинског сектора;
- Примена концепта паметног града за одрживи раст и развој Града;
- Развој обухвата и квалитета комуналних услуга;

- Енергетска стабилност, ефикасност и развој инфраструктуре;
- Развој капацитета за урбанистичко планирање, изградњу и енергетску ефикасност.

Одрживи раст и развој урбаног окружења (развојни циљеви)

- Заштита и унапређење квалитета ваздуха;
- Заштита и унапређење квалитета вода и водених токова;
- Заштита од буке;
- Повећање ефикасности у управљању отпадом;
- Развој циркуларне економије;
- Развој капацитета за одрживи раст и развој урбаног окружења.

Реализацијом развојних приоритета и циљева оствариће се бројни позитивни ефекти и унапредити показатељи развоја града:

- Повећање стопе запослености;
- Повећање просечне стопе раста БДП-а Града;
- Повећање просечне стопе раста инвестиција;
- Побољшање индекса квалитета живота;
- Оптимална процентуална заступљеност различитих видова саобраћаја;
- Смањење броја саобраћајних незгода са настрадалим и са материјалном штетом;
- Повећање процента корисника покривених водоводом и канализацијом;
- Повећање процента пречишћених отпадних вода;
- Повећање процента рециклаже;
- Смањење процента губитака у топловодној мрежи;
- Смањење броја дана са прекораченим граничним вредностима загађења у ваздуху;
- Повећање процента зелених и заштићених површина;
- Повећање броја културних садржаја;
- Повећање процента становништва које се рекреативно бави спортом;
- Повећање процента физичких и правних лица који користе електронске услуге Градске управе;
- Повећано учешће грађана у доношењу градских одлука.

Шематски приказ на следећој слици (стабло циљева) приказује однос визије, развојних приоритета, приоритетних циљева и показатеља којима се мери степен испуњења постављених циљева.

Табела 4 Шематски приказ анализе циљева – стабло циљева

Визија	Комфоран, конкурентан, сигуран, отворен и одржив град								
Развојни приоритет	Конкурентна и иновативна економија заснована на знању	Стабилна финансијска ситуација и висок ниво инвестиција у јавном сектору и привреди Града	Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентност и привреде	Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости	Развој социјалне инфраструктуре	Развој урбане заједнице на темељима културе, традиције, слободе и здравих стилова живота	Саобраћај по мери човека	Планирање и развој одрживог града и урбане инфраструктуре	Одрживи раст и развој урбаног окружења
Приоритетни циљ	Развој економије засноване на знању са високом додатном вредношћу	Стабилна финансијска ситуација буџета Града, општина, јавних и јавних комуналних предузета	Унапређена економска структура становништва	Унапређена демографска структура становништва	Изградња, опремање и унапређење услова рада образовних установа	Развој културе, културног наслеђа и традиције Града	Безбедност саобраћаја и јавних простора	Доношење и спровођење урбанистичких планова развоја Града	Заштита и унапређење квалитета ваздуха
Приоритетни циљ	Конкурентна и отворена привреда Београда	Повећање обима, динамике и ефеката инвестиција	Образовни систем и образовна структура усклађени са потребама привреде и јавног сектора	Социјална заштита, сигурност и равноправности	Брига о јавном здрављу и институцијама здравствене заштите	Заштита културног наслеђа и традиције Града	Одржива урбана мобилност	Јачање конкурентности грађевинског сектора	Заштита и унапређење квалитета вода и водених токова
Приоритетни циљ	Развој креативне индустрије		Подршка запошљавању теже запошљивих категорија становништва	Град без баријера	Развој социјалне сигурности становања	Подршка здравим стилима живота становника	Развој саобраћаја и логистике у функцији подршке привреди	Примена концепта паметног града за одрживи раст и развој Града	Заштита од буке
Приоритетни циљ	Развој предузетништва и МСП			Град за младе		Београд, град спорта		Развој обухвата и квалитета комуналних услуга	Повећање ефикасности у управљању отпадом
Приоритетни циљ				Друштвена инклузија и партиципација				Енергетска стабилност, ефикасност и развој инфраструктуре	Развој циркуларне економије
Приоритетни циљ	Развој капацитета за подршку конкурентности привреде	Развој капацитета за управљање јавним финансијама Града	Развој капацитета за унапређење тржишта рада	Развој капацитета за унапређење социјалне заштите и друштвене кохезије	Развој капацитета за изградњу и развој социјалне инфраструктуре	Развој капацитета за развој културе, креативне и активне урбане заједнице	Развој капацитета за управљање саобраћајем	Развој капацитета за урбанистичко планирање, изградњу и енергетску ефикасност	Развој капацитета за одрживи раст и развој урбаног окружења

Развојни приоритети Града

Планом развоја Града дефинисано је девет развојних приоритета, приоритетни циљеви по сваком развојном приоритету, као и мере по сваком приоритетном циљу. Овај начин декомпозиције је у потпуности у складу са смерницама датим у Закону о планском систему. У овом поглављу дат је кратак приказ сваког развојног приоритета са припадајућим циљевима и мерама. Такође, укратко је приказана веза приоритета и циљева са Циљевима одрживог развоја (Агенда 2030), преговарачким поглављима о приступању ЕУ и најважнијим ЕУ документима.

Развојни приоритет: Конкурентна и иновативна економија заснована на знању

Трговина је у овом тренутку у зениту доприноса остваривању додатне вредности у привреди Београда, док се значај, па чак и просторна позиција прерађивачке индустрије и пољопривреде померају на периферне делове Града, односно његове приградске општине. Све већи удео у привреди остварују различити облици професионалних услуга, информационе технологије, саобраћај и туризам. На стварање додатне вредности све вићи утицај имају креативне и иновативне делатности, чији потенцијал Београд још увек није у потпуности искористио. Међутим сви показатељи показују да се привреда града креће у добром правцу. Преко 80% додате вредности се ствара у сфери услуга. Расте број запослених са високом образовањем, а као посебан аспект, број високо образованих жена. Креативне индустрије имају изнад просечан раст запошљавања, па и услуга, а све више страних компанија и агенција своје креативне фазе пројеката реализује у Србији.

Иновације су нови мотор економског и урбаног развоја Београда, а предузетници и креативци енергија која га покреће. Број младих који се одлучују за високо образовање расте, расте учешће завршених студената који су завршили техничке факултета или природне науке (STEM). То даје могућност компанијама да покрећу нове пројекте и шире своју делатност.

Београд ће бити интегратор активности различитих актера предузетничке, иновационе и креативне делатности, како би се развили сви елементи и функције у циљу стварања одрживог предузетничког и иновационог београдског екосистема. Београдски иновациони екосистем је институционално заокружен, али има већи потенцијал од тренутног излаза, што је добра вест јер има пуно места за напредак. Градиће се додатни капацитети научно-технолошких паркова (НТП Звездара II фаза, Вождовац-биолошко-хемијски парк). На основу сарадње путем координације и финасирања Националног иновационог фонда, фонда који ће формирати сам Град, Београд ће постати најзначајнији научно-истраживачки центар у региону.

Београд будућности је замишљен као паметни град. Град у коме јавни и приватни сектор раде заједно на иновацијама које ће га учинити одрживим у сваком смислу, економски, урбано и социјално. Град у коме ће бити решени проблеми пренасељености, саобраћајних гужви и загађења. Кључну улогу у изградњи таквог града могу играти данашњи и будући стартапови, предузетници, али и појединци из области креативне индустрије.

Тежи се стварању „паметне“, иновативне, креативне индустрије и пружању софистицираних услуга применом најсавременијих технологија које се могу допринети отварању нових могућности за улагање страних компанија и размену на светском тржишту. Конкурентност пословног амбијента Града заснива се на високом квалитету, креативности и посвећености људи, изврности пословне инфраструктуре и административних услуга, интегрисаности саобраћајне инфраструктуре и тржишта у европске и светске токове.

Од пољопривреде и трговине, преко индустрије, туризма, па све до иновација и креативне индустрије, Београд ће се трудити да свима пружи довољну подршку и прилику за раст и развој. Не само појединачно, већ и кроз умрежавање и сарадњу са осталим секторима са којима је то могуће, уз синергетски ефекат ће се постићи много већи циљеви и задовољити потребе свих учесника у привреди, али и грађана Београда.

Напори које град Београд улаже у овој области су у складу са циљевима Агенде 2030 бр. 8: „Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све“ и бр. 9: „Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност“.

Приоритетни циљ: Развој економије засноване на знању са високом додатном вредношћу

Неретко је недостатак подстрек за иновативност и креативно коришћење расположивих ресурса и потенцијала. У случају Београда је чињеница да нема вреднијег и богатијег потенцијала развоја од људи који у њему станују довела до усвајања идеје о развоју економије засноване на иновацијама и креативности чији продукт су производи и услуге високе додатне вредности.

Од глобалних и регионалних организација, преко националних влада, до локалних нивоа власти, економија заснована на знању представља концепт коме се тежи. Београд настоји да унапреди своје капацитете у погледу основне иновационе инфраструктуре и финансијских ресурса за подршку њеним актерима.

Свима се упућује позив и отворена могућност да буду део београдског иновационог екосистема. Само синергетским деловањем београдских института, универзитета, ИТ хабова, компанија и предузетника може се остварити пун потенцијал београдског иновационог екосистема и створити економија заснована на знању. Подстицаће се дизајн, развој и примена најсавременијих иновативних решења у сарадњи са приватним сектором, научно-истраживачким институцијама, академском заједницом, грађанима и иновативним технолошким стартап компанијама.

Развој иновација је, између осталог, подстакнут разним проблемима урбане средине и покушајима да се они реше, те настојањем да се постигне опште благостање и задовољство људи који живе на подручју Београда. И у Београду ће иновације у оквиру прогарама спровођења концепта и елемената „паметног гарада“ дати допринос функционисању Града, градских служби, пружању комуналних услуга и социјалном окружењу.

Спроводећи ове и друге активности, допринеће се остварењу подциља Агенде 2030 бр. 8.2: „Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација, између осталог и фокусирајући се на радно интензивне и високо профитабилне секторе“ као и циља бр. 9: „Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност“.

Мера 1: Пружање финансијске, инвестиционе и инфраструктурне подршке оснивању и раду стартап екосистема

Да би се успешно развијала економија заснована на знању и иновацијама и стартапови потребна је одговарајућа инфраструктура, коју Београд има и планира даље да развија и гради. Значајан део те инфраструктуре чине научно-технолошки парк Београд и Београдски универзитет са његовим институтима, као и самосталне научно-истраживачке организације и заједнице, што захтева даља улагања у завршетак започетих инвестиционих активности и додатна улагања у опремање за рад на подручју истраживања и иновација.

Потребно је подржати активирање иновационог потенцијала београдских универзитета и института у привреди Београда, као и свих осталих иноватора и предузетника који желе да буду укључени у рад београдског стартап екосистема.

Београд ће путем градског фонда за иновациону делатност омогућити финансијску и инвестициону подршку свима којима је то потребно, а који имају потенцијала да остваре додатну вредност значајну са аспекта развоја стартап екосистема и економије засноване на знању.

Мера 2: Пружање институционалне подршке развоју иновација и економије Града засноване на знању

Београд ће пружити сву неопходну подршку у смислу формирања потребних координационих, саветодавних и управљачких тела и институција чији ће задатак бити пружање адекватне подршке развоју иновација и економије засноване на знању у привреди и јавном сектору.

Подстицаће се развој и примена иновативних решења у јавном сектору Града у сарадњи са приватним сектором, научно-истраживачким институцијама, академском заједницом, грађанима и иновативним технолошким стартап компанијама и организовати међународни сајам иновација у Београду.

Мера 3: Подстицање иновативних решења за разне проблеме урбане средине као допринос спровођењу програма *Smart City*

Београд настоји да буде град иновација, да се за сваки проблем урбане средине пронађе адекватно решење, оригинално, инвентивно. Урбана средина проузрокује посебан скуп проблема, који се огледају у недовољној искоришћености ресурса, енергије, простора, података, а чије решавање би значајно унапредило благостање и задовољство свих грађана. Због тога ће се све више радити на развоју Београда као паметног града, концепта који подразумева коришћење најсавременије технологије у свим системима комуналне инфраструктуре, саобраћаја и јавних служби.

Како би се остварили постављени циљеви урбане средине, потребно је да Београд улаже напоре у више праваца урбаних иновација, који подразумевају:

- Потпуно искоришћавање доступних капацитета и ресурса, као принцип економије дељења;
- Отклањање шпигева (пикова) у свим сферама урбаног живота;
- Развој инфраструктуре малог обима;
- Иновације усредсређене на људе и њихове потребе;
- Коришћење функционалности интернета ствари (*IoT*).

Приоритетни циљ: Конкурентна и отворена привреда Београда

Остваривањем циљева развоја привреде Београда, конкурентност ће се све мање базирати на ниској цени ресурса и ниским зарадама, а све више на високом квалитету производа, напредног технолошког нивоа, креативности и поузданости људи и флексибилности модела повезивања са европским и глобалним тржишним токовима. Привреда Београда ствара вредности које имају на светском тржишту, али је по потребама тржишта отворена за понуду свих роба и услуга које се уклапају у потрошачке навике и потребе грађана Београда. По томе, Београд је највећи потрошачки, али и највећи репродукциони град региона.

Визија развоја привреде Београда се огледа у стварању „пааметне“, иновативне, креативне индустрије и пружању софистицираних услуга, што омогућују школе и универзитети стварајући стручне и професионалне људе који у њој раде, најсавременије технологије које се примењују и отвореност за улагање страних компанија и размену на светском тржишту. Платформе повезивања све више су интернет, заједнички пројекти и истраживања, циркулација високостручних професионалаца и улагања бројних инвеститора са свих страна света, него конвоји камиона и вагона.

Конкурентност пословног амбијента заснива се на високом квалитету, креативности и посвећености људи, изврности пословне инфраструктуре и административних услуга, интегрисаности саобраћајне инфраструктуре и тржишта у европске и светске токове.

Подциљ одрживог развоја бр. 8.9 предвиђа да се до краја 2030. осмисли и примени политика за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе као и бр 12.6: „Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе“.

Мера 1: Развој трговине у функцији раста стандарда и повезивања у глобалне економске токове

Трговина се сматра интегративном делатношћу сваке привреде. Њен развој директно подстиче производњу, иновативност понуде, запошљавање и размену, не само на локалном, домаћем, већ и на међународном, глобалном нивоу.

Београд представља најзначајнији трговински центар у региону, па је самим тим трговина једна од најзначајнијих грана у његовој привреди. У укупном приходу привреде трговина учествује са чак 43 одсто, док је у њој запослен сваки шести Београђанин. Колико је тренд раста заступљен у овој делатности јасно говори чињеница да се у последњих шест година приход трговине увећао за 50 одсто, док је профит увећан за више од 65 одсто. Раст јасно одражава и сам број запослених, који је порастао за десет година, са 90 на преко 125 хиљада.

Последњих година јасно су уочљиве промене у структури гране. Све је мање локалних продавница, специјализованих радњи, а све већа понуда трговинских формата који обједињују понуду конкурентских брендова целог света, који комбинују куповину са разонодом. Велики степен покривености централне зоне града понудом у великим трговинским центрима, и ширење зоне становања, јасно указује да ће доћи до промена у просторној алокацији нових трговинских центара. Везе трговине и логистичких канала и складишних капацитета су врло изражене и повлаче међусобни раст и развој квалитета понуде.

Данас је у пуном замаху талас канала размене заснованих на електронској трговини, и синергија класичних канала продаје са електронским. Сигурност плаћања, капацитети личне доставе и ефикасност међународних логистичких веза унапређује обим и вредност овог сегмента тржишта, али јасно се види да су границе раста још врло удаљене и да има простора за значајне трансформације.

Београд ће наставити да подржава раст обима и богатство понуде у интересу својих грађана, како отварањем прилика за нове квалитетне инвестиције у сектору трговине, тако и улагањем у изградњу инфраструктуре у виду пијачних простора, велетржнице, опремањем простора за изградњу нових трговинских центара.

Мера 2: Развој туристичке понуде и задовољства посетилаца

Туризам постоје све значајнија привредна делатност у глобалном погледу. Посебна динамика раста забележена је у сектору градског, урбаног туризма. У Београду се број туриста од 2010. године повећао за четири пута и полако се приближава броју који одговара броју становника, док најуспешнији туристички градови Европе достижу и петоструки однос са бројем становника. У структури доминирају страни туристи, од којих су најбројнији туристи из Турске, Кине, околних земаља, пре свега БиХ, Црне Горе и Словеније. *Са друге стране, број ноћења је тек нешто већи од два, што је само мало мање од просека наведених водећих градова Европе, али је потрошња туриста, услед ценовних разлика, неколико пута мања од просечне у Европи, што јасно говори коликим потенцијалима раста прихода говоримо.*

Број запослених у смештају и угоститељству у сезони износи и до 40 хиљада, када постоје и значајне потребе за квалификованим извршиоцима у овој делатности. Такође, потребни су и запослени за рад у високом туризму у најелитнијим хотелима, туристичким агенцијама и агенцијама манифестационог туризма од којих се захтева додатно образовање и обука.

Богатство туристичке понуде Београда је несумњиво. Његово богато културно-историјско наслеђе, природне лепоте, културни, спортски и конгресни догађаји, постојећи туристички капацитети, средства и напори који се улажу у привлачење туриста, већ сада заслужују растућу тражњу за боравком, одмором и проводом туриста. Са једне стране, Београд важи за град који никад не спава, док са друге стране омогућава својим посетиоцима да се за двадесетак минута возње нађу у руралној средини, са аутентичним домаћим амбијентом, храном и вином. Такође, Београд је и организатор и домаћин највећих и најстаријих забавних манифестација у региону у сфери музике, спорта и културе. Град ће кроз растућа усмерена издвајања за институције и манифестације културе, одржавање културног наслеђа, даља улагања у унапређења у домену урбанизма, саобраћајне инфраструктуре, спортских и манифестационих објеката, дати свој пуни допринос развоју туристичке инфраструктуре. Кључни туристички производи за укључивање великог туристичког потенцијала Београда у светску туристичку индустрију су концепт кратког градског одмора, манифестациони туризам (музички, спортски, културни догађаји), *MICE* туризам (*Meetings, Incentives, Confernces & Exhibitions*), кружна путовања (културне туре у комбинацији са осталим етно-гастрономским и амбијенталним вредностима) и специјализована хоби путовања попут бициклизма, пешачења, лова и риболова итд.

Мера 3: Модерна и исплатива пољопривреда

Данас су ретке метрополе које могу да се похвале развијеним пољопривредним окружењем и аутентичним свежим пољопривредним производима. Једна од таквих је управо Београд, што представља специфичност београдске привреде и предност подручја на коме се он распростире.

Пољопривреда не спада у кључне привредне гране, ни по учешћу у структури прихода привреде, ни по запослености, ни по извозу. Међутим, када се у обзир узме и структура трошкова сваког домаћинства, односно да је сваком Београђанину значајно шта једе, колико то кошта, каквог је квалитета и свежине, онда је јасно да локална пољопривреда, као снабдевач града кључним намирницама избија на врх развојних приоритета. Пољопривреда је у великој мери извор сигурности и квалитета снабдевања основним животним намирницама.

Са друге стране, пољопривреда је на врху развојних приоритета општина у окружењу урбаног језгра, попут Гроцке, Сопота, Барајева, Сурчина, Обреновца, делова Палилуле, Младеновца, где

има значајних површина, великих произвођача и прерадних капацитета. Да би се очували и економски адекватно вредновали пољопривредни капацитети Београда потребно је радити на њиховој модернизацији. Београд ће подстицањем развоја иновативне, модерне, високо продуктивне и одрживе пољопривреде допринети спајању достигнућа више наука и технологија у циљу унапређења конкурентности пољопривреде.

Мера 4: Трансформација уместо реиндустријализације привреде Београда

Индустрија Београда учествује у БДП града са око 27 одсто доприноса, док запошљава око 110 хиљада људи. Захваљујући производњи угља и електричне енергије Београд је највећи енергетски центар у Србији, али то му поред значајних предности ствара и много потреба да се то промени, имајући у виду порекло те енергије и производне технологије које се користе. С друге стране, више од две трећине излаза индустрије креира прерађивачка индустрија, што је чини једном од најважнијих делатности у привредној структури града. Извоз прерађивачке делатности све више расте захваљујући привлачењу инвестиција страних компанија које често извозе целокупну производњу, али још увек, ни структура производње, ни технолошки ниво, не одговарају циљевима развоја високоакумулативне индустрије, са великом додатном вредношћу. Најзначајније учешће има металска индустрија са око 40 одсто укупних ефеката, затим прехранбена са око више од трећине утицаја, док је не трећем месту хемијска индустрија са четвртином утицаја. Повезивање ових делатности са делатностима информационих и комуникационих технологија даје прилику да обе врсте делатности остваре конкурентске предности.

Индустријска производња Београда мора да доживи просторну, технолошку и тржишну трансформацију. Основни потенцијал њеног раста не треба да буду јефтине ресурси и ниске зараде, већ добра инфраструктура, образовани људи, саобраћајна приступачност, универзитетски центри и друштвена одговорност. Повезивање универзитета, не само кроз стварање адекватних профила стручњака за потребе привреде, већ и кроз заједничке пројекте и истраживања су основа за обострану добробит и развој.

Спровођењем урбанистичких планова за изградњу и опремање индустријских, привредних и логистичких зона, Београд ће растеретити централна и густо насељена урбана подручја од динамике и утицаја индустријских токова, и створити услове за кластеризацију и паметну специјализацију у функцији конкурентности новостворене индустријске производње.

Приоритетни циљ: Развој креативне индустрије

Сектор креативних индустрија представља један од главних покретача будућег економског развоја Београда. Са потенцијалима којима располаже и стратешким приступом подршци и коришћењу постојећих капацитета Београд је креативна престоница Западног Балкана.

Креативна индустрија у Београду бележи запажен тренд раста у последњих неколико година. Тренутни број регистрованих привредних субјеката у овој индустрији се процењује на преко 30 хиљада, док је број запослених око 60 хиљада, од чега преко половине њих има високо образовање. Бруто додата вредност сектора је у односу на период пре седам година порасла скоро три пута, а брзина раста извоза коју овај сектор остварује је двоструко бржа од оне коју остварују сектори традиционалних индустрија у Београду.

Развој креативних делатности доприноси изградњи такозване меке моћи (*soft power*), која представља један од најделотворнијих механизма економског и политичког утицаја у свету. Креативне индустрије, такође, потпомажу изградњу позитивног наратива, који потом у великој мери доприноси додатном порасту броја туриста, али и дигиталних номада и странаца који желе да живе у Београду и Србији.

Свима који желе да се баве одређеном делатношћу креативне индустрије је потребно обезбедити адекватне услове јер они стварају вредности од утицаја на економску одрживост, одрживост локалне заједнице и животне средине.

Наведене активности су у складу са подциљем Агенде 2030 бр. 8.3: „Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама“.

Мера 1: Развој инфраструктуре креативне индустрије

За прогресиван раст креативне индустрије потребно је да Град препозна и подржи она места и институције која могу чинити основу раста, материјалну и институционалну инфраструктуру развоја. У том циљу, Град може ангажовати ресурсе у три правца реализације активности. Потребно је изградити нове, односно извршити пренамену постојећих културних простора у циљу промоције културног наслеђа које се третира као ресурс креативних индустрија, што подразумева изградњу новог дома Београдске филхармоније, галерије на Косанчићевом венцу, финализацију активности на проширењу НТП Београд. Поред тога, као други правац развоја извешће се ревитализација индустријског наслеђа као дела инфраструктуре креативних индустрија, где би у архитектонском и функционалном смислу били адаптирани и ревитализовани новим садржајима бројни урбани индустријски комплекси, квартави и објекти, како би били претворени у мултифункционалне креативне центре, пословне и туристичке комплексе. Трећи правац деловања је активирање отворених простора за потребе представљања уличне уметности, али и изложбених *pop-up* простора (укључујући гастрономске фестивале, фестивале неафиримисаних музичара, филмске пројекције и позоришне представе на отвореном и слично).

Мера 2: Подршка развоју људи, знања и креативности

Београд би у наредном периоду требало да подржи таленте из свих области креативне индустрије, сваког предузетника који има неку вредну идеју и све оне који откривају, образују и упошљавају таленте. Београд је већ препознат као својеврсни *talent hub*, где се нарочито истичу таленти из области информационих технологија, природних наука и дигиталних уметности, конкретно индустрији видео игара и аудио-визуелној индустрији. Сам Град је све више у средишту интересовања филмске, музичке и књижевне продукције, које су препознале Београд као нови

епицентар креативне индустрије. Запосленост у сектору креативних индустрија је у константном порасту, а то подстиче промене у образовном систему на свим нивоима, како би се подржало стицање искуства младих током и након школовања, кроз дуално образовање, праксе и подршку запошљавању младих креативних талената без искуства.

Мера 3: Креирање платформи креативне реализације

Београд већ организује бројне догађаје и манифестације који представљају својеврсни вид платформи за размену знања и искуства стваралаца из области креативне индустрије и доприносе изградњи економије засноване на знању. Поред организације оваквих догађаја, како би се додатно подстакло раст и развој креативне индустрије у Београду, планиране су и додатне активности на овом правцу, које подразумевају:

- оснивање и рад Канцеларије за издавање дозвола за снимање и догађаје, која је осмишљена као one-stop shop, за домаће и стране продукције и организаторе догађаја;
- кандидатуру за УНЕСКО мрежу креативних градова за област филма;
- оснивање мреже културних институција које се налазе на територији Града Београда и осмишљавање заједничких активности у циљу раста туризма и обогаћивања локалне културне понуде.

Приоритетни циљ: Развој предузетништва и МСП

Предузетници представљају највитаљнији и најкреативнији слој привредне структуре сваке заједнице. Њихова основна мисија јесте да креирају нове производе и услуге, да задовоље постојеће и новонастале потребе становништва и привреде. Предузетништво је нова енергија једне привреде. Нажалост, предузетништво истовремено представља и најрањивији део привреде једног града или државе. У прошлости је у Београду на много начина пропуштена шанса да се на правилан начин допринесе јачању и учвршћивању позиције предузетништва у екосистему Града. Због тога је у будућности веома важан однос Града и његових институција према предузетништву и агилност целокупног предузетничког екосистема који чини функционални амбијент предузетништва. Предузетништво је облик локалног патриотизма који Београд мора да негује, оснажује и у који мора да улаже средства. Мора да му поклања пажњу и улије сигурност.

У привреди Београда је широко распрострањена популација предузетника и малих и средњих предузећа која су они покренули. Последњих година предузетништво у Београду је у замаху. Крајем пандемијске 2019. године било је око 38% више предузетника у односу на период од пет година. Данас је преко 89.000 људи samozапослено или запослено код предузетника. Свакако, потенцијал за запошљавање у овом сектору није опао, имајући у виду чињеницу да је просек броја запослених у сектору предузетништва у Београду тек око 1,2, док је просек у земљама Европске уније око 2,4.

Посебну улогу у сектору предузетништва чине иновације. Предузетништво је динамички процес сагледавања промена на тржишту, људи и привреде, развоја нових потреба и одговора на изазове у виду нових производа, услуга и оснивања нових или развоја постојећих организација. Важну улогу у целокупном њиховом раду и доприносу ће имати дигитализација, која је и даље слабо заступљена у пословању предузетника и малих и средњих предузећа у традиционалним делатностима, али је све већем броју њих основна делатност.

Београд настоји да се остваре опште циљеве напретка сектора предузетништва, који се односе на повећање броја предузетника и запослености у сектору предузетништва и МСП. Такође, веома битан аспект овог сектора представља и њихово повезивање са ланцима снабдевања великих компанија, како би интегрисани стварање додатне вредности засновано на количини и иновативности излаза.

Београд ће подржати унапређење компетенција и технолошке развијености предузетника и малих и средњих предузећа и подржати интернационализацију њиховог пословања. Један од најбитнијих специфичних циљева на коме се непрестано ради је и смањење сиве економије, као крајње непожељне активности и облика нелојалне конкуренције управо сектору предузетништва и МСП.

Ове активности су у складу са циљевима Агенде 2030 бр. 4: „Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења“ и бр. 8: „Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све“.

Мера 1: Пружање институционалне подршке јачању и ширењу пословања предузетника и МСП

Потребно је предузетницима и малим и средњим предузећима отворити сва могућа врата за њихово даље ширење и раст, од домаћег тржишта јавних набавки до интернационализације њиховог пословања, помажући им да дођу до средстава потребних за финансирање раста обима пословања и извоза. Исто тако их је потребно и заштитити од негативног утицаја сиве економије јачајући инструменте и дисциплину примене закона који уређују област привредних активности.

Мера 2: Стимулисање пословног удруживања и креирања ланца вредности

Уобичајено је да су велики играчи-велика предузећа, дизајнери, креатори и интегратори сваког значајнијег ланца вредности на тржишту. Међутим, све више постаје уобичајена пракса и да су предузетници, не само један мали део неког ланца вредности, већ да представљају његову кључну супстанцу, његову способност трансформације и иновација. Београд ће подстицати сарадњу великих домаћих и иностраних компанија са локалним добављачима, предузетницима и малим и средњим предузећима. Осим тога, потребно је да се пословни сектор умрежи са научно-технолошким сектором, у циљу унапређења ефикасности и конкурентности, и да се пружи права подршка развоју кластера. Један од инструмената подршке иновативности и технолошког прогреса у сектору МСП је увођење шеме иновационих ваучера.

Мера 3: Пружање финансијске подршке одрживости предузетника подстицајима у свим фазама развоја

Београд ће, поред финансијских подстицаја у иновативним и технолошки-интензивним областима, посебну пажњу усмерити на финансијске подстицаје развоју предузетништва и малих и средњих предузећа која већ или тек треба успешно да послују на тржишту. Поред традиционалних метода пружања подстицаја, путем фискалних мера и субвенција чији обим расте. Захваљујући расту целокупног буџета Града, спроводиће се и активности које се односе на подршку финансирању институција које непосредно сарађују и доприносе сектору предузетништва, као што су сајмови, изложбе, наградни конкурси. Осим градских, предузетницима ће бити на располагању и специфични општински наменски подстицаји у виду директних плаћања или смањења локалних административних такси и других трошкова у интересу подршке развоју предузетништва.

Развојни приоритет: Стабилна финансијска ситуација и висок ниво инвестиција у јавном сектору и привреди Града

Финансијска консолидација градског буџета и пословања јавних и јавно комуналних предузећа, чији је Град оснивач, је доринела да се постојећа ситуација јавних финансија на нивоу Града може оценити као стабилна и развојна. За 2022. годину је усвојен буџет чији је обим двоструко већи од оног пре пет година, задуженост буџета је смањена за 50 посто од нивоа од пре осам година. Приходи буџета Града су у константном порасту, али не по основу увећаних издвајања која се прикупљају од грађана, јер се нивои пореза и локалних такси не увећавају, већ се шири привредна активност, посебно изградња и запосленост, што генерише најзначајнији део јавних прихода. Ниво инвестиционих улагања је такође у порасту, уз стална увећања програмских линија намењених делатностима од значаја за привредни, урбани и социјални живот грађана. Интересовање инвеститора за улагања у Београду и његовим приградским општинама уливају поверење у дугорочну стабилност јавних финансија Града. То је унапредило и кредитну позицију Београда (Ба2 стабилан) према оценама најреномиранијих кредитних агенција. Даљом отплатом кредита узетих под неповољним условима и њиховом заменом повољнијим наставиће се са смањењем трошкова дуга, одржаваће се позиција ниске задужености и потенцијал за финансирање јавних улагања у пројекте развоја града Београда.

Неколико инвестиционих равни и извора се уједињују у инвестиционе перспективе и пројекте Београда. Буџет Града је сваке године издашнији, поред тога улагања Републике Србије у саобраћајну и комуналну инфраструктуру на подручју Београда ће бити на историјском максимуму. Такође, постоји изражено интересовање страних улагача у пројекте развоја и изградње по моделу јавно-приватног партнерства. Сектор привреде се све више развија захваљујући акумулацији од досадашње делатности, али и због инвестиција страних компанија. Многи објекти у сектору трговине, услуга, становања, логистике, изграђени су из комерцијалних разлога, али у многоме унапређују услове живота и пословања у Београду. Иницијална улагања јавних средстава у комуналну и саобраћајну инфраструктуру следи талас приватних инвестиција, привреде и грађана, и то је сада раст који даје резултате на свим пољима, од економских, преко друштвених до еколошких. Баланс ова три развојна приоритета је исказан поштовање принципа одрживог развоја. Као никада до сада, планирани пројекти јавних финансија су усмерени на смањење загађења ваздуха, гужви, пречишћавање воде, одговорно прикупљање и одлагање отпада и затварање круга циркуларне економије, како раст града не би значио деградацију његовог природног окружења.

Пракса све дугорочнијег и транспарентног планирања је постала реалност. Грађани већ остварују утицај на предлоге праваца улагања јавних средстава, путем јавним консултација о буџету и инвестиционим плановима. Дугорочно планирање, у урбанистичком и инвестиционим смислу, ће омогућити приватним улагачима да се прилагоде, да ускладе своје планове развоја са градским и да припреме своје дугорочне финансијске планове који ће бити ефикаснији од краткорочних.

Опремањем индустријских и привредних зона, повезивањем логистичких центара са трговинским и производним токовима, даљим развојем урбанистичких зона становања, отвориће се нове инвестиционе могућности за домаће, али и за стране улагаче. Београд ће наставити да буде најдинамичнији центар приватних и јавних улагања.

Београд ће и у будућем периоду наставити са одговорним располагањем јавним средствима у циљу задржавања стабилне финансијске ситуације Града. Постојећи трогодишњи инвестициони план Града и општина се остварује у пуној мери и има јасно дефинисане изворе финансирања из јавних извора под ауторитетом Града. Наставиће са улагањима у инфраструктуру, али и у развој друштвене заједнице, солидарности и социјалне сигурности, као принципа јавних финансија Града.

Стално увећавање издвајања буџетских средстава намењених финансирању развоја образовних институција, посебно предшколских установа и основних школа, установа и манифестација културе, социјалне заштите, омладинског активизма и цивилног друштва, спорта и рекреације, јасно говори о томе да ће се у Београду живети боље из године у годину, и да ће то оправдати улагање из јавних извора.

Приоритетни циљ: Стабилна финансијска ситуација буџета Града, општина, јавних и јавних комуналних предузећа

Фискална консолидација је довела до увећања и суфицита у буџету Града, смањења дуга и повећања инвестиција. Буџет није само социјална, већ све више развојна полуџа Града и нивоа квалитета јавних услуга грађанима и привреди. Привредни раст Републике Србије је достигао највише стопе у Европи, после низа година консолидације и залагања за привлачење страних директних инвестиција, а Београд у томе има најзначајнији допринос. Буџетски суфицит и смањење задуживања је довело до тога да кредитни рејтинг Београда (Ба2 стабилни) показује да се спроводи промишљено фискално управљање, које резултира здравим фискалним учинком.

Од 2014. године, буџет се увећао за више од 50 милијарди динара, задуженост буџета се смањила са 101% на 47,2%, а консолидовани износ инвестиција Града, општина и јавних и јавних комуналних предузећа се повећао са 12 на 28 милијарди динара, односно са 100 на 230 милиона евра годишње.

Циљ је да се у наредном периоду настави раст обима буџета изнад просека раста националне економије и да Београд по свему буде град просперитета, те да очува моћ своје привлачности за све људе и инвеститоре који стреме напретку. Политика управљања буџетом се неће мењати, тако да се очекује умерени суфицит, уз раст јавних улагања у развој комуналне инфраструктуре, са нагласком на пројекте који доводе до унапређења стања у сфери елемената животне, испуњење обавеза према становницима са повећаним потребама за социјалном потпором, као и увећаним улагањима у подршку установама културе, спорта, здравства, као и свим манифестацијама које унапређују равноправност, кохезију између чланова урбане заједнице и отвореност за друштвени дијалог.

Буџетској стабилности Града је допринела и финансијска и управљачка консолидација јавних и јавних комуналних предузећа чији је Град оснивач. Одлуком да се један део добити јавних и јавних комуналних предузећа уплаћује у буџет Града, а други део инвестира у унапређење квалитета пружања услуга јавних и јавних комуналних предузећа, омогућено је истовремено увећање буџетских прилива и задовољства грађана пруженим комуналним услугама. Јавна и јавна комунална предузећа ће наставити са одговорним пословањем, без значајнијих повећања цена, сем усклађивања због пораста цена улазних материјала или општег раста цена. Њихова добит ће такође наставити да расте и да се усмерава на унапређење техничке и технолошке основе рада, како би се обезбедио раст квалитета услуге и веће задовољство корисника услуга, што је њихова основна мисија.

На расходној страни, Град чини све да се средства грађана и привреде Београда одговорно троше. Зато настоји да увећа удео инвестиција у расходима, како би се створила јавна добра у свачију корист. Буџет Београда даје могућност да се све више улаже у унапређење рада комуналних служби, саобраћаја, образовних институција, установа културе и социјалне заштите, али се води рачуна о домаћинском располагању јавним средствима и њиховом редистрибуцијом на она подручја улагања где је допринос расту општег добра и квалитету живота највећи.

Приоритетни циљеви управљања финансијама Града у наредном десетогодишњем периоду се односе на раст прихода буџета, без промена у оптерећењу за грађане и привреду, смањење задужености и повећање удела средстава за инвестиције и социјалну сигурност у укупном буџету.

Активности у овој области су у складу са постављеним циљем Агенде 2030 бр. 8: „Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све“ и бр. 17: „Учврстити глобално партнерство за одрживи развој“.

Мера 1: Обезбеђење одрживог раста обима буџета изнад просека раста националне економије

Заснивајући пројекције буџета на позицијама фискалне одговорности, очекивања су да будући раст БДП у привреди Београда неће бити мањи од 6%, имајући у виду привредну структуру Града и очувану привредну активност. Реалним односом према планирању прихода и примања и одговорним односом према расходима и издацима, од 2022. године буџет ће наставити да буде у сталном суфициту, не умањујући капацитет за капитална улагања и враћање дугова из ранијих година.

Потребно је обезбедити наставак раста буџетских прилива на основу раста изворних прихода, како би се на основу раста буџета реализовали планови улагања у пројекте комуналне инфраструктуре, саобраћаја и урбаног комфора, затим у областима образовања, културе, заштите животне средине, здравља и социјалне заштите.

Политика прикупљања јавних средстава ће бити и даље таква да од оних који су у стабилнијој позицији захтева већа издвајања, док ће се истовремено настојати да оптерећења накнадама и таксама остану на ниском нивоу за све слојеве становништва. С друге стране, то подразумева унапређење нивоа фискалне дисциплине, односно повећани обим (процент) наплате обавеза према буџету Града и општина, на основу подстицања грађанске одговорности и ефикасности рада управе у том погледу.

Београд ће одговорно управљати нивоом своје задужености и наставити пут унапређења кредитног рејтинга, у интересу јачања способности да се планиви инвестиција остварују у планираној динамици и да цена задуживања буде минимална.

Мера 2: Обезбеђење транспарентности и партиципације као принципа управљања буџетом Града

Транспарентност функционисања државне и градске управе, а нарочито транспарентност у погледу креирања и управљања буџетом Града има велики значај за испуњење циљева отворене и партиципативне управе. Први ниво партиципације је информисање, други је двосмерна комуникација, а трећи непосредно учешће у одлучивању.

Партиципација грађана у одлучивању о буџету, посебно инвестиционом делу буџета, нарочито је важна, јер се ради о прикупљању, усмеравању и коришћењу јавних средстава. Градски јавни портал, јавне расправе, јавни увид, подношење периодичних, јавних формалних извештаја и отворена врата јавних установа и предузећа су модел и путеви остварења партиципације грађана у одлучивању.

Београд, као и сваки град, има велики број потреба које је потребно задовољити, али не може се рећи да их је све потребно нити могуће задовољити у истом тренутку и да су све од истог значаја. Приоритетизацијом потреба, мера и пројеката, приликом доношења одлука о улагањима из буџета, на основу прикупљања мишљења јавности, ће бити одређено које потребе ће бити задовољене одмах, које могу, а које морају да буду одложене.

Путем јавних расправа и дигиталних канала комуникације грађани ће учествовати у буџетском партиципативном процесу, али и у процесима доношења других важних градских одлука, као што су планови урбанистичког развоја, планови деловања на очување животне средине и тд.

Мера 3: Одговорно управљање имовином

Београд ће наставити да ради на решавању статуса имовине на којој је уписан као носилац заједничке својине, односно сусвојине са другим физичким и правним лицима. Потребно је да се имовина која је у нефункционалном стању приведе намени, а имовина у власништву Града која не

доприноси циљевима развоја и општем бољитку отуђи и омогући њено попутније искоришћење и допринос. Наставиће се са улагањима у подизање атрактивности и вредности непокретности предвиђених за продају или стварање одређених стратешких партнерстава.

Мера 4: Одговорно управљање пословањем јавних и јавних комуналних предузећа

Урбани захтеви града који непрестано расте и мења се, као и унапређење животног стандарда становника, подижу ниво и опсег комуналних и других јавних потреба чије испуњење намеће даља унапређења комуналне инфраструктуре, техничку и технолошку опремљеност јавно комуналних предузећа, унапређење канала комуникације са грађанима и привредом и свестранију координацију рада свих учесника у сфери јавних услуга. Како би се реализовала потребна и планирана унапређења неопходно је обезбедити одговорно управљање пословањем јавних и јавних комуналних предузећа, што подразумева, између осталог: задржавање високог нивоа капиталних инвестиција у сфери изградње и одржавања комуналне инфраструктуре, заштите јавних добара и животне средине, обезбеђење остварења капиталне добити, преиспитивање сврсисходности употребе вишка пословних прихода, контролу оправданости трошкова, повећање степена наплате комуналних услуга, одговорно реструктурирање јавних и јавних комуналних предузећа, оправдано издвајање за субвенционисање предузећа из буџета Града и сл.

Приоритетни циљ: Повећање обима, динамике и ефеката инвестиција

Београд је наставио да расте у сваком погледу, а сваки раст захтева улагање као основни предуслов за његово остварење. Тако и инвестициона активност у Београду расте из године у годину, а она је нарочито изражена у секторима саобраћаја, јавног превоза, водоводне и канализационе инфраструктуре. С друге стране, расту и инвестиције у привреди, што јасно показује обим улагања у грађевинарству, саобраћају, трговини, прерађивачке и телекомуникационе делатности.

Планирање инвестиционих улагања у будућности је процес који почиње планирањем урбанистичког развоја, наставља се планирањем развоја у најзначајнијим секторима урбане заједнице, као што је саобраћај, јавни превоз, озелењавање, енергетска ефикасност и читав спектар сегмената комуналне инфраструктуре. Посебан правац су улагања у афери социјалне инфраструктуре, као што су улагања у заштиту споменика културе, изградњу нових и реконструкцију постојећих институција и објеката културе, ширење мреже и подизање нивоа опремљености образовних установа, одржавање и изградња затворених спорстких објеката и подручја з абављење спортом и рекреацијом. У сфери комуналне инфраструктуре нарочито су значајна улагања у сфери енергетске ефикасности, заштите животне средине као израз баланса у правцима раста и развоја урбане заједнице града.

Временски хоризонт планирања се продужава, планови и резултати постају транспарентни, а грађани добијају могућност да у њиховом домошењу и сами учествују. Приватни улагачи добијају могућност да се прилагоде и ускладе своје планове развоја са градским и они сами планирају дугорочније, што ће донети ефективније резултате у будућности.

Београд је у прошлости средства за јавне инвестиције обезбеђивао прекомерним задуживањем. До сада је постигнута консолидација финансијске позиције Града, дуг Града је смањен на ниво око 280 милиона евра, док су инвестиције поново у порасту.

Београд је решен да спроведе добре идеје из прошлости, од којих неке деценијама чекају услове да се спроведу, а пре свега одговарајући обим финансијских средстава. С друге стране, нека решења су се наметнула као неопходна услед промена у сфери становања, нивоа животног стандарда, угрожености елемената животне средине, технолошког прогреса у сфери телекомуникација и друштвених потреба за културом, рекреацијом, спортом.

Процењује се да би за реализацију започетих и планираних инвестиција за период од наредних десет година било потребно преко 18 милијарди евра. Ова процена би наредну деценију сврстала у период највећег инвестиционог циклуса Београда икада. Највећи број пројеката који ће обележити ову деценију су већ започети, или ће бити реализовани у великој мери већ у развојном циклусу до 2027. године. Тиме ће Београд без сумње постати најдинамичније растући град у овом делу Европе.

Консолидовани износ инвестиција из јавних извора и извора, односно буџета Града, Републике и Општина, затим из буџета јавних предузећа, као и на основу уговора о јавно - приватном партнерству, у периоду 2021-2030. година, износи преко 18 милијарди евра, што је ниво улагања какав у Београду није до сада забележен.

Све пројекције и планови финансирања су постављени у складу са стандардима о задуживању који обезбеђују раст степена поверења поверилаца и међународних рејтинг агенција у финансијску стабилност јавних финансија на свим нивоима управе, и уз поштовање правила националне регулативе управљања јавним дугом.

Очигледно, да би се остварили усвојени планови инвестиција нису довољна само средства буџета Града, потребно је укључити и координисати улагања свих заинтересованих страна за спровођење планова. Потребно је да се оствари баланс јавних и приватних извора финансирања развојних

пројеката. Најзначајније учешће у остваривању плана, кроз преузимање финансирања, има буџет Републике Србије, на нивоу близу 50% укупних улагања, до којих су најзначајнија везана за метро, лаку железницу и пречишћавање воде, али ништа мање значајна су улагања везана за националне културне институције, болнице, саобраћајнице и тд.

Буџет Града, општина, јавних и јавно комуналних предузећа са инвестиционим пројекцијама за наредних седам година, покриће улагања у вредности од најмање четири милијарде евра.

Координацијом улагања планови јавних инвестиција Града, општина и буџета јавних предузећа постају други најзначајнији извор финансирања инвестиционих улагања. Општински планови инвестиција представљају интегрални део градских планова улагања и израђују се у истом временском хоризонту и формату као и градски.

За раст и стабилност развоја привреде и града су најчајаније инвестиције домаћих улагача и самих грађана, на основу активирање личне штедње. С друге стране, у последњих неколико година је интензивирао раст страних директних инвестиција (СДИ), како у Републици Србији, тако и у Београду. Очекује се да ће на основу СДИ, укључујући и модел јавно-приватног партнерства, бити у инфраструктурне и привредне пројекте уложено више од четири милијарде евра.

Један од извора финансирања пројеката који су од значаја за развој града су у средства јавних предузећа, чији оснивач је Република Србија, а чији су капацитети или седишта непосредно на подручју Београда. Из овог извора се очекује реализација пројеката у вредности од око милијарду евра, а највећи део се односи на пројекте енергетске инфраструктуре, а самим тим имаће врло значајне ефекте на заштиту животне средине (топлвод ТЕНТ-топлана на Новом Београду, постројење за одсумпоравање емисије из ТЕНТ, ЈП Железнице Србије, ЈП Коридори Србије, ...).

Циљ одрживог развоја бр. 17: „Учврстити глобално партнерство за одрживи развој“ се бави овим питањима.

Мера 1: Раст обима и ефективности инвестиција из јавних извора

Јавне инвестиције ће се финансирати из неколико извора – буџета Града, Републике, општина, градских јавних и јавних комуналних предузећа и државних јавних предузећа на територији града. Консолидовани износ инвестиција из јавних извора (укључујући и уговоре о јавно-приватном партнерству) у периоду до 2021-2030. година износи око 18 милијарди евра, што је ниво улагања какав у Београду до сада није забележен. Највећи део вишегодишњих пројеката који су укључени у тај план су већ започете, или у завршној фази припремне фазе.

Правилним спровођењем усвојеног плана јавних инвестиција до 2023. године, а и осталих пројеката чија се реализација планира до 2030. године, затим увођењем праксе дугорочног планирања у сфери улагања из јавних извора продужавањем инвестиционог планског хоризонта Града на седам година, омогућиће се адекватан ниво ефикасности и ефективности инвестиција реализованих из јавних извора. Томе ће додатно допринети обезбеђење раста обима и усклађености инвестиционих улагања, односно консолидација планова улагања јавних средстава на подручју Града на основу усклађивања средстава и динамике улагања националних, градских и општинских институција и предузећа.

Из средстава буџета Републике Србије биће завршена обилазница, укључујући и планиране мостове преко Дунава, као и нови брзи пут Нови Београд – Обреновац. Већ од ове 2021- године почела је изградња београдског метроа, чија вредност до окончања пројекта је процењена на 4,4 милијарде евра. Биће продужена и модернизована траса БГ воза, а укупна вредност тог пројекта је око 950 милиона евра. Један од највећих еколошких и комуналних проблема града је пречишћавање вода. На терет буџета државе, градиће се фабрика за прераду отпадних вода у Великом Селу, чија је вредност 271,7 милиона евра. Смањењу емисија штетних материја у сезони грејања ће значајно допринети изградња топлодалеководна Обреновац – Београд, чија процењена

вредност је 191 милион евра. Изградња новог објекта филхарминије на Новом Београду, националног стадиона у Сурчину, прилазног полу аутопута до стадиона, потпуна реконструкција и доградња болничких капацитета у оквиру Универзитетског клиничког центра, као и децје болнице Тиршова II, су само неки од објеката такозване социјалне инфраструктуре који ће подићи капацитете и квалитет услова за рад лекара, спортиста, музичких уметника и ниво услуге грађанима Београда и целе Србије. Укупна вредност инвестиција Републике Србије у инфраструктуру и унапређење услова живота у Београду ће бити већа од 8 милијарди евра.

На основу кординираних улагања из буџета Града, градских општина, градских ЈП и ЈКП, јавних предузећа у власништву Републике, улагања на основу јавно приватног партнерства, страдних директних инвестиција, биће уложено преосталих 10 милијарди евра укључних у изнете пројекције.

Активности у овој области ће подржати остварење подциља одрживог развоја бр: 17.17: „Подржати и промовисати делотворна јавна и јавно-приватна партнерства, односно партнерства цивилног друштва, градећи их на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства“.

Мера 2: Креирање повољног инвестиционог амбијента за домаће и стране улагаче

Пожељан привредни амбијент са аспекта инвестиционих улагања се ствара пре свега на националном нивоу. Република Србија је на том пољу постала водећа земља. У 2017. години је остварен рекордан број страних директних инвестиција (СДИ), након чега је четири године заредом Република Србија проглашавана за светског лидера по броју отворених радних места кроз пројекте СДИ, посматрано према броју становника. Репутациони капитал Републике Србије је последњих година на највишем нивоу у историји земље.

Репутацију Републике треба искористити за привлачење страног капитала у њен главни град, јер он непосредно доприноси расту БДП у пуном обиму и повећава извозни потенцијал. Посебно је важно што текуће стране инвестиције у највећој мери представљају *greenfield* улагања, која доносе нове фабрике и погоне, трговинске центре, хотеле, те нова радна места, уместо приватизације постојећих, која је била доминантни повод прилива страног капитала у ранијим годинама. У компанијама на подручју Београда, које су прошле кроз процес преузимања или су новоформиране по основу страних директних инвестиција након 2011. године, запослено је око тридесет хиљада људи.

Остварене стране директне инвестиције на подручју Београда су најизраженије у сфери саобраћаја, трговине, некретнина и информационо комуникационих услуга, док су улагања у сфери прерађивачке индустрије значајно мања. У доброј мери је ово у складу са постојећом привредном структуром која најбоље осликава конкурентске снаге појединих делатности.

Унапређење услова за инвестиције, повећање ефикасности реализације инвестиционих пројеката, као и унапређење административног оквира за реализацију инвестиција на подручју Београда су важни за креирање повољног инвестиционог амбијента за домаће и стране улагаче. Београд ће у том циљу спроводити активности унапређења опремљености индустријских и привредних зона, повезивање инвеститора са образовним институцијама, са локалним добављачима, са компанијама извођачима грађевинских радова и тд.

Ове активности су у складу са циљевима бр. 10: „Смањити неједнакост између и унутар држава“ и бр. 17: „Учврстити глобално партнерство за одрживи развој“.

Мера 3: Промоција Града Београда као атрактивне инвестиционе дестинације

Београд је одавно препознат као пожељна дестинација за инвестициона улагања, међутим на промоцији свих његових потенцијала на том пољу се и даље не ради довољно. У наредном

периоду ће се додатно интензивирати активности на пољу промоције Београда као атрактивне инвестиционе дестинације, пре свега одржавањем београдског сајма инвестиција, који би имао за циљ покретање инвестиција локалне привреде, домаћих улагача, а потом и привлачење страног капитала, што би се додатно промовисало и учествовањем Београда на светским и европским сајмовима инвестиција. Промоција ће се подржати и унапређењем квалитета и видљивости промоције у дигиталним медијима.

Мера 4: Пружање институционалне и финансијске подршке инвеститорима

Веома битан сегмент целокупног циклуса инвестирања је пружање адекватне подршке инвеститорима, како институционалне, тако и финансијске. Понекад је довољна подршка отклањање препрека улагањима, а активно подстицање је још напреднији однос према инвеститорима. Потребно је формирати одговарајућу институцију за сарадњу са инвеститорима на подручју Града и националним службама за подршку улагачима, како би инвеститори увек знали коме могу да се обрате када им је то потребно. Београд ће, поред дефинисања стандардних и специфичних мера подршке и олакшица прилагођених специфичностима привредног и природног окружења, пружати подршку инвеститорима у свима фазама реализације пројекта, почевши од прединвестиционе фазе, уз формирање тимова за подршку на нивоу градских општина.

Развојни приоритет: Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентности привреде

Београд има преко 740 хиљада запослених, и мање од 70 хиљада незапослених, што је степен незапослености који се врло динамично приближава нивоу какав је прикладан за европске престонице. У Београду живи преко 330 хиљада високообразованих људи, а тај број се сваке године увећа за 20 хиљада. Трендови на тржишту рада се могу оценити и као врло позитивни. Међутим, и даље има преко 20 хиљада људи који на посао чекају дуже од три године, има преко 14 хиљада људи са високим образовањем који нису запослени, незапосленост младих је већа од 25 одсто, што су врло слабе тачке стања тржишта рада, која се могу отклонити систематским и удруженим деловањем. Слободно тржиште запошљавања је одлиак либералних економија, али и у таквим системима подршка теже запошљивиом категоријама мора бити пружена, из свих могућих извора.

Београд има потребе за више запослених од броја расположивих људи на тржишту рада, али је структура понуде негодговарајућа тражњи. Овај несклад се делимично надокнађује дневним миграцијама становника који из економских разлога, или из разлога стицања образовања долазе у Београд, што називамо дневним миграцијама, док Београђани ретко раде ван Београда, такође, из економских разлога, јер су зараде у главном граду значајно веће од окружења. Преко 55 хиљада „дневних“ миграната долази да ради или да се образује. С друге стране, Београд не успева да задржи све своје становнике, који из разлога личног напретка и биљитка одлазе да раде у другим земљама, на краће, а врло често и трајно напуштају свој град. Као главне разлоге одласка млади наводе жељу за побољшањем животног стандарда, веће плате, боља радна места и шансе за покретање сопственог посла и запошљавање.

Београд мора да учествује у унапређењу стања на тржишту рада, у оквиру својих надлежности и могућности, како би допринео бољитку својих становника, посебно младих и жена.

У наредном периоду посебна пажња ће се посветити унапређењу економске структуре становништва. Град Београд ће посебну пажњу посветити подстицању предузетништва, отварању нових радних места за најтраженија занимања будућности, стимулисању запошљавању жена у циљу смањења разлике у присутности полова на тржишту рада, скраћењу времена потребног за транзицију од образовања до запослења, смањењу удела младих који нису запослени нити су у процесу образовања, координацију образовних установа, националне службе за запошљавање и привреде ради усклађивања образовних програма са захтевима тржишта рада.

Како би се реаговало на захтеве тржишта и након завршетка студирања или похађања високих, струковних или средњих школа, одмах и запослили, потребно је да образовни систем и образовна структура буду усклађени са потребама привреде и јавног сектора. Услађивање ће скратити време транзиције од образовања до запослења, што је врло значајно за општу продуктивност тржишта рада.

Град Београд ће подржати све који спадају у категорију теже запошљивих становника подршком социјалном предузетништву, развоју „fair trade“ тржишта, пензионерима у виду помоћи за очување њихових радњи и радионица, посебно старих заната и покретање иницијативе за системско обезбеђење продуженог радног односа након пензионисања.

Приоритетни циљ: Унапређена економска структура становништва

Београдски регион у коме је 2019. године стопа запослености код становништва радног узраста износила 64,9%, а стопа незапослености била најнижа, 8,4%, предњачи када је у питању економска развијеност региона на територији Републике Србије. Растућа насељеност Београда је последица бољих могућности запослења и остварења веће зараде у односу на све друге градове у земљи и региону. Иако се стопа незапослености у Београду последњих година континуирано снижавала, пандемија COVID-19 је тај тренд пореметила тако што се број незапослених 2021. године повећао на 72 хиљаде, док је на крају 2019. тај број износио 67 хиљада становника. Имајући у виду остварене и планиране инвестиције у привреди, јавном сектору и грађевинарству, стопа незапослености ће наставити да опада, без обзира на тренутну кризну ситуацију, па ће до краја 2027. године износити око 6 до 7 одсто.

Актуелни демографски трендови представљају развојни изазов. Они нам указују на смањивању броја и учешћа активног становништва што последично води смањењу привредних потенцијала, нарочито у економији занованој на људима и њиховом знању, док се, са друге стране, уочава све већи удео старијих особа који угрожава солвентност система пензијског и социјалног осигурања. Основно усмерење града у доприносу побољшању економске позиције становништва ће бити ка повећању степена запослености као и обезбеђивања склада између потреба на тржишту рада и образовне структуре грађана, које је могуће остварити увођењем одређених политика сарадње привреде и образовних институција, привреде и надлежних институција државе за запошљавање и социјалну политику, за економско ангажовање угрожених категорија становништва. С друге стране, Београд мора учинити све да млади остају у свом родном граду, да се развијају и као личности и као професионалци, да не осећају препреке остваривању својих потенцијала и циљева и да тиме доприносе сопственом, али и просперитету града.

Агенда 2030 је ова питања поставила као примарна у оквиру неколико циљева, пре свега бр. 5: „Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице“ и бр. 8: „Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све“.

Мера 1: Повећање степена запослености

Кључне активности у остварењу циља повећања степена запослености су оријентисане на популацији младих, њиховом што ранијем укључивању у економске токове, на угрожене групе становништва и побољшање њихове економске позиције, на запошљавање жена и старијих како би се изједначило присуство на тржишту рада између полова и укључили старији радно способни људи. Такође, пажња ће се посветити смањењу баријера поновном запошљавању, што ће допринети динамици на тржишту рада и извесности током читавог радног века. У складу са тиме Град ће иницирати или подржавати све иницијативе и подстицаје привреди, и институцијама на тржишту рада. Циљ је да сваки становник Београда може наћи посао који одговара његовој стручности и да од његовог обављања може да живи на нивоу стадарда који одговара савременим захевима урбане заједнице.

Мера 2: Унапређење усклађености образовне структуре са потребама привреде и јавног сектора

У циљу смањења степена незапослених лица, Град ће предузети различите иницијативе које ће да последично довести изједначавања понуде и тражње на тржишту рада. Надлежности Града нису директно усмерене на остварење овог циља, али традиција сарадње са универзитетима, привредом, финансијским сектором и младима омогућује да се остварују иницијативе које доприносе остварењу жељеног резултата. Град ће учествовати у свим иницијативама попут организације сајмова запошљавања, промотивних кампања инвеститора, спровођења програма дуалног

образовања, организовања студентских и средњошколских пракси, креативним радионицама младих, такмичењима за најбоље студентске и школске пројекте итд.

Приоритетни циљ: Образовни систем и образовна структура усклађени са потребама привреде и јавног сектора

Квалитетно образовање и прилике да се то образовање примени у привреди и јавном сектору су многе градове света трансформисале у водеће дестинације развоја високих технологија, са привредом која се заснива на минималној употреби природних ресурса и максималној примени знања.

Из године у годину удео лица са средњим, вишим и високим образовањем у Београду има растући тренд. Ово је показатељ који нам говори да се визија Београда да се развија као град иновација, високих технологија и супериорних услуга, у најпрестижнијим секторима информационих и креативних индустрија већ остварује.

Данас се средње, више и високо образовање сматра основом индивидуалног просперитета и слобода јер омогућује висок степен укључености у економске токове, независности у доношењу одлука у приватном и јавном сектору, одговарајући животни стандард и социјалну сигурност. Београд ће се и надаље залагати да овај извор благостања и остварења индивидуалних потенцијала буде свима доступан.

Способност универзитетских професора да пренесу своја знања на своје студенте и способност студената да усвојена знања примене у привреди, јавној управи, здравству, школству, јавним услугама представљају један од најважнијих фактора конкурентности привреде Града. Захваљујући образовном кадру Београда, које је своје знање стицао на једном од три државна или 6 приватних универзитета, Београд је постао град чија образовна, привредна и социјална структура по свему одговара карактеристикама најпрестижнијих светских метропола.

С друге стране, квалитетни и на потребама привреде засновани програми средњих школа, који су комбиновани са концептом дуалног образовања, посебно у стручним школама, обезбеђују широку лепезу избора квалитетних извршилаца на кључним оперативним задацима производних и услужних организација.

Активности које ће се предузети у овој области су у складу са циљем бр. 4 одрживог развоја: „Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења“.

Мера 1: Дигитализација и опремање средњих школа у складу са захтевима привреде

Од квалитета средњег образовања зависи колико ће лица бити спремно и способно да заврши високо образовање, да ради стручне послове у компанијама, да покрене сопствене фирме, да реализује личне планове развоја, и тиме допринесе не само личном напретку, већ и повећању конкурентности привреде Београда.

Више од 90% деце из основних школа настави да се образује кроз неки од видова средњег образовања, што довољно говори о томе колико је квалитет програма, наставног особља и начина реализације овог образовног нивоа важан за становнике Београда, његову привреду, али и могућности даљег развоја.

Како би се квалитет средњег образовања на лествици подигао за још један ниво, образовни програми средњих школа се морају унапређивати у складу са захтевима које поставља дигитализација и привреда. Склапање партнерства између средњих школа и привреде, у циљу коришћења адекватних метода и технологија приликом образовања, представља само један од начина прилагођавања образовања привреди.

Број места у средњим школама је довољан, али се просторни распоред мора прилагођавати променама у урбанизацији неких подручја, настајању нове привредне структуре. Такође, мора се оптимизовати однос обима и програма стручних школа са кретањима на тржишту рада.

Мера 2: Повећање конкурентности привреде кроз универзитетска истраживања

Иновативни производи, идеје или услуге универзитета могу постати да постану део напора да се помогне локалним компанијама да ефикасније послују и тиме остваре бољу позицију на тржишту.

Захваљујући постојању универзитета и његовој повезаности са потребама привреде и јавног сектора, инвеститори и јавна управа су спремни да уложе у истраживачке пројекте, зато је у интересу универзитета да докаже компетенције својих чланица и запослених да таква истраживања реализују и усмере ка привреди.

Позитивна пракса сарадње са универзитетима је многе високо технолошке компаније довела ближе њиховим кампусима, лабораторијама и кабинетима, што повлачи паметне и образоване људе из других региона, других земаља, да дођу у истраживачке и развојне центре и тиме јачају раст самих универзитета и привреде града.

Приоритетни циљ: Подршка запошљавању теже запошљивих категорија становништва

Људи, породице и читаве друштвене групе без смештаја, занимања, прихода и било каквих претпоставки за економску самосталност су подложни манипулацијама, често су жртве злоупотреба на основу недостатка средстава за основне потребе, таоци социјалне нужде и немоћи. Београд својим залагањем за положај најсиромашнијих се залаже за једнакост, интеграцију свих становника урбане заједнице и за рушење баријера заснованих на разликама у материјалном положају.

Извори за пружање подршке особама са израженим економским проблемима су двојаки, социјална помоћ и помоћ у виду оспособљавања за самостално стицање прихода.

Са становишта сврхе и циљева социјалне помоћи, најзначајније је развијање способности ове категорије становништва да стичу свој приход, најбоље кроз самосталан рад код послодавца или у некој врсти социјалног предузетништва, али како то често није могуће, кроз ангажовање на јавним радовима, у јавним предузећима и установама, кроз рад на сезонским пословима, сакупљању секундарних сировина и сл. Зато се Београд свим својим средствима и напорима усмерава на обезбеђивање прилике да социјално угрожене категорије становништва раде, да инвалиди раде, да Роми раде, да старији суграђани раде, да сви раде како би победили сиромаштво и остварили сва своја права. Ангажовање свих категорија становништва на различитим пословима је пут ка стварању заједнице равноправнијих људи, који не зависе од туђе помоћи, добре воље или улице.

Запошљавање и подршка приликом запошљавања ове категорије становништва је значајна за њихову економску независност, равноправност у процесу одлучивања о својој будућности и плановима личног и породичног развоја, као и могућности пуног уживања вредности и садржаја које нуди урбана заједница Београда и њен економски амбијент.

Подциљ одрживог развоја бр. 8.5: „До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности“ се управо бави овом темом и активности које Град Београд буде спровео ће допринети његовом остварењу као и бр. 10.2: „До краја 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидност, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски односно неки други статус“.

Мера 1: Радно активни старији суграђани

Развијене земље, са израженим демографским променама везаним за старење популације и продужетак животног века, увеле су продужени радни век за своје становнике, уколико то желе и уколико осећају одговарајућу виталност. Како у Београду пензију прима преко 405 хиљада лица, продужени радни век може бити једно од системских решења за осећај мање значајности, запостављености и терета другима који се јавља код старијих након окончања радног века. Зато је врло значајно пружање подршке старијима да задрже своје активно бављење професијом ако им то здравље дозвољава, да сачувају своје предузетничке радње и наставе да раде у складу са својим могућностима.

Старија лица, смањену физичку покретљивост надокнађују искуством, зрелошћу и већим фокусом на послове које обављају. Много инжењера, хирурга, грађевинаца, професора језика и сл. имају и у старијој доби могућност да дају врло значајан допринос у обављању својих послова и у обуци млађих колега. Ного заната и много занатлија је створило и сачувало искуство старијих делатника.

Мера 2: Развој социјалног предузетништва

Савремени облици бескућништва, повезани са пословним, личним и финансијским крахом су и у свету, а и у Београду, у порасту, те је помоћ потребно пружити и у виду најсложенијег, али и најефективнијег облик социјалне подршке, кроз социјално предузетништво.

Социјално предузетништво представља подухвате који запошљавају особе са инвалидитетом, без или са врло ниским степеном образовања, расељена лица или избеглице, бескућнике и сличне категорије људи. При томе, они нису оријентисани да на том послу зараде, већ да остварену зараду поделе или реинвестирају у ширење започетог пословања, како би тиме остварили слободу и самосталност. Социјално предузетништво је вид економске делатности који омогућује да њуди са маргина заједнице дођу у центар дешавања, да буду део тржишта, размене, комуникације са светом и да тиме доживе пуну сатисфакцију уложеног напора.

Развојни приоритет: Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости

Друштвена кохезија се односи на снагу односа и осећај солидарности међу члановима заједнице а ствара се као последица спроведених активности у области културе, социјалне заштите, здравства, омладине и спорта и активне комуникације између јавне управе са грађанима у свим доменима друштвеног живота.

Како би Београд наставио да расте, да се подмлађује, потребно је да се посебна пажња посвети унапређењу демографске структуре становништва преко подстицања рађања, имиграције али и заустављању одлива грађана у друге градове и државе. Поред постојећих градских мера и подстицаја усмерених на подршку родитељству у наредном периоду биће покренути и додатни програми подршке младим женама које желе паралелно да се остваре на плану родитељства, академског усавршавања и развоја каријере, младим брачним паровима у решавању питања становања и осталих материјалних претпоставки сигурности породице. Доприноси репродуктивном здрављу, подизање свести о родитељству, залагање за олакшање положаја младих жена и мајки код послодаваца, олакшања у виду квалитетних и широко доступних услуга предшколског и целодневног боравака деце, и тд. су већ дали резултате, у виду заустављеног пада и врло малог раста фертилитета, али потребно је много више. Потребно је просечно готово 30 одсто више деце по мајци да би се остварила проста репродукција, али уз позитивни миграциони салдо то би био врло значајан допринос „подмлађивању“ Београда. С друге стране, Град се већ годинама суочава и са проблемом одлива грађана па ће пажња бити посвећена и реализацији националне Стратегије о економским миграцијама за период 2021–2027. године и привлачењу повратника из иностранства. Визија Београда је да постане први избор свакога за његов трајни боравак, посао, лични и породични живот и развој.

Када је у питању социјална заштита, сигурност и равноправност свих Београђана унапредиле се брига о деци и породицама у социјално отежаним околностима, услови боравака и збрињавања деце у прихватним центрима, као и стандарди рада и едукације хранитеља са децом. У наредном периоду очекује се и унапређење ефикасности процеса усвајања деце и повећање градског буџета за социјално угрожену децу. Грађани чији је квалитет живота угрожен због сиромаштва ће бити подржани у виду једнократне и сталне новчане помоћи као и кроз обезбеђење додатних права социјалне сигурности у виду привременог и сталног социјалног смештаја. Планирано је унапређење правне видљивости бескућника и увођење у систем социјалне и здравствене заштите. Подршка за Роме обухвата широки спектар мера, од образовних, здравствених, урбанистичких, до подршке запошљавању и новчаних исплата у кризним ситуацијама, али њихов положај у целости мора бити бољи и показати пун капацитет отворености за укључивање свих групација становништва у урбане и друштвене токове.

Београд жели да буде град без баријера, доступан свим својим грађанима. Како би се олакшало кретање особа са инвалидитетом набавиле се додатна прилагођена возила јавног саобраћаја, прилазних рампи објектима, изградња тактилних трака за помоћ при кретању слабовидних ће бити омасовљена, обарање ивичњака у циљу прилагођавања прелаза инвалидским колицима и бројне друге активности ће постати део планских и извођачких стандарда. Дефинисаће се и контролисати примена стандарда за заштиту особа са инвалидитетом у комуникацији са институцијама и предузећима Града Београда. Прилагодиће се отворени паркови и фитнес стазе али и подстицати осмишљавање и остваривања пословног ангажовања особа са инвалидитетом. Планирано је повећање буџета Града за додатак за помоћ и негу другог лица, набавка специјализоване опреме и услуга, ослобађање од плаћања коришћења спортских центара, музеја, библиотека, зоолошког врта и других садржаја за све грађане са одређеним тешкоћама у кретању као и права на инвалидску паркинг карту и попусте за друге врсте комуналних услуга.

Иако укупан број становника Београда континуирано расте, број младих, односно лица између 15 и 24 године у благом је паду. Београд има епитет најбољег града за младе, али да би то остао морају да се даље развијају и иновирају начини и програми подршке остваривању њихових амбиција, талената и афинитета. Мора се бринути и о општим интересима младих кроз подршку у области промоције здравља и превенције болести, обезбеђивању простора за окупљање, развој и подршку талентованој деци и омладини, укључивање младих у међународне образовне програме и програме размене, додељивање стипендија, спровођење професионалне (стручне) праксе „БГ пракса“, организацију сајмова запошљавања и сл.

Млади али и остали Београђани ће бити подстицани да узму више учешћа у процесу доношења одлука у надлежности Града. Кроз сарадњу Града са организацијама цивилног друштва биће остварена директна веза изражавања потреба грађана потреба са институцијама које обезбеђују њихово испуњење. Како би се остварила друштвена инклузија и партиципација грађани ће бити охрабрени да учествују у креирању градских политика. Развој Е-партиципације, Е-гласања, Е-консултација и Е-иницијативе ће олакшати њихово укључивање у процесе доношења одлука и генерално развијање и иновирање програма унапређивања партиципације грађана.

Приоритетни циљ: Унапређена демографска структура становништва

У циљу одржања стабилног раста и напретка заједнице, неопходно је одржати демографску стабилност и раст. Бројност, старосна и образовна структура, запосленост и економска активност, као и сва кретања становништва су карактеристике на основу којих можемо одредити тренутно стање развоја и дефинисати потенцијале напретка. Да би се тај баланс одржао потребно је свеобухватно и истовремено бављење питањима популационе политике, образовања, запошљавања и економије, урбанизма и одрживости.

Правци у којима ће се планиране активности усмеравати су примарно оријентисани на унапређење популационе базе Београда кроз раст природног прираштаја и повећање удела млађе популације као и на изградњу пожељног града за живот који ће својом социјалном, урбаном и економском инфраструктуром привлачити људе да дођу и остану у њему.

Планиране активности су у складу са циљевима Агенде 2030 бр 3: „Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација“ , бр 5: „Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице“.

Мера 1: Подстицање природног обнављања популације

Свест о демографским ризицима за перспективу развоја Београда је утицала да већ дуги низ година Град предузима одређене мере подстицања природног обнављања становништва, али се у оквиру новог плана развоја дефинишу још интензивније интервенције на плану демографске политике. Примарно се средства из дефинисаног буџета издвајају за финансијску помоћ будућим родитељима и та пракса ће се примењивати и у будућности. Поред тога, Град ће наставити да помаже у сфери стамбеног питања, уџбеника, попушта и других погодности при куповини као и у осталим социјалним питањима које су занимљиве за децу и родитеље, како би се родитељство и квалитет живота деце унапредили у складу са могућностима. Прекретница развоја ће се ипак догодити у сфери социјалне, здравствене, образовне и других политика које ће се планирати на дуги рок и које ће бити доследне и отпорне на политичке и економске промене, како би се развио сигурнији систем у кога би породице имале више поверења.

Кључне активности ће бити усмерене на различите подстицаје рађања у оптималној старосној доби, затим на подршку у сфери бриге о деци у предшколском и школском узрасту, послодавцима који предузимају мере за олакшавање родитељства, спречавање одласка младих људи омогућавањем запослења, формирања фонда станова за младе родитеље, и др.

Мера 2: Задржавање постојећег становништва и привлачење новог

Одлазак људи на рад у иностранство је велики изазов са којим се Република Србија суочава. Град Београд је због тога велику пажњу посветио овом питању и у плану свог развоја дефинисао велики број активности које ће реализовати како би задржао што већи број тренутних грађана, а и привукао нове и тиме обезбедио константан раст. Активности ће примарно бити оријентисане на стварање здравог економског и животног окружења, које је од фундаменталне важности за останак и опстанак становништва, на побољшање стања на тржишту рада, на могућност целоживотног усаврашавања, на отклањање свих недостатака у урбаној структури који мотивишу на иселјавање и на поправљање позиције свих угрожених група људи са приоритетним освртом на жене и младо становништво.

Приоритетни циљ: Социјална заштита, сигурност и равноправност

Систем социјалне заштите Града треба да настави да доприноси успостављању система социјалне сигурности грађана, обезбеђењу услуга које су на располагању посебно осетљивим групама становништва.

Социјална сигурност и равноправност представљају један од кључних циљева Београд. Залагањем за права, положај и интересе слабих, старих, сиромашних, незаштићених и из било ког разлога угрожених појединаца и група, Београд ће постати праведан град, у коме људи живе у условима сигурности, једнакости и партиципације у одлучивању о свим аспектима живота у њој.

Социјални развој као дугорочан циљ Града огледаће се и даље у: помоћи свакој породици и појединцу да остваре социјалну сигурност, стварању услова за независан живот особа са инвалидитетом, помоћи старим лицима која не могу да се брину о себи, бризи о деци без родитељског старања, подршци породицама у ризичним групама, побољшању услова за формирање младих породица, оспособљавању за одговорно родитељство, подстицању рађања и посебној подршци породицама са већим бројем деце, спречавању насиља и пружању помоћи жртвама насиља.

Поред традиционалних институционалних модела социјалне заштите, Град све изражајније развије и ванинституционалне моделе социјалне заштите, кроз дневне услуге у заједници, услуге подршке за самосталан живот, саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге и услуге привременог смештаја.

Агенда 2030 посебну пажњу поклања овим питањима и то у оквиру циљева број 1: „Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима“, број 10: „Смањити неједнакост између и унутар држава“ и број 11: „Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим.

Мера 1: Брига о деци

Деца, након одрастања у оквиру примарне породице, имају бољу перспективу суочавања са животним изазовима и већа је вероватноћа да ће формирати здраве и стабилне породице. Деца су у одређеним старосним категоријама потпуно беспомоћна, зависна од родитеља, тако да свака помоћ родитељима, очувању породице и здравих односа унутар ње, као и одговорности родитеља према деци представља директну бригу о деци. Град ће на том плану наставити да унапређује мере подршке родитељима да се брину о својој деци и деци без родитељског старања. Такође, потребно је да се унапреди ефикасност процеса усвајања деце, да се повећа број хранитељских породица, да се унапреде стандарди рада и едукације хранитеља са децом, да се промовише хранитељство као социјална делатност са вишеструким позитивним исходима за децу, породице и заједницу у целини, као један од основних облика ванинституционалног збрињавања деце. За децу у институцијама социјалне заштите ће се унапређивати услови боравка, квалитет подршке осамостаљивању након одрастања, а за децу са посебним потребама ће се развијати посебни програми збрињавања и подршке.

Мера 2: Смањење сиромаштва и економске зависности од других

Сиромаштво је отворена претња свим људским правима, праву на живот, на образовање, на становање, здравствену заштиту и слободу одлучивања, као и праву слободног избора. Сиромаштво ствара материјално зависне, угрожене људе, а његове последице се осећају у свим сферама деловања, и може довести до дискриминације по више основа. Зато се Београд свим својим средствима и напорима усмерава на смањење сиромаштва, на обезбеђивање прилике да људи раде и да стекну материјалну сигурност, на смањење финансијских издвајања за живот у

граду, на праведну расподелу добробити и помоћи из заједничких фондова Града. Смањење сиромаштва је пут ка стварању заједнице равноправних људи.

Мера 3: Пружање помоћи социјално угроженим породицама са децом предшколског узраста

Квалитетно васпитно и образовно подизање деце, почевши од јаслица, вртића, предшколских установа је прва, а многи сматрају и најважнија, степеница на путу стицања знања, вештина, навика и особина које карактеришу одговорне, високостручне и способне чланове сваке заједнице. Предшколско васпитање и образовање омогућава деци да се са једнаким правима укључе у образовни систем, да у њему имају једнаке прилике да учествују у различитим програмима адекватним за њихове старосне групе и афинитете. Из тог разлога Град, социјално угроженим породицама по одређеним критеријумима, покрива потпуну или регресирану цену услуге. Такође, за треће и свако наредно дете у породици Град Београд обезбеђује бесплатан боравак у државним предшколским установама.

Побољшана брига о породицама са социјалним проблемима је омогућила да и деца која у њима живе имају боље услове живота и могућност да се укључе у образовни систем од најранијег детињства.

Мера 4: Побољшање услова живота Рома

Због својих културолошких, језичких и наслеђем стечених баријера и предрасуда, Роми се суочавају са штетним утицајима искључености, неадекватног образовања, занемаривања здравља, рада у сивој зони, становања у издвојеним насељима, устручавања од укључивања у друштвени живот, занемаривања деце и развоја породице, финансијске несигурности и немаштине.

Зато Београд развија капацитете за осмишљавање и спровођење инклузивне политике којом се обезбеђује очување етно-културног идентитета Рома и побољшање њиховог друштвеног положаја у целини. Кључна подручја на којима се остварују унапређења су: образовање и запошљавање, социјална и здравствена заштита, становање, положај интерно расељених лица док су у расељеништву и збрињавање повратника у процесу реадмисије.

Приоритетни циљ: Град без баријера

Београд је град солидарности која никада није довођена у питање, али многа регулаторна, системска, грађевинска, саобраћајна решења у тренутку када су усвајана или примењена то нису подразумевала. Здравствене, образовне, културолошке, спортске и друге друштвене активности морају бити организоване тако да подразумевају да постоји мноштво наших суграђана који су спречени да на уобичајени начин дођу до њихових актера односно до одговарајућег места дешавања.

Београд је програм уклањања баријера усвојио одавно, али одавно није радио тако предано на његовом спровођењу као сада, и као што показују планови за будућност. Град ће улагати и координисати напоре других институција и невладиног сектора на уклањању баријера, унапређењу права особа са инвалидитетом кроз развијање постојећих права и услуга, али и проширења појединих услуга. Уклањање физичких, регулаторних, финансијских, образовних и културолошких препрека на путу особа са инвалидитетом и другим специфичним потребама је мисија града без баријера какав Београд жели да постане.

Град без баријера подразумева развој специјализованих институција, сарадњу са невладиним организацијама, удружењима грађана и међународним фондовима и асоцијацијама које доприносе образовању, запошљавању, укључивању у праћење и изградњу културних простора и садржаја, информисању и укључивању у јавни живот, олакшавању кретања по улицама, паркирању, уласку у јавне и стамбене просторе, лакшем коришћењу простора за одмор, рекреацију и спорт и другим решењима која су прилагођена инвалидима и особама са посебним потребама.

Ово су јако важна питања која су покривена са неколико циљева одрживог развоја, пре свега циљем бр. 4: „Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења“, бр. 8: „Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све“, бр. 10: „Смањити неједнакост између и унутар држава“ и бр. 11: „Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим“.

Мера 1: Уклањање физичких препрека кретању

Особе са неком врстом инвалидитета, са здравственим тешкоћама које онемогућавају да се самостално крећу и да користе уобичајене путеве, степеништа, тротоаре, рекреативне површине и објекте, су врло значајан део заједнице Београда. У том циљу Град ће наставити са опремање раскрсница са звучним семафорима, тактилним тракама за помоћ при кретању за слабовиде, обарањем ивичњака како би прелази били прилагођени кретању инвалидских колица, бицикала и других помоћних средстава. Наставиће се обележавање паркинг места за особе са инвалидитетом и то на отвореним паркинзима и у јавним гаражама, издвајаће се обележена паркинг места код јавних објеката, тргова и трговинских и пословних центара, како би био олакшан прилаз и боравак особа са инвалидитетом, субвенционисаће се набавка помагала за кретање, техничке опреме за самопомоћ, животиња помагача, реконструкције станова и подршка домаћинствима са особама са инвалидитетом.

Мера 2: Уклањање финансијских препрека особама са инвалидитетом

Особе са инвалидитетом су посебно изложене ризику од сиромаштва, с обзиром на тешкоће у запошљавању, остваривању социјалних права везаних за негу од стране других лива, повећана издвајања за потребе кретања и становања.

Зато ће мере подршке да се крећу у два правца. Кроз осмишљавање и подстицање остваривање пословног ангажовања особа са инвалидитетом, било подстицањем запошљавања, кроз планско означавање и отварање радних места у градским службама и јавним предузећима, рефундирање трошкова прилагођавања радних места потребама особа са инвалидитетом и друго.

Други правац пружања подршке је кроз смањење трошкова обезбеђивања одређених производа и услуга. Ослобађањем од плаћања коришћења спортских центара, музеја, библиотека, зоолошког врта, попушта за поједине јавне услуге, права на инвалидску паркинг карту, попушта за друге врсте комуналних услуга и друго.

Мера 3: Уклањање образовних, културолошких и језичких препрека

Положај особа са инвалидитетом нарочито је условљен системом образовања и васпитања који треба да обезбеди за сву децу и ученике једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу сметњи у развоју и инвалидитета. Стога Град треба подржати прилагођавање школа посебним захтевима школовања особа са инвалидитетом.

Како би се прошириле образовне и културолошке могућности за особе са инвалидитетом, Град ће набављати књиге и аудио материјале за образовање слабовиде особе, као и филмова са прилагођеним аудио материјалима. Такође, пружање помоћ медијским кућама да креирају програме и материјале са овом врстом садржаја, ће бити подршка свим суграђанима који имају ограничења у коришћењу класичних писаних материјала и видео садржаја.

Мера 4: Прилагођавање саобраћаја потребама старијих

Једна од кључних активности живота у граду која утичу на квалитет и достојанствен живот старијих суграђана је градски саобраћај. Како би старији суграђани самостално обављали своје дневне активности и били друштвено активни, укључени, потребно је да дођу до места дешавања, а углавном користећи јавни превоз. Град ће наставити да подржава ниске цене услуге јавног превоза, утицаће на прилагођавање услова коришћења јавног превоза, стајалишта, прилаза остврвицима и окретницама. Водиће се рачуна да нове аутобуске станице имају места за прилаз и чекање особа са персоналним асистентима, са колицима или другим помагалима.

Приоритетни циљ: Град за младе

Београд је најразвијенији урбани центар у региону. Одувек је пружао сјајне прилике за развој, успех и остварење снова младих у свим сферама које их интересују. Живот у Београду за младе значи широк спектар могућности школовања, запослења, слободног шетања улицама, бављења спортом и уметношћу, провода по кафићима, клубовима, спортским комплексима, купалиштима итд. Београд је место живљења у коме свако може постати најбоља верзија себе. Град, његове јавне службе и институције су увек имале слуха за сваки вид омладинског активизма и увек су подстицали и пружали подршку активностима младих. Овакве праксе ће се наставити и у будућности, а посебна пажња ће се посвећивати дигитализацији рада са младима, њиховој партиципацији у свим областима као и стварању окружења у коме млади могу да се афирмишу, искажу своје таленте и вештине. На овај начин ће млади моћи лакше да пронађу себе у струци, послу и животу и да доследни себи и својим циљевима живе у свом родном граду и допринеси стварању просперитетног, отвореног и кохерентног друштва.

Да би се створили повољни услови за развој младих, Град ће се онгажовати у сфери образовања, културе, безбедности, запошљавања и предузетништва, активизама и волонтеризама, здравља и информисања.

Агенда 2030 се бави питањима младих у оквиру подциљева бр. 4.4: „До краја 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво“, бр. 4.6: „До краја 2030. обезбедити да сви млади и знатан број одраслих (и мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост“, бр. 8.5: „До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности“.

Мера 1: образовање младих

Град Београд ће у мери својих овлашћења подржати образовање младих подстицањем сарадње образовних институција и организација младих. Такође, Град ће пружати снажну подршку дуалном образовању и повећавању доступности стручних пракси што је од великог значаја за правовремени одабир специјалности, стицања радног искуства, тестирања стечених способности, изградњу личне мотивације, самопоуздања и радних навика. Због чињенице да су млади, поготову они који студирају, у слабијој финансијској ситуацији, биће им пружена подршка и мотивација да буду све бољи и успешнији кроз стипендирање и организовање пројеката студентских размена за најбоље од њих. Улагање и унапређивање образовања младих ће припремити београдску омладину за тржиште рада и олакшати им да начине први корак у својим каријерама.

Мера 2: Запошљавање и предузетништво младих

Град ће у наредном периоду наставити да пружа финансијску, едукативну и логистичку подршку предузетништву младих. Отварањем нових пословних инкубатора, даљим развојем и наставком успешног рада Научно-технолошког парк Звездара ће се створити повољна клима и екосистем за предузетничке бизнисе омладине. Такође, организација сајмова запошљавања, инфодана компанија и инвестиционих пројеката ће омогућити да се послодавци и млади стручни људи сретну, да ускладе и нађу заједнички интерес. Оваквим приступом, Град ће створити повољно окружење за пословни развој и успешну пословну каријеру своје омладине, што ће значајно допринети привредном расту и развоју Града, као и стварању друштва у коме млади могу да искажу свој пун потенцијал.

Мера 3: Здравље младих и социјална политика према младима

Иако су млади по природи здравији и мање склони оболевању од својих старијих суграђана, Град не сме да запостави бригу о њиховом социјалном и психо-физичком здрављу. Подстицањем програма едукације и промоције здравља и здравих стилова живота Град ће код своје омладине подићи свест о значају здравља сваког појединца, као и о значају превенције болести младих, са посебним акцентом на болести зависности, полно преносиве болести, поремећаје исхране, физичку неактивност и ментално здравље. Циљ је да се овим програмима спречи касно откривање болести, које често има фаталан исход, као и да се створи друштво које је свесно о значају свог здравља.

Због чињенице да су млади финансијски и физички у подређеном положају у односу на старије суграђане, Град ће се посебно бавити могућностима финансијске подршке њиховим активностима, питањем социјалне заштите угрожених група омладине, спречавањем породичног и других видова насиља усмереног према омладини. Тежиће се успостављању такве средине и друштва у којој ће се млади осећати сигурно и добродошло и у којој ће сваки млади Београђанин имати једнаке могућности да се развија, ужива своја права и обавља своје обавезе.

Мера 4: Култура и информисање младих

Креативни потенцијал младих Београђана је препознатљив и видљив свуда на улицама и институцијама града, али и даље није искоришћен у довољној мери. Како би млади учествовали у стварању културних добара, Град ће спроводити програме информисања о значају њиховог ангажмана, обезбедити све потребне предуслове и тиме повећати њихову мотивацију за укључивањем у различитим културним активностима. Такође, реализацијом програма подизања свести о значају културе треба створити став младих да су култура и традиција есенцијална потреба. Да би млади остварили свој пун културни потенцијал и таленат, неопходно је градити адекватну културну инфраструктуру и објекте. Зато ће Град у наредном периоду спроводити пројекте ревитализације и трансформације старих и напуштених објеката, као и пројекте изградње нових објеката са културном и креативном наменом.

Информисање младих је у ери дигиталних комуникација добило нове димензије, канале и начин организације. Сајтови, блогови, комуникационе групе на друштвеним мрежама и са тим повезани облици комуникације су врло ефективни и улазе у праксу градских институција чиме се смањује њихова информациона и функционална дистанца од младих, која претпоставља билатералан и отворен приступ свима, а то су премисе односа какве Град жели да изгради са младима.

Мера 5: Активизам и волонтеризам младих

Подстицање активизма је један од кључних предуслова за стварање успешне омладине. Због тога пружање подршке политичкој партиципацији и еколошком и другим видовима омладинског активизма треба да доведе до повећања могућности за афирмацију, осећај припадности и остварење младих. Поред поменутих видова омладинског активизма значајна пажња ће бити посвећена стварању свести и подстицању младих на волонтеризам. Волонтирање младих је значајно јер једнако доприноси интересима заједнице, као и свестраном развоју и социјализацији младих, развија њихов сензибилитет према општим вредностима друштва, оптимално користи њихове креативне и социјалне способности у стварању опште добробити.

Мера 6: Слободно време и мобилност младих

Слободно време, мобилност и њихов значај за психички, когнитивни и социјални развој младих је посебно битна тема у савремено доба, због тога ће Град тежити повећању доступности и актуелности садржаја које ће млади упражњавати током свог слободног времена. Правци деловања Града у овој области ће бити фокусирани на унапређење спортске, културне, парковске и пешачке

инфраструктуре. Такође, Град ће спроводити подстицајне програме за повећање потрошње младих на спорт, културу, забаву и обуке као и програме за стимулацију унапређења могућности кретње и мобилности младих. Овом мером биће повећан животни стандард и осећај припадности младих што ће утицати на смањење њиховог одласка у иностранство, као и на повећање њиховог задовољства.

Мера 7: Безбедност младих

Безбедност младих представља једну од кључних проблема са којима се сусрећемо у савремено доба. Град Београд је уочио важност овог питања и у наредном периоду ће спроводити различите иницијативе како би побољшао сигурност младих. Пројекти које ће град спроводити у области безбедности млади су груписани у четири програма. То су: програм безбедности младих у саобраћају, програм безбедности младих на Интернету, програм безбедности младих на јавним местима и програм заштите младих од породичног насиља. Овим програмима Град жели да гарантује сигурности и безбедност својој омладини и да им обезбеди нормалне услове за живот, рад и забаву.

Приоритетни циљ: Друштвена инклузија и партиципација

Развој савремених градова је заснован на активном доприносу свих чинова његове заједнице. Сваки грађанин, фирма, установа и институција су планери, финансијери, ствараоци и корисници развоја града и активно користе свој утицај и преузимају одговорност. Свако мора имати начин и могућност да предложи, подржи или да се успротиви неком правцу, пројекту или иницијативи развоја града. У циљу отворености у комуникацији Београд уважава све легитимне методе изражавања грађанских ставова у виду протеста, перформанса и других видова отвореног залагања или отпора.

Београд ће наставити да охрабрује грађане да узму активно учешће креирању градских политика и доношењу одлука, да пружају подршку и пажњу једни другима, да поново изграде и ојачају везе са јавним институцијама, показују узајамно поштовање и отвореност за све категорије становништва.

Благовремени приступ потпуним и тачним подацима, документима и информацијама је претпоставка сваке партиципације. Интернет је учинио људе обавештеним, али је донео велики број непроверених информација и података који збуњују грађане. Зато Град мора да развија јавне и кредибилне институције информисања и повратне комуникације са грађанима.

Циљеви одрживог развоја бр. 11: „Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим“ и бр. 16: „Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима“ се баве управо овим темама и спровођење ових активности ће допринети њиховом остварењу.

Мера 1: Отвореност и партиципација

Најважнији чинилац отворености и партиципације представљају грађани, њихове потребе, интереси и мишљења. Без обзира како се оно презентује, испољи или ко га изнесе, мишљење грађана је кључ партиципативне заједнице, а способност његовог претварања у деловање је доказ отворености управе према грађанима. Како би мишљење грађана стигло до правих институција и помогло им у решавању свакодневних проблема, Град ће настави да усавршава већ покренуте и оперативне корисне форме електронске и јавне партиципације.

Београд ће наставити са охрабривањем грађана да учествују у креирању градских политика и доношењу одлука, као и да практикује бројне регулаторне и институционалне облике грађанске партиципације - учествовање невладиних организација и грађана у јавним расправама, консултацијама при доношењу планских докумената, прикупљања предлога и покретање различитих грађанских иницијатива у различитим сферама.

Развојни приоритет: Развој социјалне инфраструктуре

Социјална инфраструктура представља јавна добра која доприносе расту општег благостања и ефикасности остваривања циљева, који нису достижни самосталним деловањем одређених осетљивих група људи или појединаца. Доступност и развијеност образовног, здравственог система и установа збрињавања старијих, инвалидних и на друге начине угрожених чланова заједнице представљају њене основне елементе и сматрају се веома значајним показатељем и претпоставком друштвеног развоја.

Највећи део објеката социјалне инфраструктуре је у власништву Града и општина, те је њихово одржавање значајна ставка расхода у локалним буџетима. Интензитет и начин коришћења социјалне инфраструктуре треба да буде такав да промовише једнакост, што подразумева да је доступна на целој територији и у подједнакој заступљености, на пример за све узрасте. Битно је испунити и принцип критичности, који налаже да се прво гради она инфраструктура која је критична за основна људска и цивилизацијска права и услуге, а да се затим усмери на испуњавање оних потреба које су карактеристичне за више стадијуме развоја заједнице. Такође, потребно је поштовати принцип ефикасности, односно обезбеђења највеће услуге са најмање трошкова, што је повезано са применом принципа професионалног и доброг управљања јавном имовином и институцијама.

У наредном периоду Град Београд ће развој социјалне инфраструктуре остварити реализацијом циљева рада образовног система, система јавног здравља и институција здравствене заштите, унапређењем институција, објеката и капацитета социјалне заштите као и развојем социјалне сигурности становања. Обим улагања у социјалну инфраструктуру ће моћи да се види само једним делом кроз нове и обновљене вртиће, школе, домове здравља, болнице и домове за старе и децу без родитељског старања, а добар део улагања ће бити у нематеријалној сфери у виду унапређења квалитета рада школа кроз опремљеност ИТ инфраструктуром, софтверском подршком, уџбеницима, рачунарима, капацитетом пружања услуга социјалног старања, високим квалитетом услуге корисницима и сл. Оваквим начином деловања ће се дати суштински допринос у сфери социјалне сигурности, једнакости и доступности јавних услуга, а социјална инфраструктура ће постати истинска надградња свих напора и средстава уложених у унапређење квалитета живота у Београду.

Приоритетни циљ: Изградња, опремање и унапређење услова рада образовних установа

Знање, способност решавања проблема, критичко мишљење, развијена свест и одговорност према себи и заједници су најважнији резултати образовног процеса у коме, сем родитеља, породице и социјалног окружења, значајну улогу имају потенцијали, капацитети и функционална ефективност образовних институција једне локалне заједнице, односно града. Београд, његове предшколске установе, основне, средње и специјалне школе, универзитети и високе школе су најважнији и највећи део образовног система наше земље и представљају његов највећи развојни потенцијал.

У савременом свету, образовање се сматра највећим извором богатства и то не само појединаца, већ и читавих нација, те се све одговорне земље, градови, али и Београд према улагањима у образовање не односе као према трошку, већ као према инвестицији која доноси вишеструки повраћај. Стварање богатства је често непосредно повезано и са адекватним улагањима, тако да Београд наставља да издваја за потребе образовања буџет који је највећи од свих програмских линија јавних расхода.

Доступност, квалитет, једнакост и прилагођеност образовног система, ствара претпоставке да деца креирају одговарајући однос према учењу, знању и његовој примени, стога ће Београд у будућности тежити да одговори на захтеве за унапређење доступности образовних установа, модернизације метода и средстава наставе и учења, практичног рада и пуне примене стачених знања.

Ови напори су у складу са Агендом 2030 која у циљу 4 наглашава да је потребно обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења.

Мера 1: Унапређење једнакости, квалитета и доступности предшколског васпитања и образовања (ПВО)

Рано образовање, почевши од вртића, је прва, а многи ће се сложити, и најважнија степенница на путу стицања знања али и прво место на којој је деци омогућено да се са једнаким правима укључе у образовни систем, да у њему имају једнаке прилике да учествују у различитим програмима адекватним за њихове старосне групе и афинитете.

Београд је у последњој деценији много учинио на заштити принципа једнакости деце. Изграђено је преко 10 вртића на основу улагања Града, али још значајније омогуће је и остварена пуна сарадња са приватним вртићима и на тај начин обезбеђена територијална приступачност односно доступност услуге ПВО. У наредном периоду ће се изградити преко 20 нових објеката ПВО, како би се обезбедили услови да сва деца имају могућност да на време и у пуној мери учествују у процесу ПВО. За децу и родитеље лошијег материјалног стања, Град ће као и до сада у пуној мери, или у складу са потребама покривати трошкове ПВО.

Још један од доприноса Града који треба да се реализује је повећање опремљености адекватним училима и опремом и увођење нових, специјализованих и прилагођених програма предшколског васпитања и образовања. Кроз едукацију, боље услове рада и зараде, унапређиваће се и положај свих запослених у установама ПВО, у циљу стварања свих претпоставки квалитетног васписног образовног процеса за најмлађе.

Мера 2: Унапређење једнакости, квалитета и доступности основног образовања

Основно образовање је темељ образовног система. Сматра се да су боља достигнућа у основном образовању гарант виших образовних постигнућа и на виђим и наредним нивоима образовног система.

На том плану Београд у погледу инфраструктуре, материјалне и институционалне подршке у пуној мери остварује своје обавезе, издвајајући значајна материјална средства за изградњу нових, реконструкцију и модернизацију постојећих основних школа, унапређујући опремљеност специјализованих учионица, дајући допринос модернизацији процеса и садржаја наставе, већ од првог разреда основне школе. Одговор на изазове четврте индустријске револуције Београд ће подржати и кроз припрему својих најмлађих генерација да могу да прате и функционално користе најсавременија достигнућа дигиталних технологија која су укључена у образовне процесе савремених образовних система.

Приоритетни циљ: Брига о јавном здрављу и институцијама здравствене заштите

Здравље је мултидимензионалан, сложен и апстрактан концепт, који укључује различите социјалне, психичке и физичке феномене. Криза изазвана Коронавирусом је још једном доказала да је здравље неопходан услов и један од стубова одрживог развоја просперитетног друштва. Добро здравље је и основна брига у животу сваког појединца, али и породица. Због тога ће Град Београд у наредном периоду имати посвећен и mudar однос према здрављу његових грађана. Тежиће се стварању здравог живота и благостања за све, у коме се свим грађанима пружа приступ висококвалитетној здравственој услузи и нези уз примену дигиталних технологија и вештачке интелигенције.

Имајући у виду да Београд представља кључан и комплексан здравствени центар/систем у који по помоћ здравствених радника долазе грађани из целе Србије и у наредном периоду ће се пажња посветити томе да он остане средиште истраживања и иновација у областима од значаја за унапређење здравља, да се позиционира у глобалном такмичењу за иновације у здравству и да континуираним растом и модернизацијом унапређује приступачност здравствених услуга. Мисија здравства Града ће бити улагање напора у даље унапређење квалитета живота и здравља свих грађана, кроз унапређење активности превентивне заштите, јачање функција и инструмената заштите јавног здравља и кроз унапређење инфраструктуре и квалитета здравствене заштите. Оваквим приступом развоја здравства, елементом социјалне инфраструктуре, ће се формирати просперитетно друштво одговорних, здравствено информисаних и здравих људи.

Све ове активности ће допринети остварењу циља одрживог развоја бр. 3: „Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација“.

Мера 1: Унапређење активности превентивне заштите

Један од кључних задатака Града Београда у наредном периоду ће бити подршка развоју система превенције и здравствене подршке свим грађанима. Пажња ће бити усмерена на континуирано информисање грађана о здрављу путем масовних медија, унапређење здравља и здравствене заштите осетљивих група, спровођење едукативних програма и кампања за промоцију здравља, креативан рад са младима на здравственој превенцији, репродуктивном здрављу као и на спречавању злоупотребе психо-активних супстанци. Додатни допринос превенцији и креирању здравог друштва ће дати повећање обухвата вакцинације деце и старијих суграђана, као и подстицање на рану дијагностику. Без здраве животне средине нема ни здравих грађана зато ће се доста улагати у заштиту и унапређење животне средине, спортску, рекреативну и парковску инфраструктуру, као и у програме подршке здравих начина живота и исхране.

Мера 2: Јачање функција и инструмената заштите јавног здравља

За стварање добрих здравствених услова поред јаког система превенције и здравствене свести грађана битно је посвећивање пажње јачању функција и инструмената заштите јавног здравља. То ће се постићи спровођењем концепта „Здравље у свим политикама“ који ће гарантовати плански приступ здравству. Такође, да би се ојачала функционалност здравственог система неопходна је снажна подршка реализацији медицинских, научних истраживањима, акцијама и пројектима који доприносе циљевима унапређења јавног здравља као и организацији и стимулисању учествовања здравствених радника на семинарима и програмима едукација из области јавног здравља. У плану је спровођење оптимизације рада здравствених радника, успостављање партнерства са невладиним и приватним сектором, као и стварање основе заједничког управљања. Да би сви напори јачања функција и инструмената заштите јавног здравља остварили свој пун потенцијал неопходно је и активно учествовање здравственој сарадњи и солидарности. Оваквим приступом унапређења

здравства створиће се модеран здравствени систем који ће моћи да одговори на све изазове који се пред њега поставе.

Мера 3: Унапређење инфраструктуре и квалитета здравствене заштите

Због повећања обима здравствених потреба грађана и дугогодишњег занемаривања обнављања и ширења здравствене инфраструктуре, улагање у изградњу и модернизацију здравствених установа и објеката је неопходно. Зато ће у Београду, као центру здравственог система републике Србије, бити уложен велики обим средстава, превасходно из државног буџета, имајући у виду модел управљања и организације мреже здравствених сутанова. У наредном периоду велика пажња ће се посветити изградњи нових, модернизацији и реконструкцији постојећих здравствених капацитета, терцијалног нивоа заштите, а за београђане је посебно значајно да ће се наставити са улагањима у здравствене објекте у периферним градским општинама. Градиће се и унапређивати и капацитети за истраживачку и научну делатност из области здравства, у виду кампуса био-медицинских наука, као и капацитети за производњу и истраживање вакцина.

Снажан и одржив здравствени систем не може да постоји без подршке приватног сектора зато ће се радити и на интеграцији система приватног и јавног сектора здравства, као и на иницијативама за успостављање модернијег модела финансирања коришћења услуга приватних здравствених услуга од стране грађана.

Један од важних праваца деловања ће бити и дигитална трансформација здравства кроз поједностављење комуникације, увођење вештачке интелигенције, информационих система и телемедицине у свим процесима здравствене заштите.

Приоритетни циљ: Развој социјалне сигурности становања

Историја градње социјалних станова траје већ дуги низ година и биће одржана као облик подршке обезбеђивању уједначеног стандарда и живота значајних друштвених слојева и за заједницу значајних делатности. На тај начин читава насеља и зграде и данас носе епитете војних, полицијских, учитељских, професорских, и сл.

Својом одрживом, социјалном, економском, регионалном, локалном и урбанистичком компонентом, развојем социјалног становања доприносиће успостављању веће социјалне кохезије и равнотеже, кроз интеграцију свих друштвених група у заједницу, укључујући и оне које су објективно угрожене.

Београд ће бити град који чине насеља са безбедним и приуштивим домовима, добро опслужена културолошким садржајима, прошарана парковима, зеленим површинама и заједничким просторима. Свако ко је макар једном посетио Београд може да потврди да је он својеврсни колаж састављен од много упечатљивих и разноликих насеља.

Београд ће поред даљег развоја концепта социјалног становања пружити и различите модалитете субвенционисања корисника социјалног становања кроз пореске олакшице, наменске трансфере, субвенционисане кредите, стамбене додатке, стамбене кредити за прибављање стана у власништву под приступачним условима, и друго.

Активности које ће се спровести у овој области су у складу са циљем одрживог развоја бр. 1: „Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима“.

Мера 1: Развој социјалног становања

Ради унапређења квалитета становања, као облик подршке младима, породицама и лицима који раде у значајним секторима јавних услуга чије зараде не одговарају нивоу значаја и одговорности посла који обављају у заједници, Београд ће наставити да спроводи праксу изградње социјалних станова. Градиће се и станови и насеља са ценама станова које су приступачније од просечних на тржишту. Непрофитна градња ће подразумевати да Град не наплаћује надокнаду за градско грађевинско земљиште, да ће се насеља на терет градског буџета опремати комуналном инфраструктуром и тиме снижити коначну цену станова, а затим да ће обезбедити повољне кредитне линије за финансирање откупа, или да ће цена закупа станова бити знатно испод тржишне

Град за социјално становање сваке године издваја све више средстава, не зато што је све више социјалних случајева међу становницима, већ зато што је све ширем кругу становника у стању да помогне у форми изградње јефтинијих и добро опремљених стамбених јединица.

Мера 2: Унапређење положаја избеглица, интерно расељених лица док су у расељеништву и миграната

Град Београд улаже максималан напор како би се обезбедио хуман и адекватан одговор на потребе избеглица, интерно расељених лица док су у расељеништву и миграната. Један од напора које Град пружа је спровођење одговорне социјалне политике усмерене ка решавању стамбених потреба избеглица и интерно расељених лица док су у расељеништву а која бораве на територији Града и којима је помоћ потребна

Град Београд у сарадњи са релевантним републичким и међународним институцијама, све интензивније ради на решавању стамбеног питања избеглица и побољшању услова становања интерно расељених лица док су у расељеништву путем јавних позива за доделу помоћи што се види кроз раст броја стамбено забринутих породица. Интензивно и константно се спроводи и

прати реализацију збрињавања лица која бораве у неформалним колективним центрима на територији Града.

Мера 3: Обезбедити приступ безбедним, сигурним и приуштивим домовима за све грађане

Процењује се да у Београду има око 130 нехигијенских насеља, у којима живи неколико десетина хиљада становника. Како би се унапредио положај и квалитет живота грађана у престоници Град мора да донесе одржива и системска решења за расељавање нехигијенских насеља.

У сарадњи са локалним самоуправама, Град ће прецизно мапирати сва нехигијенска насеља, као бесправно уселени објекти у Београду и идентификовати све чланове тих насеља. Циљ је да сви чланови добију важећа документа и да се бар једном члану породице обезбеди посао. Такође, Град за ова лица планира да издвоји значај део буџета за изградњу социјалних станова и набавку мобилно-стамбених контејнера и санитарних контејнера.

Мера 4: Развити осећај блискости и међусобне одговорности унутар локалних стамбених заједница

Можемо слободно рећи да је становање један од фундаменталних елемената урбаног развоја града, а један од најважнијих елемената приче о становању јесу управо становници. Како би становници једне заједнице били одговорни према истој и развили осећај блискости, Град у великој мери подстиче иницијативе грађана које за циљ имају одржавање и улепшавање простора на коме живе, подстиче волонтерске пројекте младих у сфери становања, промовише помагање угроженим суседима и онима којима је то потребно.

У последње време све су популарније иницијативе грађана које за циљ имају одржавање и улепшавање простора на коме живе, које ће Град све више подржавати, а које сем улепшавања простора доприносе и зближавању и мотивисању сународника, што представља вишеструку корист.

Развојни приоритет: Развој урбане заједнице на темељима културе, традиције, слободе и здравих стилова живота

Култура, традиција, слобода и здрави стилови живота су суштина и кључни показатељ развоја друштвене заједнице, његових потенцијала и просперитета. Како Београд са тог аспекта поседује несумњиве потенцијале, један од развојних приоритета у наредном периоду ће управо бити формирање урбане заједнице на начелима културе, традиције, слободе и практиковања здравих стилова живота.

Београд је седиште најважнијих државних и националних институција културе и уметности: Српске академије наука и уметности, Народне библиотеке Србије, Народног музеја, Народног позоришта, Универзитета у Београду, Кинотеке, Универзитета уметности и многих других. Најзначајнија дела архитектуре, Калемегдан и Београдска тврђава, споменици културе и друга непокретна културна добра, бројна археолошка налазишта са материјалним остацима сведоче о развијеној цивилизацији и култури на тлу Београда од праисторије до данас. Па ипак, и данас култура се не подразумева, онда се ствара, у њу се улаже, за њу се залаже, гаји се и о њој се брине. Град Београд сем материјалне бригае о установама културе, културном наслеђу, брине и о манифестацијама културе, о културним радницима и њиховим приликама да се културом баве на себи својствен и креативан начин, како то само уметници умеју. Београд ће и у наредном периоду одржавати постојеће, али и допринети да се изграде нови споменици и објекти културе, како би култура добила довољно простора и приступачности свима, и уметницима и њеним поштоваоцима.

Расположивост и доступност установа културе, фондова за подршку пројектима у култури, простора за развој и бављење културом, као и њену презентацију широкој јавности, све су то обавезе града према његовим становницима, његовим туристима и наредним генерацијама.

Становници Београда као и свих других метропола живе динамичним животом, са пуно обавеза које их спречавају да се довољно баве собом, личним потребама и задивљивостима. То је довело до формирања лоших навика и нездравог начина живота. Осим тога, такав стил живљења, али и недовољна посвећеност и доступност културе проузрокује да грађани све мање времена троше на бављење културом и посећивање културних институција. Не сме да се запостави ни неадекватан систем заштите културног наслеђа и традиције који је присутан у Београду. Утицај тока времена, али и немарност приликом заштите културног наслеђа довели су до тога да бројни споменици пропадају или су чак трајно уништени. Запостављање културе, традиције и здравог начина живота водио би до губитка морала и здравих вредности грађана, потенцијала за стварање, што директно утиче на деградацију капацитета појединаца и друштва за раст и напредак. Да би се оваква ситуација променила и унапредила Град ће у наредном периоду развијати урбану заједницу кроз улагање у развој културе, спорта, система заштите културног наслеђа и традиције, као и кроз подстицање и промоцију здравих начина живота.

Остварење циљева овог развојног приоритета ће допринети формирању одрживе конкурентске предности Града засноване на култури, традицији, слободи и здравом стилу живота и остварењу пуног друштвеног потенцијала сваког појединца.

Приоритетни циљ: Развој културе, културног наслеђа и традиције Града

Култура је један од највреднијих продуката урбаних заједница, с друге стране, она је најважнији елемент њеног друштвеног окружења. Поводом, због и посредством културе људи осмишљено делују, уређују међусобне односе и организују свој живот, дају му смисао и непролазне вредности. На крају, култура покреће и опредељује карактер привреде и начин живота чланова и специфичних заједница у оквиру неког друштва. Улога културе је да се бави највећим вредностима свога народа и других култура како би се језгро стварања увек држало активним и плодним. Зато су сва улагања у културу оправдана инвестиција за будућност једног народа, града и њихових чланова који обезбеђују интегритет и интеграцију у глобалној култури.

У наредном период Град ће, због боље финансијске позиције, бити у могућности, а због вредности за које се залеже, бити у обавези, да посвети већу пажњу унапређењу положаја културних стваралаца и заштитника културе, изградњи градских места и простора културе, развоју културе на отвореном, бољем моделу финансирања пројеката и планирања културе, дигитализацији културе, као и унапређењу мобилности и приступачности културних садржаја. Поред тога радиће се и на развоју публице кроз неговање културе читања, слушања и вредновања културног наслеђа, развој библиотека, унапређење промоције и међународне сарадње, као и кроз унапређење програма културног образовања и волонтеризма. Овакав приступ развоју културе и традиције Града омогућиће креирање здравог, образованог и културно надахнутог друштва, што ће допринети већем квалитету живота, економском просперитету, разумнијем понашању и већој друштвеној па и националној кохезији.

Остварење циља одрживог развоја број 11. ће учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим. Подциљ 11.4 тражи да се појачају напори да се заштити и обезбеди светска културна и природна баштина што је у складу са предвиђеним активностима овог Плана у наредном периоду.

Мера 1: Унапређење и изградња градских места и простора културе

Београд као важан културни и економски центар региона мора да има добро развијену културну инфраструктуру, која представља први корак у развоју и заштити културе и традиције једног друштва. Заштита, обнављање, реконструкције и изградња нових објеката и споменика културе је један од есенцијалних циљева на подручју развоја културе. За те сврхе Град је у могућности и има јасан план улагања. Реконструкција неколико позоришта, музеја и галерија је у плану јавних инвестиција, а на осниву улагања Републике Србије у инфраструктуру националне културе у Београду, Београд ће значајно повећати капацитете и услове развоја културе и деловања културних радника у свим сферама.

Циљ Града је да у наредном периоду добије титулу Европске престонице културе, што ће допринети привлачењу већег броја значајних културних догађаја и повода за концентрацију културног стваралаштва и публице из целог света. Тиме ће се Београд, али и његова култура вратити на место које му припада, место културне престонице Балкана.

Мера 2: Финансирање пројеката и планирање буџета културе са циљем постизања одрживог развоја града уз помоћ културе

Култура је основ сваког друштва и стварања и зато треба да има приоритет приликом планирања буџета и доношења одлука о улагању. Град Београд дуги низ година није посвећивао довољно пажње култури како финансијски тако и плански. Међутим, постоји растући тренд буџетских одвајања за културу који треба наставити. Град Београд ће у наредном периоду унапређивати и прилагођавати потребама политику финансирања културе и културних пројеката кроз организацију честих и отворених конкурса за финансирање и суфинансирање пројеката у култури,

као и кроз подршку раду значајних удружења и организација и појединаца за област културе. Такође, Град ће креирати дугорочнију политику буџетског планирања културе и настави пружање финансијске подршке за културне иницијативе грађана, организацију постојећих и нових фестивала и културних догађаја како на затвореном тако и на отвореном.

Мера 3: Дигитализација у култури и умрежавање организација културе

Дигитализација је незауставив процес, који се током пандемије показао као кључан за опстанак привреде и друштва. Дигитализација у култури је неизбежна и неопходно ју је спровести кроз низ активности. Радиће се на дигитализацији процеса образовања у култури о и култури, координацији и посредовању целокупног процеса дигитализације на културног наслеђа, спровођењу дигиталне едукације културних радника и уметника, као и на подизању и изградњи дигиталних капацитета и инфраструктуре у свим објектима културе као и на јавним просторима. Град ће у наредном периоду подстицати и већу дигитализацију културних садржаја и догађаја свих културних институција и манифестација и формирање онлајн база односно колекција и Интернет презентација свих плодова, догађаја и информација културе. Адекватно спроведена дигитализација културе ће да повећа доступност и атрактивност културе, али и боље управљање и планирање културе и културних садржаја од стране Града и друштва.

Мера 4: Унапређење мобилности и приступачности културних садржаја и развој културе на отвореном

Грађани Београда и њихова издвајања за културу се разликују по градским општинама. Разлог томе могу бити висина прихода грађана, али и доступност објеката културе који су сконцентрисани у градском језгру. Да би се доступност културе повећала Град ће у наредном периоду радити на повећању њене мобилности и приступачности. То ће се остварити реализовањем програма подршке грађанима приликом набавке карата, умрежавањем свих културних институција, изградњом културних објекат и центара у свим периферним градским општинама, подстицањем програма мобилности културних програма и садржаја изван матичних простора и централних градских општина, као и осмишљавањем заједничких активности градских и приградских општина у циљу обogaћивања локалне културне понуде. Повећању мобилности и приступачности културе ће допринети и организовање културних манифестација, догађаја и концерата на отвореном, као и изградња и преуређивање отворених простора и летњих сцена са циљем креирања креативних и културних простора и дистрикта.

Мера 5: Београд – град књиге и музике

Београд је због својих невероватних и светски познатих музичара, књижевника, клубова и манифестација посвећеним књизи и музици заслужио епитет „Града књиге и музике“. У наредном периоду Град ће радити на томе да добије титулу „УНЕСКО град књиге и музике“. То може да оствари увођењем конкурса и програма подршке међународном пласману, стипендијама, подршком организацији семинара посвећеним обуци језичке и музичке културе и изградњом и унапређивањем објеката музичке културе и уметности. Такође, добијању титуле „Града музике и књиге“ ће допринети и наставак подршке одржавању Међународног сајма књига, као и рад на побољшању програма спонзорстава културе, унапређењу рада библиотека и увођењем градских награда за области књижевности и музике. Реализацијом овог програм повећаће се културни стандард друштва.

Мера 6: Унапређење међународне промоције културе и сарадње Београда

Своју међународну конкурентност Град може да унапреди кроз међународну промоцију и сарадњу у области културе, кроз развој уметничких резиденција, подстицање градских установа културе да постану део одговарајуће европске културне мреже и да више учествују у програмима ЕУ. Такође,

радиће се и на подстицању установа културе да развијају стратешку сарадњу са установама у иностранству, пружању подршке организацији и промоција културних догађаја које могу да прате и странци/туристи, као и на подстицању свих културних институција да своје садржаје преводe на енглески језик. Овакав начин унапређења међународне сарадње и промоције у области културе ће употпунити и увећати ефекте свих напора Града усмерених на развој културе и традиције.

Мера 7: Унапређење програма промоције, културног образовања, развоја публике и волонтеризма

Култура и њени ствараоци се не могу одвојити и не могу постојати без публике, јер се сви плодови културе управо и стварају ради њихове конзумације од стране грађана, односно публике. Због тога ће Град осим улагања у ствараоце и уметнике, објекте и институције улагати и у публику. Улагање у развој публике ће се реализовати кроз програме културне партиципације, промоције, образовања и волонтеризма који ће подстаћи грађане да културу перципирају као есенцијалну потребу.

Приоритетни циљ: Заштита културног наслеђа и традиције Града

Београд је још од праисторијских дана био привлачно место за живот. О томе сведоче остаци праисторијских цивилизација на обали Дунава, тачније на подручју Винче. Од тада па све до данас на подручју Града су се смењивале бројне цивилизације и културе које су за собом оставиле богато културно наслеђе граду и његовим грађанима. Утицај зуба времена, али и немарност приликом заштите културног наслеђа довели су до тога да бројни споменици пропадају или су чак трајно уништени. Очување материјалног и нематеријалног културног наслеђа и традиције на коју Београђани треба да буду поносни, није одговорност и обавеза само према београђанима, већ и према великом броју туриста који се диве његовом садржају, као и глобалној култури у светској цивилизацији.

Да би унапредио систем заштите културног наслеђа Град ће у наредном периоду пажњу посветити улагањима у развој методологија и планова за заштиту културног наслеђа, едукацији широког спектра циљних група и реконструкцији и ревитализацији великог броја споменика културе.

Мера 1: Улагање у развој методологија и планова за заштиту културног наслеђа

Дуги низ година Град Београд није имао адекватан систем заштите културног наслеђа. Да би то променио Град ће у наредном периоду улагати напоре на развијању методологија и планова за заштиту културног наслеђа. То ће остварити активностима као што су израда плана управљања културним наслеђем, мапирање културних добара, улагање у истраживања, вредновања и валоризације наслеђа и развијања стручне и научне структуре и базе за бављење заштитом културног наслеђа, као и финансирање пројеката заштите културног наслеђа. Планови су први корак системском и потпуном решавању проблема, због тога је успостављање плана заштите културног наслеђа добра основа за даље деловање у овој области.

Мера 2: Улагање у едукацију широког спектра циљних група

Без свести грађана о значају културног наслеђа, остали напори за његово очување неће имати пуног смисла и оправдања. Зато ће се Град у наредном периоду усредсредити на едукацију грађана и других интересних група у области заштите културног наслеђа. План је да се спроводе програми едукација рестауратора, мајстора и занатлија, врши ревалоризација и истраживање културног наслеђа, укључе едукације о културном наслеђу у школске програме и да се ради на подизању свести грађана о значају културног наслеђа које их окружује.

Мера 3: Реконструкција и ревитализација споменика културе

У наредном периоду радиће се на обимном програму реконструкција, конзервација, рестаурација и ревитализација бројних културних споменика Града, улагаће се у сређивање фасада зграда од културног и историјског значаја, као и зграда у заштићеним подручјима, радиће се на повезивању културног и природног наслеђа, као и на успостављању система видео надзора и бежичног интернета у близини свих културних споменика. Пошто у Београду има доста културних споменика који су у приватном власништву радиће се и на подстицању њихове рестаурације и ревитализације. Значајан је рад и на повезивању споменика културе и просторно културно историјских целина путем урбане реконструкције нових пешачких и визуелних зона јер ће то повећати доступност и приступачност културног наслеђа грађанима.

Приоритетни циљ: Подршка здравим стилевима живота становника

Иако статистички резултати показују да Београђани имају дужи животни век од становника других градова и општина у Србији и да имају већу могућност да себи обезбеде здравствену заштиту, постоје многи проблеми када је у питању здрав живот и окружење чијем решавању ће се Град посветити до 2027. године. Крајњи циљ је да се успоставе услови за потпуно физичко, ментално и социјално благостање становницима у свим насељима дизајнирањем и стварањем окружења које поспешује здравље и општу добробит.

У годинама које следе акценат ће се ставити на пружање адекватне здравствене заштите. Поред тога, Град ће употребити своје физичке капацитете како би изградио површине за рекреацију, као што су пешачке и бицикличке стазе, паркови и друге зелене површине како би поспешило и олакшао грађанима бављење физичком активношћу и тиме утицао на смањење нивоа стреса коме су свакодневно изложени.

Кључни чиниоци здравља и здравог живота су нутритивно богата исхрана, исправна вода и чист ваздух. Свест о томе мора се подизати промоцијом здравих навика, здравих стилова живота. Почев од исхране, до активног живота на отвореном. С обзиром да статистички подаци казују да се неке угрожене групе хране тек сваког другог дана или ређе и да немају сви приступ квалитетној храни, Град Београд ће покренути иницијативе које имају за циљ обезбеђење широког спектра свежих, домаћих, локалних намирница које би биле на располагању грађанима кроз мрежу пијаца и добро снабдених трговина свежим производима. У плану је покретање и различитих пројеката за повећавање квалитета воде и ваздуха, као и заштита од ефеката природних непогода и последица климатских промена на здравље људи.

Ова тема је покривена циљем одрживог развоја бр. 3: „Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација“.

Мера 1: Формирање здраве животне средине

Место и околина у коме боравимо утиче на наше здравље. Основно усмерење је да све општине и делови града учине безбеднијим, зеленијим и приступачнијим за живот. У складу са тиме, у плану је изградња паркова, пешачких и бицикличких стаза као и изградња и реконструкција објеката спортске намене. Поред тога, Београд ће учинити и напоре да те просторе учини свима приступачним обезбеђујући боље организован превоз, приступне тачке и споводећи детаљну анализу и планирање локације. Зелене површине ће чувати и унапређивати. Спровођењем ове мере Град ће имати значајне еколошке и економске ефекте у које, између осталог, спадају редукација загађења и буке, ублажавање ефеката ветра и топлотних острва као и уштеде везане за животну средину и повећана вредност земљишта у комерцијалним и стамбеним зонама.

Мера 2: Подизање свести грађана о важности здравог стила живота

Без активног учешћа становништва и њиховог схватања важности вођења здравог стила живота, сва унапређења која је Град спровео и која ће наставити да реализује неће имати значаја. Због тога ће своју посвећеност и улагања, Београд усмерити и у правцу едукације и унапређења информисаности становника. Неке од активности које има у плану се односе на промоцију јавног здравља кроз оснивање различитих удружења, као и формирање стратегија формалне и неформалне едукације. Поред тога пажњу ће посветити и мерењу загађења животне средине и континуираном обавештавању јавности о добијеним резултатима, како би се подстакло становништво да води рачуна о здравој животној средини.

Приоритетни циљ: Београд, град спорта

Београд је важна спортска метропола. Тај статус је стекао искључиво захваљујући масовности бављења спортом његових грађана, оствареним врхунским резултатима његових спортиста и изграђености спортске инфраструктуре. Овакав статус Београд ужива и зато што спорт у њему већ деценијама уназад пуни трибине хала и стадиона, организује спортска такмичења на врхунском нивоу, и зато што се у Београду спорт воли на сто начина. Колико је Београђанима важан спорт и колико им значе успеси српских спортиста најбоље доказује свака спонтана ерупција почести коју укажу окупљањима испод балкона Старог двора. Да је само то ефекат спорта у Београду, било би довољно да се свако улагање у његов напредак и омасовљење исплати.

Симбол Београда је „Победник“, па није случајно што је Београд град победника. Његови грађани постижу значајне резултате и успехе, од којих се посебно истичу спортски успеси. Да би одржао овај епитет и наставио тренд постизања спортских успеха Град ће у наредном периоду значајно улагати у развој спорта. Та улагања ће бити усмерена на развој спортске инфраструктуре, развој спортиста и спорских клубова, спортских такмичења, рекреативног и аматерског, омладинског и школског спорта, као и на развој спортског туризма.

„У здравом телу је здрав дух“ је фраза које доказује да ће остварење овог циља допринети формирању урбане заједнице заснованој на здравом стилу живота и спорту. Такође, развојем спорта створиће се друштво које спорт неће гледати само као кретању, игру или такмичење, већ ће га сматрати начином на који се односе према животу и здрављу.

Мера 1: Развој спортске инфраструктура

Београд поседује добру спортску инфраструктуру, али простора за значајан напредак има. Периферне општине немају довољно спортских капацитета, неки објекти су у лошем стању и пропадају, не постоје капацитети за појединачне врло трофејне спортове итд. Зато ће Град у наредном периоду улагати у изградњу нових и прилагођавање постојећих спортских објеката особама са инвалидитетом, реконструкцију и проширивање капацитета постојећи спортских објеката, као и у изградњу нових спортских капацитета, посебно у приградским општинама. Реализацијом ових пројеката створиће се услови и добра основа за стварање још бољих и успешнијих спортиста и клубова, организацију великих такмичења, као и за формирање друштва здравих и спортски инспирисаних људи.

Мера 2: Развој спортиста и спортских клубова

Београдски спортисти и клубови постижу невероватне резултате на свим спортским такмичењима и представљају најбоље амбасадоре града и земље у свету. Због тога заслужују велику пажњу приликом деловања у области спорта. За развој и успех сваког спортисте неопходно је пуно одрицања, новца и велики број квалитетних спортских клубова који ће омогућити својим члановима да се спортски остваре. Зато ће се радити на већој финансијској подршци спорским клубовима, стипендирању за спортско усавршавање појединаца, младих и талентованих спортиста, финансирању и суфинансирању грађанских иницијатива у областима спорта, увођењу градских награда за спортске успехе, као и на програмима промоције врхунског спорта. Овакав приступ ће поред развоја врхунског и професионалног спорта створити услове да се аматери и рекреативци баве спортом на адекватан начин у клубовима који стабилно функционишу.

Мера 3: Развој спортских такмичења

Сјајни резултати остварени у организацији спортских такмичења и бројна признања од стране светске спортске заједнице донели су Београду епитет врсног спортског домаћина. Организација спортских такмичења утиче значајно на промоцију спорта, али и на привредни раст и развој. Да би

оправдао титулу доброг домаћина и додатно утицао на развој спорта и економије Град ће у наредном периоду организовати велики број светских и европских такмичења за које је добио домаћинство и наставиће да се масовно кандидује и успешно организује велика светска и европска такмичења у разним спортовима. Амбициозан циљ је и кандидатура за организацију Олимпијских игара. Не сме се запоставити развој и подршка аматерским и рекреативним такмичењима. Она су неопходна јер утичу на развој спорта код рекреативаца и аматера. Зато ће Град наставити са финансирањем и организацијом таквих такмичења, као и масовних попут Београдског маратона и Бициклијаде.

Мера 4: Спорт као начин живота (развој рекреативног и аматерског спорта)

Као последица драстичних промена животног стила, са високим учешћем технике и технологије у свакодневном животу људи, а на штету кретања и физичке активности, тренд здравог живота последњих година узима све више маха и постаје један од најпопуларнијих трендова у свету. Здрав животни стил подразумева здраву, свесну и избалансирану исхрану, свакодневну физичку активност, боравак у природи и живот без стреса. Бављење спортом значајно доприноси успостављању здравог живота људи. У годинама које долазе Град ће велику пажњу посветити развијању спорта као начина живота. То ће се постићи кроз улагање у изградњу пешачких, бициклических и трим стаза, других спортских капацитета и теретана на отвореном, реализацију програма спортских ваучера, увођење система изнајмљивања бицикала на разним тачкама у граду, изградњу места за остављање бицикала, као и кроз обнову простора за рекреативно бављење физичким активностима и спортовима. На овај начин развој спорта неће бити усмерен само на врхунски спорт, већ и на спорт којим ће се бавити грађани који ће на тај начин поправити своје здравље и квалитет живљења.

Мера 5: Развој омладинског и школског спорта

У Београду постоји велики број школа у којима се развијају све или неке од спортских дисциплина, као и школа спортова и спортских друштава која негују спорт код деце најмлађих узраста. Међутим, спортски капацитети образовних институција су недовољни, што доводи до тога да деца не могу да се баве спортом на адекватан начин или их то кошта много због високе цене закупа спортских капацитета коју плаћају клубови и школе спорта. Да би се ови проблеми решили Град Београд ће радити на изградњи и реконструкцији школских спортских капацитета, пружању подршке такмичењима за младе и школским такмичењима, финансијској подршци школицама различитих спортова, као и на програмима подстицања и промоције спорта код деце и младих.

Мера 6: Развој спортског туризма

Спорт, спортисти и спортске манифестације имају свој значајан утицај на развој туризма, посебно на грану туризма која се назива спортски туризам. Спортски туризам данас представља посебан феномен и специфичну тржишну нишу, која укључује: посматрачки (навијачки) туризам, такмичарски туризам, рекреативни туризам, авантуристички и адреналински туризам, али и природњачки туризам. Град ће развој спортског туризма у наредном периоду спроводити кроз улагања у развој спортске и забавне инфраструктуре, улагања у спортске капацитете на отвореном, паркове и зелене површине, као и кроз улагања у организацију и развој спортских такмичења. Спортски туризам доприноси светском миру, али и већем привредном развоју, зато су сва улагања у овој области оправдана и биће једна од мера развоја спорта.

Развојни приоритет: Саобраћај по мери човека

Београд будућности представља град који је својим становницима омогућио безбедно и ефикасно кретање између различитих делова града користећи различите видове саобраћаја.

Београд у покрету је усмерен ка стварању услова да систем јавног и приватног саобраћаја постане одржив, поуздан, производно и економски ефикасан, трошковно избалансиран, савремено организован, еколошки подобан, безбедан и сигуран, усмерен ка пружању квалитетне транспортне услуге корисницима система свих социјалних група, са великим утицајем на реализацију мобилности становника Града Београда. Посебан изазов је усклађивање потреба грађана за мобилношћу и приступачношћу са потребама за креирање одрживог и безбедног окружења. Стога, основни циљ је да Београд буде град по мери човека, са dobrим условима за учеснике у саобраћају, са смањеним бројем моторних возила, ефикасним и модерним системом јавног превоза, чистим ваздухом и са економском одрживошћу система јавног саобраћаја.

Приоритетни циљ: Одржива урбана мобилност

Мобилност становништва у Републици Србији данас је два до три пута мања у односу на развијене европске државе. При томе око 96% свих путника чине дневни мигранти и то у урбаним подручјима. Око две трећине свих путовања се обавља јавним градским или приградским превозом путника, док остатак чине међуградска кретања. Основна карактеристика развоја Београда у последњим деценијама је полицентричан развој и висока концентрација радних места у зонама Новог Београда и централној зони Београда и ширења главних зона становања у ободним деловима града што доводи до интензивног саобраћаја на радијалним правцима и отежаног снабдевања и успореног кретања возила у централним зонама.

Основна карактеристика београдског транспортног система је високо учешће јавног превоза у реализацији дневних кретања (око 50% са трендом благог пада). Путнички аутомобил и пешачење имају подједнако учешће са око 24% док је учешће бицикала испод 1%, углавном у рекреативне сврхе. Циљ је повећање учешћа јавног саобраћаја и коришћења бицикала као превозних средстава.

Мера 1: Задржавање високог учешћа система јавног превоза путника у укупном обиму путовања и унапређење квалитета услуге

Јавни превоз путника у Београду у реализацији дневних кретања учествује са око 50%. Да би се наведено високо учешће система јавног транспорта путника задржало потребно је развијати шински систем јавног транспорта путника, унапредити еколошке карактеристике аутобуског превоза, и искотистити потенцијале система јавног транспорта путника на рекама. Развој и унапређење висококапацитативних шинских подсистема јавног транспорта путника подразумева изградњу Београдског метроа, продужење траса и унапређење учесталости полазака БГ воза, као и повећање просечне брзине и коришћења трамвајског превоза. Пресудни допринос промени у систему јавног превоза ће дати изграђене прве две линије метроа, али ће ефекти бити остварени и пре тог тренутка, наведеним унапређењима у осталим елементима шинског система. Такође, врло је значајно постизање оптималне повезаности линија свих других видова саобраћаја успостављањем транспортног координационог система на нивоу Града.

Развој подсистема јавног транспорта путника на рекама подразумева коришћење пловних потенцијала река Саве и Дунава кроз успостављање свих врста путничких линија, тј. транзитне, међуградске, приградске, градске и туристичко-кружне.

Мера 2: Повећање удела пешачења у свакодневним кретањима и унапређење пешачке инфраструктуре

Пешачење је заступљено са 24,4% у укупној видовној расподели кретања. С обзиром на то да овај вид кретања не загађује животну средину и побољшава здравствено стање и виталност људи веома га је важно стимулисати одговарајућим мерама.

У Београду, процентуална заступљеност путовања чија је просечна дужина краћа од 10 минута износи 15.8%, док су путовања у трајању до 30 минута заступљена са чак 64.5%. Узимајући у обзир чињеницу да просечно време трајања путовања износи око 20 минута, увиђа се погодност коришћења пешачења и „спорих“ видова путовања на предметном подручју. Град јасно препознаје важност обезбеђивања и даљег подржавања пешачења што потврђује и наставак развоја и ширење пешачких зона какве се тренутно могу наћи у центру Београда и Земуна. Такође, предвиђено је и ширење пешачких зона у центру Београда ка Сави, Калемегдану и директно повезивање са Београдом на води.

Мера 3: Повећање удела бицикличког саобраћаја у свакодневним кретањима и унапређење бицикличке инфраструктуре

Последњих година примећује се повећање броја бициклиста на улицама Београда и његовим рекреативним просторима. Енергетски и економски подобан, бициклички саобраћај се данас враћа као одрживи вид транспорта. Значајно је истаћи и позитивни здравствени аспект коришћења бицикла, како за појединца, тако и за његово окружење. Иако је учешће бицикличког саобраћаја заиста скромно и износи испод 1% у укупној расподели кретања, може се рећи да постоји снажан потенцијал за његову значајнију употребу у свакодневним кретањима становника Београда. Око 16% кретања становника Београда траје мање од 10 минута, што указује на потенцијал учесталијег коришћења бицикла.

Топографија терена и план развоја нарочито су погодни за ширење бицикличког саобраћаја на територији Новог Београда, Земуна, на левој обали Дунава, али и у централним зонама Београда. Центар града, тј. старо градско језгро је са нешто неповољнијим карактеристикама у овом погледу, али и даље у прихватљивим границама за савладавање недостатака конфигурације терена, када је у питању овај вид транспорта, па се стога и у овим деловима Града повећава дужина бицикличких стаза.

Идеја увођења система јавних бицикала у Београду постоји већ дужи низ година, а појављује се кроз различите облике планске и пројектне документације. Овај систем би омогућио корисницима изнајмљивање бицикала за кратка растојања, чиме се може утицати на смањење употребе путничких аутомобила, са једне стране, и проширује туристичка понуда града, са друге стране.

Мера 4: Смањење употребе путничких аутомобила

У циљу смањења употребе путничких аутомобила, у наредних 10 година фокус ће бити на развоју услуга е-мобилности, развоју услуга мулти-мобилности, развоју мобилности као услуге и даљем унапређењу управљања понудом паркирања. Грађани ће више користити јавни превоз, користећи предности цене, флексибилности кретања и заустављања у централним и удаљеним периферним тачкама, са врло приступачним трошковима превоза.

Е-мобилност је скуп услуга које подразумевају коришћење електричне енергије као погонске енергије. Спровођење ове мере се огледа у унапређењу постојећих и имплементацији нових услуга е-мобилности кроз увођење е-буса, е-бицикала, е-скутера, али и кроз развој специјалних видова транспорта и примену аутономних возила.

Мулти-мобилност подразумева дељење аутомобила или паркирање приватних возила ради коришћења бицикала или система јавног превоза путника. Код дељења аутомобила, кориснику је на располагању возни парк различитих карактеристика који се користи за појединачна путовања, а тарифу и услове коришћења уговара са оператором пре почетка коришћења услуге. Системи бициклирај и вози се (*Bike&Ride*) и паркирај и вози се (*Park&Ride*) се базирају на изградњи паркинга за аутомобиле или бицикле и тротинете на станицама или стајалиштима система јавног превоза путника.

Мобилност као услуга представља ново и иновативно решење којим би се повећала ефикасност транспортног система Града Београда. Циљ система је да корисник плаћа услуге мобилности према својим транспортним потребама, уместо да купује средства за реализацију мобилности (аутомобил, бицикл, мотоцикл, итд). Мере управљања паркирањем утичу на избор начина путовања, а самим тим и на учешће путничких аутомобила у видовној расподели.

Мера 5: Обезбеђивање доступности и приступачности најважнијих елемената саобраћајне инфраструктуре свим грађанима са тешкоћама у кретању

На територији Града Београда живи око 100.000 људи са неким обликом инвалидитета. Такође, старије особе су у укупној популацији града заступљене са око 18%, а када се овом броју додају и остале рањиве категорије, са повремено умањеном мобилношћу, јасно је да се ради о значајном уделу становника који имају специфичне потребе и препреке у јавном и приватном саобраћају. Мобилност једна је од основних животних потреба сваког појединца, тако да Град мора уложити напоре у то да она буде подједнако доступна свима. Град унапређује саобраћајну инфраструктуру на пешачким прелазима, уводи семафоре са звучним сигнаlima, прилагођава системе јавног превоза, рампе за прилаз инвалидским колицима, тактилне траке су све дуже и повезаније, посебно у централним зонама града, итд. Још је потребно много тога урадити, али континуитет у посвећености отклањању баријера кретању даје највише резултате.

Приоритетни циљ: Безбедност саобраћаја и јавних простора

На територији Града Београда, у периоду од 2017. до 2019. године, евидентирана је 53.451 саобраћајна незгода, односно око 50 незгода дневно. У саобраћајним незгодама живот изгуби готово сто становника Београда, а највише пешака. Иако се број саобраћајних незгода смањује, Република Србија је и даље изнад европског просека. Београд је препознао значај успешног управљања стањем безбедности саобраћаја за општи ниво квалитета живота у урбаној средини. У посматраном периоду, Град је примењивао стратегију која се односила на период 2017-2019, која је допринела напретку у безбедности саобраћаја, заустављањем негативних трендова, успостављањем тренда унапређења понашања у саобраћају, стабилизовањем броја настрадалих, а затим и успостављањем тренда опадања броја погинулих и тешко повређених лица у саобраћају. Како би се наставио овај опадајући тренд, Београд константно улаже у повећање безбедности саобраћаја кроз мере у сфери унапређења услова саобраћаја, едукације учесника у саобраћају и сарадње институција државе и града на обезбеђивању вишег степена безбедности.

Ова тема препозната је и у оквиру Агенде 2030 у оквиру циља бр 3: „Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација“, и у оквиру циља 11: „Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим“, подциљ 11.2: „До краја 2030. омогућити приступ безбедним, јефтиним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбедност на путевима, пре свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица“.

Мера 1: Успоставити снажан, функционалан и одржив систем безбедности друмског саобраћаја

Безбедност саобраћаја увек може бити боља, јер сваки живот, тежа и лакша повреда представљају бол са којим се суочавају не само становници Београда, њихове породице, већ и здравствени радници, полицајци, сви возачи. Зато је безбедност у саобраћају један од најважнијих циљева даљег развоја саобраћаја и укључује све његове актере, возаче, пешаке, полицајце, возила, јавна саобраћајна предузећа, планере и изградњу саобраћајне инфраструктуре.

Како би се унапредио систем безбедности друмског саобраћаја, потребно је унапредити рад градског и општинских тела за координацију послова безбедности саобраћаја, у складу са прописима и потребама. Такође, неопходно је редовно спроводити усавршавања запослених који раде на систему безбедности, али и успоставити периодична истраживања о безбедности саобраћаја и његовим ризицима, ради доношења адекватних мера за унапређење, у виду иницијатива органима државе, који нису под ауторитетом Града, или одлука и мера који спадају у делокруг и одговорности града и његових предузећа која делују у сфери саобраћаја и јавног превоза.

Мера 2: Повећање свести о мерама безбедности свих учесника у саобраћају

Град Београд ће у мери својих овлашћења, како би допринео повећању безбедности учесника у саобраћају подстаћи пре свега едукацију учесника, а затим и реализацију кампања у циљу унапређења ставова и понашања свих учесника у саобраћају.

Мера 3: Повећање безбедности јавних простора

Јавни простори ће бити пројектовани као безбедни и пријатни за кориснике којима су намењени, расвета ће бити постављена дуж пешачких коридора, а биће изграђене „безбедне руте“ до школа у циљу заштите деце на путу од куће до школе. Како би се заштитиле јавне површине од паркирања возила изградиће се заштите. Такође, планира се и проширење тротоара у зони јавних простора.

Приоритетни циљ: Развој саобраћаја и логистике у функцији подршке привреди

Београд по својој величини и функционалном значају има све особине једне европске метрополе. Захваљујући свом положају, ресурсима, људском капиталу, економском потенцијалу, културним вредностима и институционалном капацитету, има значајне и реалне перспективе даљег динамичног развоја. Један од стубова развоја је и саобраћајна инфраструктура, коју не чине само саобраћајнице и објекти. То је јединствена комбинација инфраструктуре стављене у функцију грађана и посетилаца, а која омогућава ефикасност рада градских служби, висок степен безбедности, активан и здрав живот грађана. Београд ће у наредним годинама значајне инвестиције усмерити на унапређење саобраћајне инфраструктуре, која ће омогућити ефикасну интеграцију кључних тачака и функција града и висок ниво услуга и квалитета живота свим грађанима. Привредни раст, посебно у сектору трговине, али и у сектору производње разменљивих добара доприноси потреби за логистичким капацитетима, који имају изузетан раст у последњим годинама, али тражња је још увек изнад понуде која је и све квалитетнија. Посебан квалитет понуде обезбеђује понуда интероперабилности логистичких токова.

Мера 1: Урбанистичко уређење и инфраструктурно опремање локација намењених капиталним инвестицијама у сектору саобраћаја и логистике

У наредној деценији планира се урбанистички и грађевински развој и изградња градских саобраћајница и обилазница у пуном капацитету. Планирана је изградња пет нових мостова у престоници, две линије метроа и повезивање трамвајског и градског железничког саобраћаја у ефикасну целину шинског саобраћајног система. Такође, планира се и повезивање аеродрома са централним деловима града путем лаких шинских линија.

Са друге стране, Град се определио за развој централизовано–децентрализованог система логистичке инфраструктуре. У том смислу планиран је развој два робно-транспортна центра, два робна терминала, једног робно-дистрибутивног центра и два дистрибутивна центра.

Мера 2: Саобраћајно повезивање кључних трговинских, производних и логистичких тачака на подручју Београда и градских општина

Као приоритетни циљ у развоју саобраћајне мреже на подручју Београда издваја се реконструкција постојеће и изградња нове уличне и путне мреже. Проблеми постојећег стања се огледају у недовољној сегрегацији градског и транзитног, као и путничког од теретног саобраћаја, недостатку алтернативних веза у повезивању градског подручја, малој пропусној моћи примарних градских саобраћајница и негативном утицају саобраћаја на животну средину. Да би се поменути недостаци отклонили захтеваће се спровођење различитих мера и активности.

Како би се отклонили наведени недостаци, али и подстакло даљи развој привреде Београда потребно је спровести различите активности. Развој савременог логистичког система омогућиће повезивање логистичких центара на ободима Београда и индустријске зоне посредством оптималног умрежавања сва четири вида транспорта. Такође, да би се растеретило уже градско подручје од логистичких токова индустрије, изградиће се три прстенасте саобраћајнице око града и реконструисаће се многе постојеће саобраћајнице. Тиме ће се поред растерећења града од непотребног транзитног саобраћаја, допринети и развоју ширих делова Града, а не само центра.

Мера 3: Зелена логистика и саобраћај

Стратешки развој Града Београда је оријентисан на квалитет транспорта и одрживе концепте управљања кроз повећање квалитета возног парка у свим подсистемима и достизање жељене просечне старости возила и емисионих стандарда. Урбана одрживост, еколошки стандарди и

интереси становника Београда у погледу здравог окружења, један су од најважнијих циљева, без обзира на економску цену. Зато ће се и у сектору саобраћаја и логистике пружати подршка унапређењу енергетске ефикасности, коришћењу обновљивих извора енергије, смањивању количина отпада и повратним токовима логистике, који обезбеђују мање бацања паковања и добара са пређеним роковима употребе и сл.

Град и градска предузећа ће усмеравати улагања у нова превозна средства и радне машине која имају електрични погон, изградњу постројења за коришћења комуналног отпада у производњи енергије, сакупљање и еколошки прихватљиву употребу штетних отпадних материја, попут уља, мазива и акумулатора. У јавним гаражама ће се инсталирати опрема за пуњење електромобила, као и панели за прикупљање соларне енергије, док ће Град субвенционисати компаније која користе електрична превозна средства за доставу добара на подручју града.

Развојни приоритет: Планирање и развој одрживог града и урбане инфраструктуре

Даљи развој Београда није могућ без великих инфраструктурних пројеката. У протеклом периоду завршени су или се завршавају велики инфраструктурни пројекти попут измештања главне железничке и аутобуске станице из центра града, изградње обилазнице око Београда и канализације на левој обали Дунава и градске депоније. Реконструисане су улице, попут Војводе Степе, Краљице Марије, Пожешке, Карађорђево и Променаде и два градска трга, Славија и Трг Републике. Ускоро ће бити завршен и велики пројекат „Београд на води“, други по величини комплекс мешовите намене у изградњи у Европи, вредан 3,5 милијарде америчких долара. Овај пројекат је започет 2014. реконструкцијом зграде Београдске задруге, обухвата изградњу 6.000 станова, седам хотела, 2.000 канцеларија и највећи тржни центар у Југоисточној Европи. У плану је и реализација пројеката изградње метроа и изградња трећег моста преко Дунава код Аде Хује.

Циљ 9. Агенде 2030 гласи: „Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност“ и Град Београд ће имати на уму овај циљ приликом планирања и спровођења активности у овој области.

Приоритетни циљ: Доношње и спровођење урбанистичких планова развоја Града

У фокусу ће у наредном периоду и даље бити изградња и одржавање урбане инфраструктуре. Планирана је обнова фасада које су под заштитом Града Београда, изградња малих тргова на разним локацијама у граду као и повезивање споменика културе и просторно културно историјских целина путем урбане реконструкције нових потеза – пешачких и визуелних зона, остваривање везе између културног и природног наслеђа, подстицање рестаурације и ревитализације приватних објеката, конзервација и рестаурација споменика културе у Београду.

Мера 1: Урбанистичко планирање развоја стамбених зона

Да би се развијала одржива насеља и стамбене заједнице, неопходно је пажљиво употребити алате урбанистичког планирања. Услов за промишљено унапређење и уређење средине за живот људи подразумева успостављање одговарајуће комуникације, инсталација, очување наслеђа, паркова, природе и холистички приступ.

Најпре је потребно утврдити адекватност претходно усвојених планова, а затим дефинисати начине њиховог спровођења. Усвајањем нових планова генералне и детаљне регулације, као и изменама и допунама постојећих, могуће је обезбедити постојање стамбених насеља у одговарајућим зонама града. У будућем периоду развојне активности дефинисане су постојањем регулационих планова стамбених насеља и стамбених комплекса на многим градским општинама (Земун, Врачар, Савски венац, Палилула, Земун, Звездара, Миријево, итд.), а важан је и план детаљне регулације за комплекс социјалног становања у насељу Овча, Палилула.

Мера 2: Урбанистичко планирање уређења комерцијалних и привредних зона и објеката

Урбанистичко планирање комерцијалних и привредних зона је моћан инструмент управе и грађана када знају и желе да га адекватно користе. У овој облсти напори су усмерени ка преиспитивању локација и норматива за површине јавне намене, односно јавних служби и комплекса, у складу са условима надлежних институција.

Регулациони планови односе се на привредну зону Горњи Земун, привредни парк на општини Сурчин, зону комерцијалних и привредних садржаја дуж аутопута Београд-Ниш, део привредне зоне на територији Палилуле, пословно - привредни комплекс "Клисина" у Батајници, комерцијалне зоне на Вождовцу, Чукарици и Раковици, комплекс фабрике "Букуља" и пијаце.

Мера 3: Урбанистичко планирање развоја комуналне инфраструктуре и енергетска ефикасност

Како би се обезбедио даљи развој обухвата и квалитета комуналних услуга, наставиће се са активностима како би се смањило проценат губитака у водоводној мрежи, повећао број корисника покривених канализацијом као и проценат пречишћених отпадних вода. Циљ је да свих 100% грађана може да користи услугу организованог сакупљања отпада (за сада је тај проценат 95%), а последично би се повећао проценат рециклаже. У плану је унапређење инфраструктурног система водовода, канализације, грејања, саобраћаја, осветљења и паркирања.

Више од половине електричне енергије у Србији се произведе у термоелектранама које се налазе на подручју Београда. Енергетска стабилност и инфраструктура се мора одржати и унапредити у наредном периоду. На територији Града Београда налазе се ТЕ Никола Тесла А, највећа термоелектрана у Србији, ТЕ Никола Тесла Б, са две највеће енергетске јединице у Србији, и ТЕ Колубара А, најстарија активна у систему „Електропривреде Србије“. У националним плановима

за оптимизацију енергетског биланса земље ове електране и даље имају значајну улогу. ТЕ Никола Тесла А и ТЕ Никола Тесла Б су обухваћене Националним планом за смањење емисија, док ТЕ Колубара А користи механизам изузећа у складу са Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање. Како би се обезбедила енергетска ефикасност морају се пронаћи начини за замену коришћења електричне енергије попут гасификације, али и коришћење других потенцијала за експлоатацију енергије произведене из обновљивих извора попут сунчеве енергије, енергије ветра, геотермалне енергије, биомаса, биодизел и коришћење комуналног отпада. У прилог развоју обновљивих извора енергије иде и то што је Влада донела подстицајне мере (тзв. *Feed-in Tariffs*) за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије.

Мера 4: Урбанистичко планирање развоја саобраћајница и пешачких зона

Један од кључних циљева урбанизма и изградње у Београду јесте и развој саобраћајница које би омогућиле неометано кретање и живот грађана, а посебно обезбеђење пешачких зона које би се ставиле на коришћење становницима и туристима.

Плановима су регулисани радови на булеварима у престоници, реконструкције разних саобраћајница широм града, деонице аутопута, комплекс аеродрома "Никола Тесла Београд", као и гондола Калемегдан – Ушће.

Мера 5: Урбанистичко планирање развоја зелених површина и подручја намењених спорту, култури и рекреацији

Заштита јавног интереса и заштићених вредности, заштита и унапређење природних, културних и градитељских вредности неки су од циљева којима се тежи у планирању даље градње и уређења Београда.

План детаљне регулације мултифункционалног спортско-културног садржаја на подручју "Парка пријатељства" (Ушће), формира идентитет овог подручја као централног градског парка. Уводе се нови садржаји, савремене урбане форме и разна опрема и атрактивни елементи.

Ради се на усклађивању ППР Београда са мерама заштите споменика културе и споменика природе, које су донете од дана његовог усвајања, а такође су на снази планови који се односе на спортско - рекреативни центар "Телеоптик" у Земуну, Линијски парк, подручја парк-шуме Звездара, комплекс ботаничке баште „Јевремовац“, "Спортски центар" на територији општине Чукарица, старо језгро Земуна, изградњу православног храма са пратећим објектима на подручју Чукарице, део Врачарског платоа и комплексе спорта и образовања на углу улица Војводе Шупљикца и Ватрослава Јагића, општине Звездара и Врачар, систем зелених површина Београда, спортски центар "Језеро" у Реснику, просторно културно историјску целину Топчидер, Аду Циганлију, спортско-рекреативни центра "Кошутњак", итд.

Приоритетни циљ: Развој обухвата и квалитета комуналних услуга

За пружање јавних и јавних комуналних услуга одговарајућег обима и квалитета у Београду су задужена градска и општинска јавна и јавна комунална предузећа. Њихова мисија по дефиницији је непрофитна, али то не умањује њихову одговорност за обухват, квалитет и континуитет услуга, које пружају грађанима и привреди. Градска и општинска јавна и јавна комунална предузећа запошљавају више од 20 хиљада запослених. У њиховој је одговорности обезбеђење здраве и чисте пијаће и санитарне воде, грејања, јавног превоза, доступности паркинг места, снабдевања свежим намирницама, чистоће јавних површина, заштите зеленила, очувања културних споменика, манипулације комуналним отпадом и многа друга питања која се налазе у средишту дефиниције квалитета урбаног живота. Нити једна комунална услуга не сме да представља луксуз, али ни опште добро које сви користе, али избегавају да га плате.

Сва јавна комунална и јавна предузећа су у потпуном власништву Града или градских општина, и у тој мери је преузета одговорност Града за управљање њиховим радом, пословањем и улагањима. Тиме је назначена одговорност Града да гарантује висок квалитет комуналних услуга својим становницима, да то обезбеди у условима прихватљивих цена и свима на једнаки и неискључиви начин.

Унапређење инфраструктурних система, водовода, канализације, грејања, саобраћаја, осветљења, паркирања, мора бити планирано и решавано интегрално (функционално, динамички и просторно). То значи да ће се и средства за те намене планирати централизованом, трошити кроз обједињене или заједничке набавке, и да ће се на тај начин управљати пројектима у комуналној делатности.

Планиране активности потпадају под циљ одрживог развоја број 6. „Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све“.

Мера 1: Унапређење обухвата и квалитета комуналних услуга уз плаћање оправданих цена

Како би се обезбедило одржавање и унапређење комуналне инфраструктуре, адекватан квалитет и обим комуналних услуга у будућем периоду, неопходно је задржавање високог нивоа капиталних инвестиција у сфери изградње и одржавања комуналне инфраструктуре, заштите јавних добара и животне средине. Значајан део тих инвестиција би требало остварити издвајањима јавних комуналних предузећа од акумулације коју остваре, а процењује се да би укупан обим инвестиција јавних комуналних предузећа могао да достигне ниво од 200 милиона евра годишње.

У наредном периоду ће се тежити остваривању оправданих цена комуналних услуга, као и то да надокнада за комуналне услуге буде сразмера њиховиом коришћењу. У ту сврху би требало и постојећу методологију обрачуна оправданих цена и тарифног система комуналних услуга, прописану на националном нивоу, проширити на све комуналне услуге у функцији одговорног управљања ресурсима и обезбеђења правичних цена комуналних услуга за све становнике Београда. Све већи удео корисника треба услуге да плаћа према обиму коришћења, као подстицај за оптимизацију потрошњи јавних услуга и добара, а посебно енергетској ефикасности.

Потребно је континуално радити на унапређењу организационе и координационе структуре за управљање јавним и јавним комуналним предузећима Града, као и трагању за новим и додатним облицима финансирања капиталних пројеката, који укључују и учешће приватног сектора, као што је јавно-приватно партнерство, али и преиспитивању постојећег опсега делатности и граница јавног сектора Града, на основу ширења делатности јавног сектора или препуштања појединих делатности приватном сектору, односно тржишту.

Мера 2: Мониторинг квалитета комуналних услуга

Како би се обезбедило адекватно и правично пружање комуналних услуга грађанима и привреди Београда, потребно је дефинисати стандарде и мерити индикаторе квалитета пружања комуналних услуга, као и континуално радити на унапређењу система мониторинга пружања комуналних услуга, које редовно спроводи комунална милиција Града и одговарајуће инспекције.

У циљу обезбеђења што бољег праћења квалитета обављања комуналних делатности, радиће се на унапређењу комуникације и сарадње јединица градске и општинских управа са јавним и јавним комуналним предузећима Града.

Приоритетни циљ: Јачање конкурентности грађевинског сектора

Кључни допринос остварењу постављених визија и планова урбане одрживости пружа способност грађевинске индустрије да спроведе планове изградње и реконструкције грађевинских објеката, па и читавих подручја. Грађевинска индустрија није у основи само урбане, већ и економске одрживости града. Ефикасност грађевинске индустрије је и у основи социјалног благостања сваког појединца и целе заједнице, с обзиром да у великој мери утиче на цене и расположивост стамбених објеката, на њихову опремљеност и квалитет, на њихово одржавање и дуговечност.

Допринос грађевинске индустрије економији Града се огледа у ефикасном спровођењу инфраструктурних пројеката, креирању довољне понуде квалитетних и ценовно прихватљивих стамбених простора, изградњи пословних и индустријских објеката који одговарају потребама привредне активности. Мултипликативни ефекат грађевинарства је толики да се ова грана с правом може назвати стратешком. Када је грађевинска индустрија у расту, то увек значи раст и у сфери трговине, индустрије намештаја, саобраћаја, финансијских услуга, металске и других индустрија.

Мера 1: Ефикасно издавање грађевинских дозвола и повезаних административних и стручних сагласности

Још један аспект обезбеђења успешности грађевинског сектора који би требало размотрити, тиче се питања ефикасног прибављања дозвола и разних стручних сагласности, као и озакоњења нелегалних стамбених објеката. Процењује се да на територији главног града постоји око пола милиона илегално изграђених квадрата, што у многим општинама прави проблеме становницима. Поред тога што се објекти налазе превише близу једни другима, нарушава се планско ширење града, али се стварају и велики саобраћајни застоји и гужве. Проблем постојања зграда, кућа и пословних простора изграђених без грађевинске дозволе није само у инфраструктури, већ и у избору локација, односно у чињеници да су ти простори често места од друштвено корисног значаја.

Због тога ће се у будућности радити на скраћивању времена за прикључење нових објеката на инфраструктурне мрежне системе, спровођење озакоњења постојећих пословних и стамбених објеката, повећању кадровских капацитета градске и општинских управа за обраду предмета у сектору грађевинарства, дигитализацији процеса, како у фази пријема, тако и у фази обраде и издавања решења и јачању кадровских капацитета органа управе града и општина у домену решавања питања озакоњења, издавања грађевинских дозвола и инспекцијског рада у сектору грађевинарства.

Мера 2: Инфраструктурно и комунално опремање грађевинског земљишта

Грађевинска индустрија је више од свих грана делатности непосредно повезана са плановима, одлукама, буџетима и спровођењем које зависи од градских власти, служби и институција. Без јасне визије и планова урбанистичког развоја и изградње, улагања у њихово спровођење, грађевинска индустрија је у стању приправности, стагнације или девастирања.

Инфраструктурно и комунално опремање грађевинског земљишта биће манифестовано кроз следеће активности: изградња и реконструкција секундарних саобраћајница, изградња и реконструкција водоводне и канализационе мреже, изградња постројења за пречишћавање отпадних вода, изградња и реконструкција топлводне мреже, изградња и појачавање електро дистрибутивне мреже, покривање подручја Београда мрежом телекомуникационих система, изградња нове и већа искоришћеност постојеће гасне инфраструктуре и дистрибутивне мреже, повећање брзине прикључења потрошача на градске комуналне системе, подстицаји за прикључење нових корисника на градске инфраструктурне системе.

Мера 3: Стабилизовати однос понуде и тражње грађевинских радника

Да би одговорили на раст тражње у грађевинском сектору формирана су бројна привредна друштва, а у постојећим је забележен раст броја запослених. Предузетништво у овом сектору је, такође, врло динамично. У последњих пет година број регистрованих грађевинских фирми у Београду је повећан за више од 30%, а хиљаде предузетника у функцији подизвођача или специјализованих извођача дају свој допринос развоју грађевинарства у Београду.

Број ангажованих извршилаца на грађевинским пројектима у Београду је готово немогуће утврдити. На пословима изградње се ангажују бројни извођачи чије седиште није у Београду, укључујући и велики број оних који нису из Србије (Кина, Турска, Албанија, Индија,..). Значајан број извршилаца је ангажован посредно, преко агенција за запошљавање, а још увек постоји и значајан број оних који ни на који начин нису пријављени.

Да би се постигао баланс, планиране су мере попут модернизације програма и начина школовања за грађевинска занимања, развоја „зелене агенде“, енергетске ефикасности и дигитализације, рада са новим дизајном и материјалима и примена концепта дуалног образовања у грађевинарству на подручју Београда.

Мера 4: Решити питање објеката који нарушавају изглед и функционалност града

Неки објекти који представљају ругло, чак и у централним и „елитним“ деловима града, годинама стоје без изгледа да буду срушени, уклоњени или санирани, како не би угрожавали безбедност околних објеката или пролазника, или како не би ружили целокупну слику улица или квартава. Главна препрека предузимању оваквих радњи су имовинска питања, посебно ако је објекат у власништву лица која немају средстава да предузму мере у правцу обезбеђења објекта, завршетка градње. Односно, ако немају свест о штети коју наносе овакви објекти целој околини и грађанима који живе или раде и њиховој близини. Ако се ради о нелегалним објектима, решења су могућа, али је неопходно да се поднесе захтев за рушење и снесе трошкови.

Град ће у будућности прихватати и подржавати иницијативе грађана да се нелегални објекти уклањају, удружујући средства са подносиоцима иницијатива, уколико за то буду створени законски основи и донесене одговарајуће одлуке надлежних органа. Трошкове рушења ће, уколико се ради о грађевинском земљишту, надокнађивати инвеститори у склопу накнаде за припрему парцеле за градњу.

Приоритетни циљ: Примена концепта паметног града за одрживи раст и развој Града

Београд жели што више да развија концепт Паметног града (*Smart City*) у смислу да користи информациону и комуникациону технологију како би оптимизовао коришћење градских услуга. Београђани су се већ навикли на високе стандарде услуга у домену дигитализације, интернета ствари, електронске управе и доступности података о комуналним услугама. Користећи иновациони потенцијал београдских универзитета и Научно-технолошког парка у Београду наставиће се са развојем Паметног града и у будућности.

Мера 1: Успостављање градског центра за праћење и координацију свих компоненти развоја града

У наредној деценији планира се успостављање урбанистичког сегмента Географског информационог система (ГИС) града Београда и његово активно коришћење, развој система управљања јавним градским превозом (централни диспечерски центар би координирао рад комплетног јавног градског превоза), развој система за подршку безбедности у саобраћају и кретању на јавним површинама, као и развој градског система за узбуђивање и управљање кризним ситуацијама.

Мера 2: Развијање иновативних модела уређења града

Као приоритетни циљ у развоју модерног европског града поставља се прихватање савремених иновативних модела уређења, па су на том пољу у наредном периоду планиране следеће активности; имплементација система за управљање саобраћајем по зонама, који ће омогућити да се возила усмеравају у зависности од гужви, постављање камера и сензора за контролу саобраћаја и дељење података са учесницима у саобраћају и комуналним системима, унапређење саобраћајних терминала у јавном превозу, примена система за адаптивно управљање светлосном саобраћајном сигнализацијом, који ће бити реализован на око 300 кључних раскрсница у граду, имплементација и интеграција нових видова превоза (*limo service, bicycle-sharing, car sharing*, електрична возила), дигитална трансформација услуга јавне управе, обезбеђење доступности услуга јавне управе преко различитих канала (контакт центра, текстуалних порука, е-поште, социјалних мрежа и виртуелних асистената - чет ботова), успостављање електронског потписа помоћу *cloud* технологије чиме ће се омогућити и електронско потписивање докумената са мобилног телефона и коначно укидање обавезе доношења уплатница као доказа о плаћању услуга јавне управе, имплементација електронске писарнице и електронске архиве, примена вештачке интелигенције, *blokchain*-а, сензора, робота и а самим тим и трансформација културе јавног сектора у културу иновација, увођење Личне карте градилишта која ће садржати обједињене податке о свим грађевинским радовима у граду и постављање различитих сензора за мерење и управљање расветом улица и тргова.

Мера 3: Примена концепта полицентричног раста и развоја града

Београд се постепено трансформише из града са изразитом моноцентричном структуром у град који има више центара. Он више није град у којем се у једном делу ради, на другом спава а на трећем излази. У протеклом периоду спроведени су пројекти у циљу осавремењивања попут реновирања Савског трга који уз реновирање Трга Славија, Трга Републике и изградње нове зграде Филхармоније треба да чини један од будуће четири тачке полицентричности Београда. Неки делови града тј. објекти попут Хиподрома, Београдског сајма, Ургентног центра захтевају измештање, јер се тренутно налазе на, иако атрактивним локацијама, истовремено и просторно ограниченим које им не дозвољавају искоришћење потпуног потенцијала и задовољење раста потреба за њиховим услугама.

Приоритетни циљ: Енергетска стабилност, ефикасност и развој инфраструктуре

На ефикасност сваке економије, и када се она посматра на нивоу неке урбане заједнице, енергетска компонента има велики утицај. Доступност, цена, скалабилност и стабилност преноса енергије, све су то врло важни фактори планирања, изградње и функционисања у великим урбаним заједницама. Привлачност Београда, као инвестиционе, пословне и животне дестинације јесте у широком портфолију избора енергетских извора, значајној енергетској независности од једног енергента или правца снабдевања, аутономној производњи и развијеној дистрибутивној мрежи свих врста енергије и одрживом односу према природном окружењу. Са друге стране, производња и потрошња великих количина енергената у сфери становања, саобраћаја, индустрије и урбаних активности становника, производи и значајне последице на животну средину подручја читавог града, па и шире. На тај начин је питање енергетског снабдевања снажно повезано са енергетском ефикасношћу, а тиме и са одрживошћу динамике развоја урбане заједнице. Зато се приоритети развоја града везују за енергетику, енергетску ефикасност и одрживост, као комплексни модел баланса дугорочних и краткорочних циљева развоја и начина живота.

Привреда Београда је кроз процес деиндустријализације значајно смањила енергетску интензивност, а самим тим и зависност раста од доступности енергије. С друге стране, концепт централног снабдевања топлотном енергијом и раст у сфери саобраћаја, тежиште енергетског развоја и оптимизације преусмерио је на друге изазове. У пресеку тих изазова је енергетска ефикасност.

Како би се остварила енергетска ефикасност и обезбедила енергетска стабилност, неопходно је улагати у енергетску инфраструктуру и тиме допринети остварењу циља бр. 7 одрживог развоја који гласи: „Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све“.

Мера 1: Унапређење енергетске инфраструктуре и енергетске ефикасности

Готово сви планови развоја ЈКП „Београдске електране“ су усмерени на повећање енергетске ефикасности рада. Глобални циљ, изражен и кроз Агенду 2030, Уједињених нација, је да се удвостручи енергетска ефикасност и употреба обновљивих извора енергије.

Док је у прошлости приоритет био на изградњи енергетске инфраструктуре, будућност ће приоритет преусмерити на енергетску ефикасност и са њом повезан развој инфраструктуре. Најзначајнији пројекат у сфери енергетске ефикасности на подручју Београда, а можда и Републике Србије, је преузимања топлотне енергије из ТЕНТ-А у систем даљинског грејања Београда. На основу овог пројекта ТЕНТ А постаје когенеративно постројење, подиже свој степен искоришћења, а смањиће се и штетне емисије на подручју централног градског подручја, док ће повећање расположиве топлотне енергије омогућити прикључења нових корисника под још повољнијим условима и тиме створити услове за нижу цену грејања. Овим пројектом ће се годишње штедети преко 40 милиона евра, при овој цени гаса, тако да ће се пројекат исплатити у року од пет година. Такође, како би се смањили губици у мрежи наставиће се изградња и рехабилитација топловодне мреже. На овај начин, ће бити омогућено додатно прикључење нових корисника на систем даљинског грејања, што доводи до унапређења енергетске ефикасности и на страни производње и потрошње, а ефекти на заштиту животне средине су посебно изражени кроз гашење индивидуалних котларница.

Како би се елиминисали штетни утицаји како на животну средину, тако и на климатске промене и исцрпљивање природних ресурса, а и допринело остварењу принципа одрживог развоја у урбаним срединама, Београд планира да као приоритет издвоји увођење коришћења обновљивих извора енергије, за шта постоје добре прилике у погледу коришћења биомасе, енергије ветра и делимично на основу коришћења термалне воде.

Мера 2: Коришћење отпада као енергента

Као посебно осетљив и издашан обновљиви извор енергије у великим урбаним структурама се показао комунални отпад. Као последњи бред одбране пред трајно изгубљеним енергетским вредностима које садржи отпад је његово спаљивање пре одлагања без обраде, тако да је одлагање готово минимално. Чак се након спаљивања добар део пепела може искористити као грађевински материјал, тако да и то може бити искоришћено.

Изградња спалионице на депонији у Винчи, требало би да доведе до тога да се 2/3 комуналног отпада третира на овај начин. Постројење за производњу енергије од отпада ће бити когенерацијско јер ће омогућити производњу како топлотне, тако и електричне енергије. С друге стране. Тиме ће напори за сепарацију отпада, на рециклажне, сагорљиве и остале, добити свој пуни смисао.

Пројекат ће имати позитиван утицај на емисије гасова са ефектом стаклене баште захваљујући производњи обновљиве енергије (производња електричне и топлотне енергије) и захваљујући поновном искоришћењу депонијског гаса са старих и нових депонија и довешће до годишњег смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште, што је еквивалентно употреби 112.670 путничких аутомобила годишње или 250.800 хектара шума.

Мера 3: Унапређење енергетске ефикасности у сфери становања и јавног осветљења

Зграде у Европи троше највише енергије, апсорбујући око 40% финалне енергије, док је то у Београду још више због разлике у енергетској ефикасности. Зато је стратешко опредељење да увећају издвајања за унапређење енергетске ефикасности становања.

Потребно је наставити и увећавати улагања средства у проширење обухвата грејања из централног топлводног система и гасне мреже, затим замену дотрајалих фасада, прозора на зградама, кровних површина итд, да би се станови прикључили на централно грејање. За постизање напретка у афери енергетске ефикасности креирани су и финансијски инструменти за подршку ефикаснијем коришћењу енергије. У Београду се налази преко 700.000 стамбених јединица, од којих чак 40% за индивидуално становање. Из тога се види да је потенцијал за унапређење енергетске ефикасности у зградарству огроман, као и пратећи ефекти у сфери заштите животне средине, пре свега загађења ваздуха.

Да би се унапредила ефикасност јавног функционалног осветљења, око 208.000 сијалица на територији града Београда, вршиће се замена постојећих новим и ефикаснијим изворима. Такође, све инсталације јавног декоративног осветљења које ће се изводити у предстојећем периоду у Београду ће у потпуности бити у складу са технолошким развојем ове области. У новим инсталацијама ће се примењивати искључиво најсавременији ЛЕД извори светлости.

Развојни приоритет: Одрживи раст и развој урбаног окружења

Ушће две велике реке, равничарско пространство, шумовити предели и умерено континентална клима, природни је потенцијал који Београд чини једном од најстаријих колевки цивилизације у Европи. Међутим, пораст индустријске производње и урбанизација довели су до нарушавања природног склада, занемаривања и уништавања природног богатства које поседујемо, што је последично довело до високе цене коју као становништво плаћамо.

Као највећи изазов са којим се Београд суочава издваја се урбанизација повезана са климатским променама. Изазов је да предвидимо какав и колики утицај утицај на природно окружење, његове чиниоце и екосистеме има раст становника, убрзана изградња инфраструктуре, економски развој, урбана мобилност и разноврсност активности привреде и грађана и да доносимо мере за ограничавање и ублажавање дејства на стање животне средине.

Београд ће, као и до сада, наставити да прописује мере и улаже у очување, унапређење и хармонију елемената животне средине, у складу са овлашћењима важеће регулативе.

У циљу и функцији одговорног планирања активности које ће допринети унапређењу стања животне средине, издвојиће се значајан буџет и активирати сарадња јавних институција са привредом и грађанима у циљу реализације пројеката који унапређују стање елемената животне средине. Град ће искористити све технолошке, организационе и културолошке иновације, размотриће се унапређења у организацији простора, саобраћаја и производње, наставиће се са улагањем у јавни превоз, реконструкције улица, јавно осветљење, повећање зелених површина, рециклажу, управљање комуналним отпадом и одвођење воде.

Свима ће бити пружена шанса и упућен позив да дају свој допринос здравијем и чистијем Београду. Партиципација и сарадња градских и државних управа, јавних предузећа, привреде, ђака, студената, пензионера и туриста је услов успеха на овом пољу.

Заштитом животне средине се залажемо за здравље Београђана и њихово опште благостање, а пре свега стварамо здраво окружење у коме ће живети наша деца. То су главни разлози одлуке да заштита животне средине буде један од стратешких приоритета дугорочног развоја Београда.

Напори које Град Београд у овој области улаже ће допринети остварењу циља 11. одрживог развоја и допринети да Београд буде инклузиван, безбедан, прилагодљив и одржив град.

Приоритетни циљ: Заштита и унапређење квалитета ваздуха

Ваздух у Београду је много загађенији него у руралним подручјима и већини других градова Србије, а његов квалитет је лошији и у поређењу са већином великих градова у Европи. При томе, квалитет ваздуха није лошији него пре десет година, што значи да спроводимо неке добре мере, али да и даље има много простора за побољшање као и велики број грешака и пропуста које је потребно отклонити.

Кључни извори загађења ваздуха везани су за начин на који задовољавамо потребе у сфери урбане мобилности, енергетике, комуналних и индустријских потреба, коришћења и рециклирања природних ресурса и материјалних добара. Велики је број извора загађења којима би требало управљати, регулисати и контролисати. Кључно је спречити даље загађење ваздуха, побољшати и унапредити његов квалитет и обезбедити стално праћење и информисање у циљу што ефикаснијег управљања овим сегментом заштите животне средине.

Спроводећи ове и друге активности, Град Београд има на уму циљ 13 Агенде 2030: „Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица“ као и циљ 15: „Одрживо управљати шумама, сузбити дезертификацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета“.

Мера 1: Смањење емисије гасова и других штетних утицаја стационарних извора

Индивидуална ложишта, топлане, термоелектране, транспорт и одлагање чврстог отпада су имали највеће учешће у загађењу ваздуха када се говори о стационарним изворима. Они представљају један од кључних проблема, поготово током грејне сезоне, када је емисија гасова драстично већа у односу на остатак године. Процењује се да 300.000 домаћинстава у Београду користи кућна ложишта за грејање при чему кључни проблем представљају врсте енергената који се користе, као што су угаљ, пелет, течна и чврста фосилна горива, често ниског квалитета. У складу са тиме, у наредном периоду, приоритет Града ће бити гасификација и прикључивање све већег броја индивидуалних потрошача на систем грејања путем природног гаса. Град ће се, између осталог, осврнути и на гашење, реконструкцију и смањење броја постојећих котларница.

Како је повезаност стварања топлотне енергије и загађења ваздуха један од највећих изазова, Београд у своју стратегију борбе укључује и изградњу топловода, смањење губитака у преносу топлоте и повећање енергетске ефикасности у свим објектима који се загревају чиме ће доћи до највећег заокрета у сфери еколошких ефеката производње топлоте за потребе грејања.

Мера 2: Смањење емисије гасова и других штетних утицаја мобилних извора

Укрштање међународних друмских коридора као и велика динамика кретања становника на подручју Београда су утицали на то да велики део загађења ваздуха долази управо из ових извора.

Јавни градски превоз, индивидуални превоз и транспортни саобраћај су три важне групације на које се треба обратити пажња приликом подизања нивоа еколошке подобности мобилних извора енергије. Обзиром на велику ангажованост аутобуског подсистема у транспорту становника у најужем градском језгру, претходних година смо били сведоци интензивних улагања и унапређења у овој области, а тај тренд ће се наставити и у наредном периоду. Због великог броја регистрованих приватних аутомобила старијих од 12 година и аутомобила без катализатора, Град ће се залагати да се уведу државне субвенције за подстицање куповине електричних возила, а са своје стране ће се пружати субвенције у виду повлашћених услова коришћења гаража, паркинга, уласка у зоне ужег центра града, доступности станица за пуњење батерија у возилима, и друго.

Завршетак свих пројеката везаних за метро и градску железницу ће у потпуности изменити функционисање јавног саобраћаја у Београду, а план је да се изградњом мостова, тунела и обилазница велики део транзитног саобраћаја измести из центра на ободу града.

Мера 3: Очување биодиверзитета, природних вредности и заштићених природних добара

Поред мера за очување квалитета ваздуха, неопходно је предузети и мере за његово побољшање, односно мере које ће омогућити да се вратимо на ниво квалитета који је био присутан пре деструктивних активности које се спроводе годинама уназад. Унапређење животне средине проширењем површине под шумама и зеленилом, директно утиче на квалитет ваздуха и смањење његовог загађења. У плану је интензивније улагање у ову област, покретање различитих пројеката и иницијатива као и план умрежавања институција и грађана на реализацији планова у специјализованим сегментима и подручјима Града, како би се максимално искористило природно богатство које је преостало и како би урбанизовани делови града, који тренутно само доприносе загађењу, били регулисани и претворени у градске оазе. Подмлађивање зеленог фонда је такође, неминовност која се мора спровести у наредним деценијама јер је старост доспела до фазе физиолошке зрелости већине стабала али и шумских комплекса. Планирана садња милион стабала је због изнетог значаја један од приоритетних пројеката развоја града.

Мера 4: Мониторинг и унапређење информисања о квалитету ваздуха

Секретаријат за заштиту животне средине већ спроводи редовне активности на контроли, систематизовању података и информисању грађана о стању загађења ваздуха и друге+их елемената животне средине. Резултати се достављају надлежним институцијама и непосредно се објављују на сајтовима. У наредном периоду у плану је унапређење овог процеса повећањем броја мерних станица и њиховом модернизацијом у циљу бољег извештања грађана и могућности брже реакције надлежних органа и прављења краткорочних и дугорочних планова. Поред тога, интензивираће се активности инспекцијског надзора, како би се спречило и смањило кршење правила које за последицу имају негативан утицај на квалитет ваздуха.

Важност ове мере лежи у томе да без адекватног праћења стања се не може говорити о благовременом предузимању мера заштите, али ни о оцени ефеката спроведених стратегија и мера на почетно стање.

Приоритетни циљ: Заштита и унапређење квалитета вода и водених токова

Београд на свом подручју има четири реке, преко 180 потока, и укупно 10 природних и вештачких језера. Иако је охрабрујућа чињеница да Град обилује овим природних ресурсом, она нам указује и на неопходност адекватног управљања снабдевањем и квалитетом ових водених токова, како би цео систем функционисао складно.

У претходном периоду израђен је детаљан план развоја водоводног и канализационог система за све градске општине – укупно 17 планова. Планови су резултат детаљне разраде општих поставки из *Стратешког плана развоја система водоснабдевања и канализације насеља на широј територији града Београда до 2025. године*. У плану су бројне иницијативе за унапређење заштите квалитета вода у свим њеним фазама коришћења и начинима употребе. Сада следи период спровођења усвојених планова. Одвојен је значајан буџет за реализацију пројеката који за крајњи циљ имају обезбеђење квалитетне воде свим грађанима, као и развијање система канализације, пречишћавања пре уливања у реке и бригу о свим мањим водотоковима на подручју Београда. У градским општинама Млденовац, Гроцка, Сопот снабдевање водом ће бити решено завршетком магистралног водовода који спаја насеља ових општина са изворима на Макишу.

До сада се о рекама, језерима и потоцима водило рачуна само када дође до изливања или других проблематичних ситуација. У наредном периоду ће се пракса променити. У плану је увођење и спровођење различитих мера и активности заштите водотокова и подземних вода од загађења проузрокованих испуштањем непречишћених вода из канализационих система. Пројекти су завршени, обезбеђена су средства, радови на највећем потројењу за пречишћавање отпадних вода у Великом селу су започети, а пројекти за преостала три велика постројења за пречишћавање отпадних вода се приводе крају.

У циљу праћења врсте и количина емисија загађујућих материја у воде, биће израђен и редовно ажуриран катастар водених објеката и регистар загађивача на територији Града Београда, што ће ефикасност управљања системом вода и водених токова Града подићи на значајно виши ниво.

Београд чини све како би обезбедио квалитетну воду за пиће за све своје грађане и адекватно пречишћавање отпадних вода у складу са циљем одрживог развоја б: „Обезбедити санитарне услове и приступ пићајој води за све“.

Мера 1: Стабилно снабдевање грађана квалитетном водом

У садашњем обухвату мреже и снабдевања, ЈКП БВК годишње се произведе преко 200 милиона кубних метара воде у пет производних погона: Макишу, Белим водама, Бановом брду, Бежанији и Винчи. Као изворишта воде за пиће користе се површинске и подземне воде. Површинске воде се захватају из Саве и Дунава, а подземне из 99 бунара са хоризонталним дреновима и 45 цевастих бунара.

У овом тренутку 20% становника уопште није спојено на централни водовод, док велики проценат нема довољно стабилно снабдевање водом. До краја посматраног развојног периода сви становници и привредни корисници ће бити снабдевени водом из водовода, одличног квалитета, из централног система водоснабдевања. Како би се обезбедио квалитет воде, сви неадекватни локални водоводи ће бити замењени централним, а постојећи системи у насељима на ободима града ће бити коришћени за снабдевање водиом за потребе пољопривреде и индустрије. Централни пројекат у сфери водоснабдевања је завршетак магистралног водовода Макиш-Малденовац.

У оквиру ЈКП „Београдски водовод и канализација“ и градског завода за јавно здравље се спроводе четири врсте контроле над квалитетом београдске воде, а све шеме и учесталост

контроле квалитета воде се усаглашавају са најстрожим стандардима и та пракса ће се и у будућности одржати и унапређивати у циљу снабдевања Београђана здравом и квалитетном водом.

Основни циљеви развоја и улагања у изградњу водоводног система на подручју Београда су везани за континуално снабдевање свих становника и пословних корисника на подручју Београда са довољним количинама пијаће воде која задовољава све стандарде квалитета.

Мера 2: Развој канализационе мреже и пречишћавања отпадних вода

Београд је једна од последњих метропола Европе која нема решено питање развоја канализационе мреже и пречишћавања отпадних вода. Кључни циљ развоја и улагања у наредним годинама је успостављање система канализације који је у складу са стандардима животне средине, и који третира искоришћене воде физичким, хемијским и биолошким процесима пре њиховог изливања у реке.

Пројекати развоја канализационе мреже ће се делом односити на изградњу потпуно нових капацитета, док су други везани за реконструкције постојећих и унапређење система колектора, како би се припремио систем за усмеравање свих прикупљених отпадних вода у постројења за пречишћавање.

Кључне активности у овој сфери су везане за изградњу четири постојења за пречишћавање отпадних вода.

Иако је ово питање примарно у надлежности Града, држава ће се укључити у његово регулисање обезбеђивањем значајног дела финансијских средстава за планиране пројекте.

Мера 3: Мониторинг и унапређење информисања о квалитету воде и водених токова

У циљу праћења нивоа загађења подземних и надземних вода као и њиховог квалитета у плану је израда катастра водених објеката и локалног регистра извора загађења на територији Града Београда. Контрола је неопходна како би се обезбедило поштовање свих прописа и адекватно спровођење активности заштите вода и водених токова од загађења. Како би се планови реализовали неопходно је обезбедити укљученост свих заинтересованих страна кроз ширење свести о важности очувања вода и адекватног управљања целокупним системом.

Приоритетни циљ: Заштита од буке

Велики број становника, различити спортски, културно-забавни и туристички догађаји, густа саобраћајна мрежа, доводе до повремених или сталних прекорачења утврђених граница буке. У претходном периоду су предузете различите мере и активности у борби са овим феноменом у циљу обезбеђивања пријатније и здравије животне средине, али многа критична места и понашање учесника у саобраћају, привреди и на улицама нису усклађени са усвојеним стандардима заштите од буке и њених штетних утицаја. На основу спроведеног акустичног зонирања, предложите се мере ублажавања појачаног дејства буке.

Градским правилима ће бити утврђене и строжије граничне вредности у зависности од доба дана, као и методе и учесталост контроле буке. Регулисање буке ће се применити у свим сферама живота и привреде који утичу на њихов настанак, као што су угоститељски објекти, саобраћај итд. Комунална и грађевинска инспекција, градски Секретаријат за саобраћај и Инспекција за заштиту животне средине ће бити надлежни за контролисање примене и спровођења дефинисаних мера.

Мера 1: Смањење нивоа буке

У циљу смањења нивоа буке Град у плану има увођење обавезне примене уређаја са мерачима буке и лимитаторима у угоститељским објектима, како би могли да се испрате нивои буке и предузму реакције у случају прекорачења дозвољених вредности.

Још један важан фактор ка коме ће се усмерити пажња је бука потекла од саобраћаја. Одговарајући органи ће прописати мере које ограничавају брзину кретања возила, усмеравају саобраћај на правце мање осетљиве на буку, као и превентивно делују у случају изградње нових саобраћајница. Поред тога део буџета ће бити усмерен и у изградњу звучних баријера.

Озелењавање је једна од активних и мултифункционалних мера заштите животне средине, па и у сфери заштите од буке.

Мера 2: Мониторинг и управљање нивоом буке

И у претходним годинама Секретаријат за заштиту животне средине је редовно спроводио праћење нивоа буке. Та пракса ће се наставити и у будућности. Кључно усмерење ће бити у превенцији настајања и прекорачења дозвољених граница буке. У складу са тим, мерење ће се спроводити на најмање 35 места у граду, без потребе поседовања налога и посебног надзора. На основу резултата прикупљених испитивањем, даваће се предлози мера за унапређење процеса управљања буком.

Мониторинг нивоа буке ће бити један од задатака комуналне милиције, која ће бити обучена, овлашћена и опремљена да делује у сфери заштите од буке.

Приоритетни циљ: Повећање ефикасности у управљању отпадом

Комунални отпад представља озбиљан ризик за животну средину Београда. Привредни раст, иако врло користан из много перспектива, повећава количину отпада који се генерише. Због тога је у наредном периоду потребно посветити значајна средства решавању феномена истовременог привредног развоја и угрожавања животне средине. Развијене европске земље су овај проблем решиле адекватним прикупљањем, сепарацијом, безбедним долагањем, поновним коришћењем отпада (рециклажа) или адекватним уништавањем (најчешће спаљивањем). У поређењу са земљама региона, продукција отпада у Београду није превелика, али је кључни проблем у Србији, низак удео сепарације и реклаже. Све изнете информације доводе до закључка да Београд мора да јача своје инфраструктурне и управљачке капацитете, као и цео процес манипулације отпадом, кроз повећање обухвата и ефикасности управљања отпадом, унапређења информисања о значају адекватног управљања отпадом, превенцијом његовог стварања и применом савремених технологија за његово поновно коришћење или одговорно уништавање.

Од уочених негативних аспеката процеса управљања отпадом издваја се и чињеница да се комерцијални отпад одлаже на исти начин и транспортује истим каналима као и комунални отпад из домаћинства. Поред тога, на територији ужег градског подручја постоји само једна депонија, у Винчи, која је у употреби преко 30 година. Иако спада у једну од највећих депонија у Европи, она је потпуно небезбедна и са мноштвом негативних ефеката на животну средину. Почев од тога да нема бочне и подне облоге, да није опремљена опремом за сакупљање гаса или третман оцедних вода, и да је достигла свој максимални капацитет искоришћености, очигледно, депонија у Винчи је кључни фактор унапређења управљања отпадом на територији Београда. С друге стране, проблеми недовољног рециклирања, а након стварања услова, и одговорног уништавања отпада спаљивањем се неће ефикасно решити без унапређења у сфери сепарације отпада у фази одлагања.

У циљу формирања здравије и чистије животне средине, потребно је унапредити систем управљања отпадом у сфери стварања, прикупљања, транспортовања, рециклирања, инсинерације (спаљивања) и трајног одлагања.

Мера 1: Повећање обухвата и ефикасности управљања отпадом

Депоније су један од највећих изазова, са којима се Град мора суочити у оквиру овог сегмента заштите животне средине. Изградња и проширење депоније у Винчи, санација постојећих депонија, као и контрола тзв. дивљих депонија су неке од планираних активности у годинама које следе. Остварењу плана повећања и проширења активности управљања отпадом иде у прилог чињеница да је на територији Београда до сада регистровано преко 90 привредних друштава за делатност у сфери управљања отпадом и да се њихов број увећава. Јавља се и све већи број оператера у овој сфери који обављају и операције извоза отпада, тако да се јавља свест о комерцијалним ефектима рада у овој области.

Рационалним комбиновањем подстицајних и казних мера у сфери управљања отпадом, у комбинацији са претходно поменутих активностима, очекује се значајан напредак у наредном периоду.

Мера 2: Унапређење управљања и информисања о значају адекватног управљања отпадом

Последњих година се успоставља систем евиденције и праћења одложеног отпада. Донесена је регулатива, успостављене су националне институције, а Београд као град са најразвијенијом администрацијом у овој области предњачи. Међутим, да би спроведене мере имале ефекта потребно је успоставити ауторитет за њихово спровођење, тј. осигурати ефикаснији рад

инспекцијских служби. Поред тога, важно је проширити свест грађана о важности адекватног управљања отпадом, како би се и они активно укључили и повећали успешност и крајње резултате.

Приоритетни циљ: Развој циркуларне економије

У последњих неколико деценија се уочава пракса све веће потрошње природних, посебно необновљивих ресурса, која води бројним климатским и економским проблемима. Свакодневни раст броја људи на планети и повећана енергетска и материјална потрошња ограничавају могућност задовољења ових потреба код свих становника. У стратегији борбе са овим изазовом наводи се прелазак са линеарне на кружну, циркуларну економију. Београд у свом плану за дугорочну одрживост и стабилан раст за овај феномен одваја посебно место. Нагласак ће бити на економији знања, тј. производима који у своју вредност уграђују више знања него материјала, на дизајну производа који имају дуги рок коришћења, вишеструке функције коришћења, и могућност друге намене и потпуног рециклирања.

У првој фази развоја циркуларне економије, нагласак ће бити на сепарацији и рециклажи, као кључним активностима које се морају спроводити и постати део свакодневнице. За успешно спровођење ове стратегије Град ће донети и адекватне мере и подстицаје за производњу трајнијих и производа од потпуно рециклабилних материјала и пружиће подршку одржавању зграда, асфалта, мостова уместо њиховог рушења и поновне градње. Уместо улагања у повећање капацитета за одношење смећа, спаљивање и одлагање, средства из буџета ће се утрошити да се подстакну предузетници, пољопривреда, индустрија и трговина да производе и троше производе и услуге који поштују принципе циркуларне економије и урбане одрживости.

Едукација и подизање свести о значају оваквог приступа ће заузети важно место у остварењу овог циља, јер она делује на поступке становништва много јаче од регулативе и искуства које се стиче након сагледавања лоших последица. Град има институцију која би се примарно бавила свим активностима везаним за циркуларну економију, али ће у наредном периоду подршка бити пружена свим другим институцијама и привреди да би деловали у том правцу.

У складу са циљем 12. одрживог развоја: „Обезбедити одрживе облике потрошње и производње“, развој циркуларне економије може бити одговор на новонастале потребе у којем се одговорно управља отпадом и ресурсима.

Мера 1: Повећање стопе сепарације отпада

Предлог будућег система сепарације за Београд подразумева у првој фази два тока комуналног отпада, али томе се неће стати, све док се не достигне ниво најразвијенијих градова Европе и света, у којима је сепарација и рециклажа основна свакодневна активност и део културе. Поред тога у наредних неколико година планира се удвостручење броја „зелених острва“. Како би се сепарација ефикасно спровела, контејнери не смеју бити претрпани, а у циљу превенције, одређена средства ће се уложити и у повећање транспортних капацитета. Управљање отпадом је посао сваког члана заједнице, а започиње сепарацијом. Због тога ће Град успоставити иницијативу едукације и промене понашања и навика грађана по питању одлагања и примарног одвајања отпада.

Мера 2: Повећање стопе рециклаже отпада

Рециклажа се у Београду развија већ деценијама, али није достигла ни приближан ниво оном који одговара потребама, нити резултатима које су постигле најразвијеније земље. Унапређивање овог приступа ће се у будућности одвијати динамичније. Применом различитих иницијатива рециклажа ће добити своје место у процесу дизајна сваког производа, али и животног циклуса у току његовог коришћења. Град мора створити жељу и прилику да грађани и привреда рециклирају свој отпад.

ЈКП „Градска чистоћа“ Београд је већ кренула у реализацију пројекта успостављања одвојених токова отпада, тзв. „зелених острва и рециклажних дворишта“, при чему је у плану отварање укупно 6 оваквих постројења. Да бисмо достигли најразвијеније земље у овој области, потребно је

да се изгради инфраструктура, токови и капацитети рециклаже, у оквиру чега су веома значајне дефинисане трансфер станице. На крају, Београд ће покренути иницијативе и едукацију грађана које ће допринети њиховом прихватању ове навике и њено увођење у свакодневне активности.

Мера 3: Подстицање производње и куповине производа и услуга који су у складу са захтевима циркуларне економије

Град ће подстицати дизајнирање производа са више функција, са променљивим функционалностима у току животног века, са могућностима коришћења заједничке енергетске платформе, како би њихова искоришћеност била максимална. Подстицаји ће бити дистрибуирани кроз подршку у сфери предузетништва, урбаних решења, енергетске ефикасности, коришћења простора и урбане мобилности. Производи који су у складу са захтевима циркуларне економије треба да добију ознаке циркуларне подобности, да би као такви били препознатљиви и субвенционисани, или код произвођача или код потрошача.

Едукацијом, широком популаризацијом циркуларности производа и стварањем еколошких имиџа неких врста производа, Град ће ширити свест о користима циркуларне економије за животну средину.

Мера 4: Подстицање примене циркуларне економије у сектору урбанизма и изградње

Инвестиције и изградња имају највећи позитиван утицај на привредни развој, а са друге стране не морају имати негативан утицај на животну средину, односно количину отпада која се у том процесу генерише, ако се поштују принципи циркуларне економије. Град ће промовисати и подржавати урбанистичко планирање које је усклађено са начелима циркуларне економије и зонирање градње у складу са скраћивањем материјалних токова између учесника у репродукционом ланцу. У плану је и усвајање стандарда циркуларне градње и спровођење контроле њиховог поштовања. Од кључног значаја је што више смањити одлагање ствари и материјала, односно стварање отпада, па ће у складу са тим различитим иницијативама Београд стимулисати поновну употребу опреме, намештаја и грађевинског отпада у почетној фази градње или завршној фази опремања изграђеног објекта.

Повезаност развојних приоритета са најважнијим ЕУ документима

Као што се може видети из табеле у наставку, наведени развојни приоритети града Београда су препознати како у Циљевима одрживог развоја – Агенди 2030²⁴ тако и у оквиру преговарачких поглавља о приступању ЕУ. Имајући у виду да је један од стратешких циљева Републике Србије да постане држава чланица ЕУ, приликом идентификовања приоритетних циљева водило се рачуна да они буду у складу са актуелним процесом европских интеграција и усаглашавању са европским тековинама у овим областима. Без обзира да ли се ради о улагањима у инфраструктуру, приближавању стандардима ЕУ када је у питању животна средина или стварање паметног града, уважавале су смернице и правила локалног економског развоја која је поставила ЕУ у својим развојним политикама, директивама и циљевима.

Поред преговарачких поглавља, у зависности од теме, уважаване су и покренуте иницијативе и споразуми које је Република Србија потписала тј. у којима је прихватила учешће. Једна од таквих је управо у области животне средине, Зелена агенда²⁵ која у свом Акционом плану²⁶ садржи активности и обавезе да одрживи развој, ефикасност ресурса, заштиту природе и климатске акције ставе у центар свих економских активности и ускладе са циљевима ЕУ. Акциони план за Западни Балкан има 58 тачака и усвојен је за период до 2030. године, обухвата и одређивање цена угљеника, планове за постепено избацивање угља, контролу загађења и заштиту животне средине. Акциони план је припремљен годину дана након потписивања Софијске декларације²⁷ 2020. године која је као своју мисију истакла да се потписнице обавезују да ће заједно са ЕУ радити на циљу до 2050. године о континенту без емисија угљеника кроз увођење строге климатске политике и реформисање енергетских и транспортних сектора.

План обухвата и активности које ће допринети креирању паметног града какав Београд жели да буде, пре свега у области транспорта, потрошње воде, одлагања смећа и сл. Примена информационих технологија ради ефикаснијег функционисања урбаних средина и подизања квалитета живота у њима је и мера у оквиру усвојене Стратегије развоја вештачке интелигенције Републике Србије²⁸. Креирање паметних градова је препозната као једна од области значајних за живот и економију уз велики потенцијал примене вештачке интелигенције. Република Србија жели да постане и део Европског истраживачког простора²⁹ који покрива питања политике истраживања и иновација. Управо је Европска комисија у свом извештају о напретку за Србију³⁰ за 2021. годину напоменула да треба да се настави са инвестицијама у истраживање и развој.

Европска унија, када је саобраћај у питању, има заједничка правила за техничке и безбедносне стандарде, безбедност, социјалне стандарде, државну помоћ и либерализацију тржишта у друмском саобраћају, железници, унутрашњим пловним путевима, комбинованом транспорту, ваздухопловству и поморском саобраћају. Циљ транспортне политике ЕУ је побољшање функционисања њеног унутрашњег тржишта обезбеђивањем сигурности, делотворности, доступности и квалитета транспортних услуга, заштите интереса корисника услуга и заштита животне средине. У извештају о напретку Србије за 2021. годину, ЕУ оцењује да Србија има добар ниво припремљености у овој области, а план развоја Београда ће у том погледу пружити врло значајан допринос. Транспортна политика ЕУ има за циљ да обезбеди ефикасна, безбедна

²⁴ <https://sdgs.un.org/2030agenda>

²⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

²⁶ <https://www.rcc.int/docs/596/action-plan-for-the-implementation-of-the-sofia-declaration-on-the-green-agenda-for-the-western-balkans-2021-2030>

²⁷ <https://www.rcc.int/docs/546/sofia-declaration-on-the-green-agenda-for-the-western-balkans-rn>

²⁸ <https://www.srbija.gov.rs/tekst/437277>

²⁹ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/era_en

³⁰ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/serbia-report-2021_en

и еколошки прихватљива решења за мобилност и да створи услове за конкурентну индустрију која ствара раст и радна места.

Активности у оквиру Плана развоја Града Београда су усклађене са ЕУ Стратегијом за одрживу и паметну мобилност која је усвојена 2020. године са пројектованим циљевима све до 2050. године.

Када је одрживи урбани развој у питању, ЕУ је донела већи број јавних политика, повеља и декларација којим се утврђује оквир у овој области. Последњи у низу усвојених докумената је Урбана агенда ЕУ³¹ – Амстердамски пакт из 2016. године који одређује 12 приоритетних тема урбаног развоја за државе чланице: Радна места и вештине у локалној економији; Урбано сиромаштво; Становање; Инклузија миграната и избеглица; Одрживо коришћење земљишта и природно заснована решења; Циркуларна економија; Прилагођавање на климатске промене; Енергетска транзиција; Урбана мобилност; Квалитет ваздуха; Дигитална транзиција; Иновативне и одговорне јавне набавке. Све ове теме су садржане и у оквиру приоритетних циља и одређених мера у Плану развоја Града Београда.

³¹ <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda-eu/what-urban-agenda-eu.html>

Табела 5 Веза приоритета и циљева развоја града Београда са циљевима и под циљевима одрживог развоја (Агенда 2030) и преговарачким поглављима са ЕУ

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД		
I. Економски просперитет и благостање		
	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
1. Конкурентна и иновативна економија заснована на знању	<p>Циљ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8.1 Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима, а у најнеразвијенијим земљама одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7 одсто годишње. • 8.2 Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација, између осталог и фокусирајући се на радно интензивне и високо профитабилне секторе. • 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. • 8.4 Прогресивно унапредити, до краја 2030. г., глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст развоји од деградације животне средине у складу са 10-годишњим оквиром програма који се односе на одрживу потрошњу и производњу, уз водећу улогу развијених земаља. • 8.5 До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности. <p>Циљ 9: Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност</p> <ul style="list-style-type: none"> • 9.5 Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете индустријских сектора у свим земљама, а посебно у земљама у развоју, што подразумева да се, до краја 2030, подстичу иновације и да се број запослених у области истраживања и развоја на милион људи знатно повећа, као и да се повећа јавна и приватна потрошња на истраживање и развој. • 9.а Олакшати развој одрживе и прилагодљиве инфраструктуре у земљама у развоју кроз унапређивање финансијске, технолошке и техничке подршке афричким земљама, најнеразвијенијим земљама, земљама у развоју које немају излаз на море и малим острвским државама у развоју. • 9.6 Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација у земљама у развоју, између осталог и тако што ће се обезбедити погодно окружење у погледу политика за, уз остало, индустријску диверсификацију и додавање вредности добрима. 	
1.1. Развој економије засноване на знању са високом додатном вредношћу	<p>Циљ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8.2 Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација, између осталог и фокусирајући се на радно интензивне и високо профитабилне секторе. <p>Циљ 9: Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност</p> <ul style="list-style-type: none"> • 9.5 Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете индустријских сектора у свим земљама, а посебно у земљама у развоју, што подразумева да се, до краја 2030, подстичу иновације и да се број запослених у области истраживања и развоја на милион људи знатно повећа, као и да се повећа јавна и приватна потрошња на истраживање и развој. • 9.6 Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација у земљама у развоју, између осталог и тако што ће се обезбедити погодно окружење у погледу политика за, уз остало, индустријску диверсификацију и додавање вредности 	

	добрима.	
1.2. Конкурентна и отворена привреда	<p>Циљ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.9 До краја 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе. <p>Циљ 12. Обезбедити одрживе облике потрошње и производње</p> <ul style="list-style-type: none"> 12.6 Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе. 	
1.3. Развој креативне индустрије	<p>Циљ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. 	
1.4. Развој предузетништва и МСПП	<p>Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.4 До краја 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво. <p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. 	Преговарачко поглавље 20: Предузетништво и индустријска политика

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

I. Економски просперитет и благостање

	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
2. Динамична инвестициона активност у сфери јавних и привредних инвестиција	<p>Циљ 17. Учврстити глобално партнерство за одрживи развој</p> <ul style="list-style-type: none"> 17.1 Појачати мобилизацију домаћих ресурса, између осталог и преко међународне подршке за земље у развоју, како би се унапредили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода. 17.4 Помоћи земљама у развоју да постигну дугорочну одрживост дугова кроз координисане политике усмерене ка очувању начина за финансирање дугова, отпис дугова и реструктурирање дугова на примерен начин и бавити се спољним дуговима високо задужених сиромашних земаља како би се умањиле дужничке невоље. 17.13 Унапредити глобалну макроекономску стабилност, између осталог и кроз координацију политика, односно кохерентност политика. 17.14 Унапредити кохерентност политика за потребе одрживог развоја. 17.15 Поштовати област и вођство политика сваке земље како би се успоставиле и примењивале политике усмерене ка искорењивању сиромаштва и постизању одрживог развоја. 	Преговарачко поглавље 8: Политика конкуренције

2.1. Стабилна финансијска позиција Града, Општина, јавних и јавно комуналних предузећа	<p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристojних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. 8.10 Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све. <p>Циљ 17. Учврстити глобално партнерство за одрживи развој</p> <ul style="list-style-type: none"> 17.1 Појачати мобилизацију домаћих ресурса, између осталог и преко међународне подршке за земље у развоју, како би се унапредили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода 	
2.2. Јавне инвестиције у циљу подизања квалитета јавних услуга грађанима и привреди	<p>Циљ 17. Учврстити глобално партнерство за одрживи развој</p> <ul style="list-style-type: none"> 17.17 Подржати и промовисати делотворна јавна и јавно-приватна партнерства, односно партнерства цивилног друштва, градећи их на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства. 	Преговарачко поглавље 8: Политика конкуренције
2.3. Повољан инвестициони амбијент за домаће и стране улагаче	<p>Циљ 10. Смањити неједнакост између и унутар држава</p> <ul style="list-style-type: none"> 10.5 Унапредити прописе и надзор глобалних финансијских тржишта и институција те појачати примену тих прописа. 10.6 Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове, па и директне стране инвестиције, за државе у којима постоји највећа потреба, а посебно за најнеразвијеније земље, афричке земље, мале острвске државе у развоју и земље у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим националним плановима и програмима. 10.6 Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове, па и директне стране инвестиције, за државе у којима постоји највећа потреба, а посебно за најнеразвијеније земље, афричке земље, мале острвске државе у развоју и земље у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим националним плановима и програмима. <p>Циљ 17. Учврстити глобално партнерство за одрживи развој</p> <ul style="list-style-type: none"> 17.2 Развијене земље треба у потпуности да примене своје званичне обавезе у вези са развојном помоћи, између осталог, да дају 0,7 одсто бруто националног дохотка у програме званичне развојне помоћи за земље у развоју, од чега 0,15 до 0,20 одсто треба обезбедити за најнеразвијеније земље. 17.3 Мобилисати додатна финансијска средства из вишеструких извора за потребе земаља у развоју. 17.4 Помоћи земаљама у развоју да постигну дугорочну одрживост дугова кроз координисане политике усмерене ка очувању начина за финансирање дугова, отпис дугова и реструктурирање дугова на примерен начин и бавити се спољним дуговима високо задужених сиромашних земаља како би се умањиле дужничке невоље. 17.16 Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено вишестраним партнерствима која мобилишу и деле знања, стручност, технологију и финансијска средства, како бисе пружила подршка за постизање циљева одрживог развоја у свим земаљама, а посебно у земаљама у развоју. 	Преговарачко поглавље 8: Политика конкуренције

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

I. Економски просперитет и благостање

Агенда 2030

Преговарачко поглавље ЕУ

3. Развој тржишта рада у функцији раста стандарда становништва и конкурентности привреде		
3.1. Унапређење економске структуре становништва	<p>Циљ 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5.4 Препознати и вредновати неплаћено старање и рад у домаћинству кроз обезбеђивање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите те кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на начин који прикладан у одговарајућој држави. • 5.5 Осигурати да жене у потпуности и делотворно учествују и имају једнаке могућности да учествују у руковођењу на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу. • 5.а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима. • 5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационе и комуникационе технологије, ради промовисања оснаживања жена. • 5.ц Усвојити и оснажити добре политике и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживања свих жена и девојчица на свим нивоима. <p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8.2 Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација, између осталог и фокусирајући се на радно интензивне и високо профитабилне секторе. • 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. • 8.5 До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности. • 8.8 Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике, укључујући раднике мигранте, а посебно жене мигранте, и оне који раде опасне послове. • 8.9 До краја 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе. • 8.10 Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све. 	Преговарачко поглавље 19: Социјална политика и запошљавање
3.2. Образовни систем и образовна структура усклађени са потребама привреде и јавног сектора	<p>Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4.1 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки заврше бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и делотворним исходима учења. • 4.2 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, кризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање. • 4.3 До краја 2030. обезбедити једнаку доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања, укључујући универзитетско, за све жене и мушкарце. • 4.4 До краја 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво. • 4.5 До краја 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручним обукама за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, староседелачко становништво и децу у рањивим ситуацијама. 	Преговарачко поглавље 26: образовање и култура

	<ul style="list-style-type: none"> 4.6 До краја 2030. обезбедити да сви млади и знатан број одраслих (и мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост. 4.7 До краја 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне да се унапреди одрживи развој, између осталог и путем едукације за одрживи развој и одрживе стилове живота, људска права, родну равноправност, као и за промовисање културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју. 4.a Изградити и побољшати образовне објекте који су прилагођени деци, особама са инвалидитетом и родним разликама, те обезбедити безбедна, ненасилна, инклузивна и делотворна окружења за учење за све. 	
3.3. Подршка запошљавању теже запошљивих категорија становника	<p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.5 До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности. <p>Циљ 10. Смањити неједнакост између и унутар држава</p> <ul style="list-style-type: none"> 10.2 До краја 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидност, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски односно неки други статус. 	Преговарачко поглавље 19: Социјална политика и запошљавање

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

II. Друштвена једнакост и отвореност

	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
4. Унапређење друштвене кохезије, отворености и једнакости		
4.1. Унапређење демографске структуре становништва	<p>Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.1 До краја 2030. смањити глобалну стопу смртности код мајки на мање од 70 на 100.000 живорођења. 3.2 До краја 2030. окончати смртне случајеве који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од 5 година. 3.7 До краја 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту (између осталог и услугама за планирање породице, информисање и образовање), као и интегрисање питања репродуктивног здравља у националне стратегије и програме. <p>Циљ 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојчице</p> <ul style="list-style-type: none"> 5.1 Окончати свуда и све облике дискриминације против жена и девојчица. 5.2 Елиминисати све облике насиља над женама и девојчицама у јавној и приватној сфери, укључујући трговину људима, односно сексуалну експлоатацију и друге облике експлоатације. 5.3 Елиминисати све штетне праксе као што су дечији, рани и насилни бракови и обрезивање женских гениталија. 5.4 Препознати и вредновати неплаћено старање и рад у домаћинству кроз обезбеђивање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите те кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на начин који прикладан у одговарајућој држави. 5.5 Осигурати да жене у потпуности и делотворно учествују и имају једнаке могућности да учествују у руковођењу на свим нивоима 	

	<p>доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5.6 Осигурати универзалну доступност полног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу са „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју“ и „Пекиншком платформом за акцију“, односно са документима који су настали као резултат њихових аналитичких конференција. • 5.а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима. • 5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационе и комуникационе технологије, ради промовисања оснаживања жена. • 5.ц Усвојити и оснажити добре политике и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживања свих жена и девојчица на свим нивоима. 	
<p>4.2. Социјална заштита, сигурност и равноправност</p>	<p>Циљ 1. Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1.1 До краја 2030. свуда и за све људе искоренити екстремно сиромаштво (екстремно сиромашни су људи који живе са мање од 1,25 долара на дан). • 1.2 До краја 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва (према националним дефиницијама сиромаштва). • 1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до краја 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих. • 1.4 До краја 2030. осигурати да сви мушкараци и жене, а посебно сиромашни и рањиви, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наследству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање. • 1.5 До краја 2030. изградити систем који ће повећати отпорност сиромашних и оних у рањивим ситуацијама те смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и/или еколошких катастрофа. • 1.а Осигурати значајну мобилизацију ресурса из различитих извора, између осталог и кроз повећану развојну сарадњу, како би се обезбедила адекватна и предвидљива средства за земље у развоју, посебно за оне најнеразвијеније, у смислу спровођења програма и политика за окончање свих облика сиромаштва. • 1.б Креирати јасне оквире политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама које промовишу борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва. <p>Циљ 10. Смањити неједнакост између и унутар држава</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10.1 До краја 2030. прогресивно постићи и одржати раст дохотка доњих 40 одсто становништва по стопи вишој од националног просека. • 10.2 До краја 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидност, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски односно неки други статус. • 10.3 Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакости у исходима, између осталог и тако што ће се елиминисати дискриминаторски закони, политике и праксе и што ће се, у том погледу, промовисати прикладно законодавство, политике и активности. • 10.4 Усвојити политике, посебно фискалну политику и политике у области плата и социјалне заштите, и прогресивно постићи већу равноправност. <p>Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим</p> <ul style="list-style-type: none"> • 11.1 До краја 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и јефтиним смештају и основним услугама те унапредити услове у нехигијенским насељима. • 11.5 До краја 2030. значајно смањити број смртних случајева и број угрожених људи те знатно смањити економске губитке 	<p>Преговарачко поглавље 19: Социјална политика и запошљавање</p>

	до којих доводе елементарне непогоде, између осталог и оне повезане са водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у рањивим ситуацијама.	
4.3. Град без баријера	<p>Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.5 До краја 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручним обукама за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, староседелачко становништво и децу у рањивим ситуацијама. 4.а Изградити и побољшати образовне објекте који су прилагођени деци, особама са инвалидитетом и родним разликама, те обезбедити безбедна, ненасилна, инклузивна и делотворна окружења за учење за све. <p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.5 До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности. <p>Циљ 10. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 10.2 До краја 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидност, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски односно неки други статус. <p>Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим</p> <ul style="list-style-type: none"> 11.2 До краја 2030. омогућити приступ безбедним, јефтиним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбедност на путевима, пре свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица. 11.7 До краја 2030. омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом. 	
4.4. Град за младе	<p>Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.4 До краја 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво. 4.6 До краја 2030. обезбедити да сви млади и знатан број одраслих (и мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост. <p>Циљ 8. Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 8.5 До краја 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности. 	
4.5. Друштвена инклузија и партиципација	<p>Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим</p> <ul style="list-style-type: none"> 11.3 До краја 2030. у свим земљама унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање људских насеља и за управљање њима. <p>Циљ 16. Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима</p> <ul style="list-style-type: none"> 16.7 Осигурати одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима. 	

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

II. Друштvena једнакост и отвореност

	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
5. Развој социјалне инфраструктуре		
5.1. Изградња, опремање и снабдевање установа за пружање социјалне заштите	<p>Циљ 1. Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1 До краја 2030. свуда и за све људе искоренити екстремно сиромаштво (екстремно сиромашни су људи који живе са мање од 1,25 долара на дан). 1.2 До краја 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва (према националним дефиницијама сиромаштва). 1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до краја 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих. 1.4 До краја 2030. осигурати да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и рањиви, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђу, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање. 1.5 До краја 2030. изградити систем који ће повећати отпорност сиромашних и оних у рањивим ситуацијама те смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и/или еколошких катастрофа. 	Преговарачко поглавље 19: Социјална политика и запошљавање
5.2. Изградња, опремање и унапређење услова рада образовних установа	<p>Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.1 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки заврше бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и делотворним исходима учења. 4.2 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање. 4.3 До краја 2030. обезбедити једнаку доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања, укључујући универзитетско, за све жене и мушкарце. 4.4 До краја 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво. 4.5 До краја 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручним обукама за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, староседелачко становништво и децу у рањивим ситуацијама. 4.6 До краја 2030. обезбедити да сви млади и знатан број одраслих (и мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост. 4.7 До краја 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне да се унапреди одрживи развој, између осталог и путем едукације за одрживи развој и одрживе стилове живота, људска права, родну равноправност, као и за промовисање културе мира и ненасилја, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју. 4.а Изградити и побољшати образовне објекте који су прилагођени деци, особама са инвалидитетом и родним разликама, те обезбедити безбедна, ненасилна, инклузивна и делотворна окружења за учење за све. 4.ц До краја 2030. знатно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и кроз међународну сарадњу за обуку учитеља у земљама у развоју, посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју. 	Преговарачко поглавље 26 – образовање и култура
5.3. Брига о јавном здрављу и институцијама здравствене заштите	<p>Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.1 До краја 2030. смањити глобалну стопу смртности код мајки на мање од 70 на 100.000 живорођења. 3.2 До краја 2030. окончати смртне случајеве који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од 5 година. 	Преговарачко поглавље 28:

	<ul style="list-style-type: none"> • 3.3 До краја 2030. окончати епидемије АИДС-а, туберкулозе, маларије и занемарених тропских болести и наставити борбу против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести. • 3.4 До краја 2030. смањити за једну трећину број превремених смртних случајева од незаразних болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање. • 3.5 Појачати превенцију злоупотребе супстанци и лечење последица такве злоупотребе, што обухвата и злоупотребу опојних дрога и штетну употребу алкохола. • 3.7 До краја 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту (између осталог и услугама за планирање породице, информисање и образовање), као и интегрисање питања репродуктивног здравља у националне стратегије и програме. • 3.8 Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних услуга из области здравствене заштите и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и јефтних основних лекова и вакцина за све. • 3.9 До краја 2030. битно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија, односно од загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта. • 3.6 Подржати истраживања и развој вакцина и лекова за заразне и незаразне болести које примарно погађају земље у развоју, обезбедити доступност јефтних основних лекова и вакцина (у складу са „Декларацијом из Дохе о Споразуму о трговинским аспектима права интелектуалне својине (ТРИПС) и јавном здрављу“, којом се потврђује право земаља у развоју да у потпуности користе одредбе „Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине“ које се односе на флексибилност у погледу заштите јавног здравља) и, посебно, обезбеђивати универзалну доступност лекова. • 3.ц Значајно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника у земаљама у развоју, посебно у најнеразвијенијим земаљама и малим острвским државама у развоју. • 3.д Ојачати капацитете свих земаља, а посебно земаља у развоју, за рано упозоравање, смањивање ризика и управљање националним и глобалним здравственим ризицима. 	Заштита потрошача и заштита здравља
5.4. Социјално становање		

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

II. Друштвена једнакост и отвореност

	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
6. Развој урбане заједнице на начелима културе, креативности, слободе и здравих стилова живота		
6.1. Развој културе, заштита споменика културе и културних традиција	Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим <ul style="list-style-type: none"> • 11.4 Појачати напоре да се заштити и обезбеди светска културна и природна баштина. 	Преговарачко поглавље 26 – Образовање и култура
6.2. Београд као престоница креативне индустрије региона	Циљ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све <ul style="list-style-type: none"> • 8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих 	

	предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама.	
6.3. Подршка здравим стилевима живота становника	<p>Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.4 До краја 2030. смањити за једну трећину број превремених смртних случајева од незаразних болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање. 3.5 Појачати превенцију злоупотребе супстанци и лечење последица такве злоупотребе, што обухвата и злоупотребу опојних дрога и штетну употребу алкохола. 3.9 До краја 2030. битно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија, односно од загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта. 	Преговарачко поглавље 28: Заштита потрошача и заштита здравља
6.4. Спорт за све и све за спорт		

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД		
III. Урбани развој и одрживост		
	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
7. Саобраћај по мери човека		Преговарачко поглавље 14: Транспортна политика
7.1. Одрживи развој у сфери јавног и приватног саобраћаја- одржива урбана мобилност		
7.2. Развој логистике и логистичких ланаца у функцији подршке привреди		
7.3. Саобраћајна безбедност за све	<p>Циљ 3. Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.6 До краја 2020. на глобалном нивоу преполовити број смртних случајева и повреда до којих долази у саобраћајним несрећама. <p>Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим</p> <ul style="list-style-type: none"> 11.2 До краја 2030. омогућити приступ безбедним, јефтиним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбедност на путевима, пре свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица. 	

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД

III. Урбани развој и одрживост

	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
8. Развој урбане инфраструктуре и комуналних услуга		
8.1. Изградња и одржавање урбане инфраструктуре	<p>Циљ 9. Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност</p> <ul style="list-style-type: none"> • 9.1 Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру, укључујући регионалну и међуграничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на јефтиним и једнаком приступу за све. 	
8.2. Развој обухвата и квалитета комуналних услуга	<p>Циљ 6. Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6.1 До краја 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и јефтиној пијаћој води за све. • 6.2 До краја 2030. постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и девојчица, односно оних у рањивим ситуацијама. • 6.3 До краја 2030. унапредити квалитет воде тако што ће се смањити загађење, елиминисати расипање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених отпадних вода и знатно повећати рециклирање и безбедну поновну употреба на глобалном нивоу. • 6.4 До краја 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и осигурати одрживу експлоатацију воде и снабдевање водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањило број људи који се суочавају са несташицом воде. • 6.5 До краја 2030. применити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, између осталог и кроз прекограничну сарадњу, ако је то потребно. • 6.а До краја 2030. проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за воду и санитарне услове, укључујући прикупљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде. • 6.б Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водом и санитарним условима. 	
8.3. Енергетска стабилност и инфраструктура	<p>Циљ 7. Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7.1 До краја 2030. осигурати универзални приступ јефтиним, поузданим и модерним енергетским услугама. • 7.2 До краја 2030. повећати одрживост удела обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу. • 7.3 До краја 2030. удвостручити глобалну стопу унапређења енергетске ефикасности. • 7.а До краја 2030. унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива, и промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије. • 7.б До краја 2030. проширити инфраструктуру и унапредити технологију за снабдевање свих корисника услугама модерне и одрживе енергије у земљама у развоју, а посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју. 	Преговарачко поглавље 15: Енергетика

8.4. Паметан град (Smart City)		
8.5. Полицетричност као принцип приближавања урбаних услуга становницима и привреди		

КОМФОРАН, КОНКУРЕНТАН, СИГУРАН, ОТВОРЕН И ОДРЖИВ ГРАД		
III. Урбани развој и одрживост		
	Агенда 2030	Преговарачко поглавље ЕУ
9. Одрживи раст и развој урбаног окружења	<p>Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим</p> <ul style="list-style-type: none"> • 11.1 До краја 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и јефтином смештају и основним услугама те унапредити услове у нехигијенским насељима. • 11.2 До краја 2030. омогућити приступ безбедним, јефтиним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбедност на путевима, пре свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица. • 11.3 До краја 2030. у свим земљама унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање људских насеља и за управљање њима. • 11.4 Појачати напоре да се заштити и обезбеди светска културна и природна баштина. • 11.5 До краја 2030. значајно смањити број смртних случајева и број угрожених људи те знатно смањити смањити економске губитке до којих доводе елементарне непогоде, између осталог и оне повезане са водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у рањивим ситуацијама. • 11.6 До краја 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, између осталог и тако што ће се посебна пажња посветити квалитету ваздуха и управљању отпадом на општинском и другим нивоима. • 11.7 До краја 2030. омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом. • 11.a Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних урбаних и руралних области оснаживањем националног и регионалног планирања развоја. • 11.ц Подржати најнеразвијеније земље, између осталог и кроз финансијску и техничку помоћ, у изградњи одрживих и прилагодљивих зграда за које се користе локални материјали. 	Преговарачко поглавље 27: Животна средина

<p>9.1. Одговорно управљање активностима заштите свих аспеката животне средине</p>	<p>Циљ 6. Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све</p> <ul style="list-style-type: none"> 6.1 До краја 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и јефтиној пијаћој води за све. 6.2 До краја 2030. постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и девојчица, односно оних у рањивим ситуацијама. 6.3 До краја 2030. унапредити квалитет воде тако што ће се смањити загађење, елиминисати расипање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених отпадних вода и знатно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу. 6.4 До краја 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и осигурати одрживу експлоатацију воде и снабдевање водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањило број људи који се суочавају са несташицом воде. 6.5 До краја 2030. применити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, између осталог и кроз прекограничну сарадњу, ако је то потребно. 6.а До краја 2030. проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за воду и санитарне услове, укључујући прикупљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде. 6.б Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водом и санитарним условима. <p>Циљ 13. Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица*</p> <p>* прихватајући да је „Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским променама“ примарни међународни, међувладин форум за преговарање о облицима глобалног одговора на климатске промене.</p> <ul style="list-style-type: none"> 13.1 Оснажити прилагодљивост и адаптивни капацитет на ризике повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама. 13.2 Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање. 13.3 Унапредити образовање, подизање нивоа свести, као и људске и институционалне капацитете у вези са ублажавањем и смањивањем утицаја климатских промена, односно са прилагођавањем и раним упозоравањем на климатске промене. 13.а Применити обавезу коју су развијене земље потписнице „Оквирне конвенције Уједињених нација о климатским променама“ преузеле како би заједно прикупиле 100 милијарди долара годишње до 2020. из свих извора и тако одговориле на потребе земаља у развоју у контексту значајних активности на ублажавању негативних утицаја климатских промена и транспарентности примене, те у потпуности операционализовати Зелени климатски фонд кроз његову капитализацију, што је пре могуће. 13.б Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези са климатским променама у најнеразвијенијим земљама, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице. <p>Циљ 15. Одрживо управљати шумама, сузбити десертификацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета</p> <ul style="list-style-type: none"> 15.4 До краја 2030. осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој. 15.5 Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета 15.6 Осигурати праведну и једнаку расподелу користи која проистиче из коришћења генетских ресурса и промовисати одговарајући приступ таквим ресурсима. 15.7 Предузети хитне активности како би се окончали криволов и трговина заштићеним животињским и биљним врстама и бавити се питањима потражње и понуде незаконитих производа израђених од дивљих животиња. 15.а Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема. 15.б Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређење таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање. 15.ц Унапредити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама, укључујући 	<p>Преговарачко поглавље 27: Животна средина</p>
--	---	---

	повећање капацитета локалних заједница да траже одрживе могућности за живот.	
9.2. Енергетска ефикасност у функцији одрживог развоја	<p>Циљ 7. Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7.1 До краја 2030. осигурати универзални приступ јефтним, поузданим и модерним енергетским услугама. • 7.2 До краја 2030. повећати одрживост удела обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу. • 7.3 До краја 2030. удвостручити глобалну стопу унапређења енергетске ефикасности. • 7.а До краја 2030. унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива, и промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије. • 7.б До краја 2030. проширити инфраструктуру и унапредити технологију за снабдевање свих корисника услугама модерне и одрживе енергије у земљама у развоју, а посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју. 	Преговарачко поглавље 15: Енергетика
9.3. Развој циркуларне економије	<p>Циљ 12. Обезбедити одрживе облике потрошње и производње</p> <ul style="list-style-type: none"> • 12.1 Применити 10-годишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу, у коме ће учествовати све земље, а развијене земље ће преузети руководећу улогу, узимајући у обзир степен развоја и капацитете земаља у развоју. • 12.2 До краја 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса. • 12.3 До краја 2030. глобално преполовити бацање хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача те смањити губитке у храни у производњи и ланцима снабдевања, што обухвата и губитке који настају после жетве. • 12.5 До краја 2030. значајно смањити генерисање отпада тако што ће се спречавати или смањивати његово генерисање, односно тако што ће се отпад прерађивати и поново употребљавати. • 12.6 Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у свој циклус извештавања. • 12.7 Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе, у складу са националним политикама и приоритетима. • 12.8 До краја 2030. осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свест о одрживом развоју и природним стиливима живота. • 12.а Подржати земље у развоју да јачају своје научне и технолошке капацитете како би се кретале у правцу одрживијих облика потрошње и производње. • 12.б Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе. • 12.ц Свести на разумну меру неделотворне субвенције за фосилна горива којима се подстиче расипна потрошња отклањањем тржишних деформација, у складу са националним околностима, између осталог и кроз реструктурирање система опорезивања и фазно укидање штетних субвенција тамо где оне постоје како би дошао до изражаја њихов утицај на животну средину, узимајући у обзир у потпуности специфичне потребе и услове земаља у развоју и сводећи на најмању меру могуће негативне утицаје на њихов развој на начин којим се штите сиромашни и погођене заједнице. 	Преговарачко поглавље 27: Животна средина

Приказ приоритетних циљева, мера и активности по развојним приоритетима

На основу описа развојних приоритета, у овом поглављу дат је детаљан приказ приоритетних циљева, мера и активности по развојним приоритетима. Такође, приказани су кључни показатељи на нивоу развојних приоритета, њихове базне вредности и очекиване циљне вредности у 2027. години.

Спровођење Плана развоја